ISSN 2784 - 0204 ISSN – L 2784 – 0204

REVISTA

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI

FONDATOR: TANȚA TĂNĂSESCU

AN I, NR.1 Martie 2021

Foto: Tanța Tănăsescu

CUVÂNT ÎNAINTE

Românul s-a născut poet; în floarea vârstei, citind ziarele, a devenit critic, iar spre senectute, văzându-le împuținându-se, a devenit nostalgic.

A fost o vreme când orice om ce își dorea să fie bine informat parcurgea jurnalele ca pe Evanghelii. Din păcate, acum, când Internetul a devenit noul zeu civilizator, prezent în orice domeniu al vieții sociale, cititorii au pierdut, din păcate, gustul de a răsfoi paginile mirosind a cerneală tipografică, încât jurnalele vor sfârși prin a deveni obiecte de muzeu.

Pentru a nu se risipi urma acestor izvoare de cunoaștere, tribune de opinie liberă, instrumente de critică a samavolniciilor de tot felul, de afirmare a inspirației în bijuterii așternute pe cuadrați de hârtie, pentru a nu se șterge cu buretele uitării rolul presei în dezvoltarea culturii și civilizației umane, a democrației și a pluralismului de idei, am purces la izvodirea acestui proiect de salvare a istoriei ziaristicii românești, o perenă memorie a pulsului vieții sociale, economice, politice și culturale din ultimele două secole.

Fiind în pas cu vremurile de răscruce pe care le trăim, Muzeul Presei Românești a împrumutat armele adversarului său, Internetul, folosindu-le cu voluptatea celui care dorește să izbăvească suferința jurnaliștilor, tipografilor și celor care, în ultimele trei decenii, au fost martorii neputinței și disperării, a dramei celor ce au slujit o meserie nobilă, părăsiți de cititorii tot mai avizi de știri sumare, superficiale, încărcate de senzațional sau frivolitate, în dauna articolelor de esență jurnalistică veritabilă, adevărate izvoare de hrană a minții și a sufletului.

Revista și Muzeul Presei Românești vor readuce în memoria actualelor generații de consumatori de presă virtuală pe corifeii presei românești, pe cei care au trudit și au conferit strălucire acestei meserii, născute pe vremea lui Gutenberg dar transformată de ingratitudinea unora în Cenușăreasa epocii revoluției digitale.

Redacția

CASA SCÂNTEII, 1952. Cea mai valoroasă bancnotă în circulație avea ca simbol un Palat al Presei

G.TOPÎRCEANU

135 DE ANI DE LA NAȘTERE

„Şi-am stat la un unchi, pe Romană,/ Ţiu minte... dar unde n-am stat?/ La domnul Manuc, o persoană/ Cu nasul puţin coroiat;/ La doamna Mary, pe Regală/ (O, cum mă ruga să nu plec!/ Mi-a scris chiar o carte poştală);/ Pe strada Unirii la Şbeck;/ Pe Grant, lângă birtul lui Sbierea;/ Pe Witing, pe Tei la Confort,/ M-a dus pretutindeni puterea/ Aceluiaşi tainic resort. C-aşa mi-e viaţa – o goană,/ Şi astfel durerile trec.../ Rămâi sănătoasă, cucoană,/ Că-mi iau geamantanul şi plec!”

(*George Topîrceanu, „Balada chiriașului grăbit”*)

Nu departe de Câmpulung Muscel, în comuna Valea Mare Pravăț, satul Nămăești, vis- a-vis de schitul de piatră ce domină de pe deal priveliștea, se află *Casa memorială „George Topârceanu”* pe care am vizitat-o la început de martie anul acesta. Aici, poetul, epigramistul, scriitorul și jurnalistul George Topârceanu a locuit pentru o bună parte a vieții.

Casa, donată autorităților din Câmpulung de soția sa, Victoria Topîrceanu, în anul 1958, a fost recondiționată și amenajată ca muzeu, adăpostind peste 2000 de exponate ce au aparținut poetului și familiei sale (fotografii, scrisori către familie, documente originale sau facsimile, trusă de birou, stilou, publicații, tocul puștii de vânătoare, aparatul de fotografiat, macheta unui aeroplan, o pălărie agățată în cuier, bastonul, geamantanul amintit în *“Balada chiriașului grăbit”*, diploma de bacalaureat, carte de vizită etc).

În curtea casei, printre pomi, se ridică statuia de bronz a poetului, creație a sculptorului Marius Butunoiu (1973), pe soclul căreia sunt așternute ultimele versuri din *Balada morții*.

George Topîrceanu s-a născut în urmă cu 135 de ani, la 20 martie 1886, în București.

Primele două clase primare le urmează în București (1892-1894), iar ultimele trei le continuă în comuna Șuici din Argeș (1895-1898). În continuare, studiază la Liceul *Matei Basarab* din București și la Liceul *Sf. Sava.* În 1905, părinții săi, Ion și Paraschiva, se mută la Nămăești. Pe când era elev în ultimul an la Liceul *Sf. Sava*, în 1906, debutează cu schița *În peșteră*, pe care o creează la Nămăești. Se înscrie la Facultatea de Drept, dar nu o termină.

În perioada 1909-1910 publică poezii în revistele *Viața Românească* și *Viața socială*. Se mută la Iași, în 1911, ca subsecretar de redacție la revista *Viața Românească*, având ca redactor șef pe Garabet Ibrăileanu. Apoi este corector, efectuează traduceri și realizează critică literară.

Cei mai de seamă prieteni la Iași sunt Mihail Sadoveanu, Garabet Ibrăileanu, Demostene Botez, Păstorel și Ionel Teodoreanu, Constantin Stere, Otilia Cazimir.

În 1912 se căsătorește cu Victoria Iuga, învățătoare în satul Nămăești. Participă, în 1913, la campania din Bulgaria, în al doilea război balcanic. Se înscrie la Facultatea de Filosofie din Iași în 1915, pe care o întrerupe fiind trimis pe front (1916-1918).

În 1919, împreună cu Mihail Sadoveanu, publică revista *Însemnări literare,* iar în următorul an, alături de Garabet Ibrăileanu, devine prim redactor la *Viața Românească*. Tot în 1920 publică volumul de versuri *Balade vesele și triste*.

Peste 6 ani primește premiul național pentru poezie.

În 1928 îi apare volumul *Migdale amare* iar în perioada 1930-1936, în colaborare cu Mihail Sadoveanu și Constantin Stere, publică trei *Manuale de cetire pentru clasa a II-a, a III-a și a IV-a primară*.

Anul 1931 este cel în care îi apare volumul de proză *Scrisori fără adresă*. Este apoi director al Teatrului Național din Iași între anii 1932-1934.

Devine membru corespondent al Academiei Române, Secția Literară, în 1936, la propunerea lui Mihail Sadoveanu.

În același an publică volumul *Pirin-Planina*, amintiri din campania și prizonieratul din Bulgaria. Face parte din conducerea revistei *Însemnări literare,* care continuă mai apoi sub denumirea *Însemnări ieșene*.

Lui Topîrceanu i-au plăcut științele exacte, fiind foarte bun prieten cu marele fizician Ștefan Procopiu. Împreună au inventat un minicalculator, care făcea cele 2 operații de bază. George Topârceanu a descoperit cinematograful în relief, dar nu a avut bani să îl breveteze; a făcut o machetă a unui aeroplan, a construit un bumerang.

Avea talent la pictură și desen, interpreta piese muzicale la mandolină și fluier.

A iubit mult gâzele și florile și de aceea multe din poeziile sale reflectă mirifica lume a acestora.

Unele texte sunt puse pe note muzicale și interpretate de cântăreți îndrăgiți, precum *Rapsodii de primăvară*: „*Sus, prin crângul adormit,/ A trecut în taină mare,/ De cu noapte, risipit/ Șiruri de mărgăritare/ Din panere de argint,/ Stol bălai/ De ingeraș/ Cu alai/ De toporași./ Primavară, cui le dai?/ Primavară, cui le lași?*”.

În 1937, bolnav de cancer, pleacă la Viena pentru tratament, însoțit de Otilia Cazimir. Se stinge la Iași în casa lui Demostene Botez, la 7 mai 1937. Își doarme somnul de veci la *Cimitirul Eternitatea* din Iași.

Ca jurnalist are o contribuție importantă la *Viața Românească*, revistă ce apare în martie 1906, cu profil literar și științific. Revista este tipărită inițial la Iași iar din 1930, la București. La conducerea revistei s-au aflat Constantin Stere, Paul Bujor, Dr. Ion Cantacuzino, Garabet Ibrăileanu, Mihai Ralea, George Călinescu. În paginile revistei s-au dezbătut problemele sociale, culturale și naționale ale epocii.

Este fondator al revistei *Însemnări literare,* care apare în 1919, împreună cu Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi. Redacția revistei s-a aflat la Iași în casa lui Demostene Botez, care în prezent adăpostește Casa memorială *George Topîrceanu* din Iași. Revista apare mai puțin de un an (2 februarie 1919 — 21 decembrie 1919). Reapare apoi sub denumirea *Însemnări ieșene* la 1 ianuarie 1936.

George Topîrceanu a avut o popularitate remarcabilă în timpul vieții sale, care s-a menținut și după trecerea sa în neființă. După afirmațiile criticului literar Pompiliu Constantinescu, a fost: „*cel mai popular poet contemporan*“. Creația sa a fost și este apreciată de generații întregi. Se poate spune despre opera lui George Topîrceanu că își menține tinerețea și farmecul odată cu trecerea timpului.

Am plecat din Nămăești cu amintiri de neșters, lăsând în urmă “*geamantanul chiriașului grăbit*”, gândind că: “*După-atâta frig și ceață/ Iar s-arată soarele./ De-acum nu ne mai îngheață/ Nasul și picioarele*” (George Topîrceanu, *Primăvară*, vol. *Migdale amare*, 1928).

Tanța Tănăsescu/ UZPR
8 Martie 2021

REDACȚIA
Revistei Muzeul Presei Românești

Revistă trimestrială de istorie a presei din țara noastră.

ISSN 2784 - 0204 ISSN – L 2784 – 0204

Director: DAN TOMA DULCIU
Redactor-șef: TANȚA TĂNĂSESCU
e-mail: tanta_tanasescu@yahoo.com
https://tantatanasescu.blogspot.com/

IDEALURILE REVISTEI

Revista „*Muzeul Presei Românești*” este o publicație de cultură, educație și atitudine jurnalistică, fructificând bogata tradiție a ziaristicii românești, al cărei patron spiritual a fost Mihai Eminescu.

Revista este o inițiativă aflată sub semnul recuperării valorilor etice și morale ale presei angajante, aflate în slujba societății contemporane.

Paginile revistei sunt deschise contribuțiilor jurnalistice ale confraților de breaslă, un jurnal digital al actualității celor implicați cu responsabilitate în promovarea valorilor perene ale scrisului gazetăresc.

Salutăm colaborările ce analizează realitățile și imaginea societății românești actuale, cu instrumente jurnalistice, într-un spirit obiectiv și echidistant.

Textele vor fi depuse în format electronic, editate cu diacritice, cu caractere „*Times New Roman*”, mărimea 12, la Redacția Revistei Muzeul Presei Românești, sau trimise prin e-mail pe adresa: tanta_tanasescu@yahoo.com

Revista va promova dialogul cu cititorii, publicând toate contribuțiile inedite, texte de referință ale unor mari jurnaliști, documente de arhivă, fotografii etc.

De asemenea, vom prezenta un calendar al evenimentelor la care participă jurnaliști sau membrii unor asociații de profil, în primul rând evenimentele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Disclaimer: conținutul articolelor colaboratorilor noștri nu reprezintă în mod oficial opinia redacției revistei „*Muzeul Presei Românești”,* aceasta asumându-și doar rolul de a fi o tribună necenzurată a opiniilor.

Răspunderea juridică privind corectitudinea și veridicitatea informațiilor prezentate, precum și eventualele consecințe revin autorilor, conform prevederilor legale.

Cuprins:

Redacția: *Cuvânt Înainte*, pg.1

Tanța Tănăsescu: *G. Topîrceanu – 135 de ani de la naștere*, pg.1

Tanța Tănăsescu: *Lumea presei*, pg.3

Tanța Tănăsescu: *Interviu cu Eugen Doga - Un compozitor genial,* pg.4

Prof.univ.dr. Nicolae Georgescu: *Prima sărbătoare a presei române,* pg.8

In Memoriam. Nicolae Dabija a trecut în eternitate, pg.15

Valentin Uban: *Presa de mâine,* pg.16

Prof.univ.dr. Ioan N. Roșca: *Presa și valorile opiniei publice,* pg.17

Tanța Tănăsescu: *Interviu cu Excelența Sa Constantin Lupeanu. Diplomație Culturală,* pg.18

Dan Toma Dulciu: *Manuscrisul de la Leipzig al poemului “Luceafărul”*, pg.23

Preot Prof.dr. Theodor Damian: *Eveniment cultural în diaspora româno-americană*, pg.33

Theodor Răpan: *Poeme*, pg.35

Corina Vlad Diaconescu: *Tatăl meu*, pg.37

Iulia-Sandra Virsta: *Divinul Cosmos. 700 de ani ai lui Dante Alighieri – poet al cerului*, pg.39

Dumitru-Tudor Tănăsescu: *Fotografia - artă a inefabilului,* pg.40

LUMEA PRESEI
ZIARE, REVISTE ȘI REDACȚII

TANȚA TĂNĂSESCU

În lumea zilelor noastre, atât de brutal și neașteptat întoarsă din drumul ei firesc, lume ce ne pare astăzi tot mai străină, a scrie o istorie a jurnalismului românesc este un risc asumat. Pare că ai deschide un letopiseț de demult, zugrăvind în câteva cuvinte biografii de ziariști, legende cu ziare, reviste sau publicații ce nu mai trăiesc decât în amintiri.

Presa, acea ființă vie, care a însoțit existența noastră de-a lungul multor zeci de ani, își dă încet duhul, trimisă la groapa de vechituri a istoriei de o tehnologie nemiloasă, care pune hârtia, plumbul și zațul cernelii tipografice la index, în încercarea de a salva de la distrugere pădurile, aerul și sănătatea planetei. Cum să ne mai închipuim în zilele noastre imaginea unei tipografii, cu uriașe teascuri, rotative și miros de cerneală, când cuvântul la modă – *presa digitală* – face inutilă o redacție întreagă, suluri uriașe de hârtie tipografică sau armate de vânzători ascunși în chioșcuri de ziare, vânând tăcuți acei frenetici cititori, de dimineață până seara, din iarnă până-n vară.

Nici nu răsare soarele prea bine printre zgârie norii din New York că ediția de dimineață a bătrânului *New York Times* este deja trimisă în fracțiuni de secundă la Tokyo, ca ediție de seară, sfidând logica timpului și setea de cunoaștere a cititorilor, dar nimic nu se compară cu iuțeala dibace a *Internetului* a tot dominator, ce duce știrea mai repede ca gândul, lăsând în urmă nevolnicele ziare, gâfâind de oboseală, în dorința de a ține pasul cu agențiile de știri, ce îți trimit reportajele la minut și la secundă, în fiecare casă, pe ecranele computerelor, pe post de ziare.

Cititorii se vor întreba: de unde până unde acest demers de a reînvia o lume de mult apusă, născută în Sărindar, ajunsă într-un târziu să-și dea duhul în piramida tutankamonică a Casei Presei Libere?

Nimic mai simplu de răspuns: fiindcă presa a existat și va exista atât cât vor fi oamenii oameni și nu roboți, atât cât vor dori să mai țină în mâini, sub ochii lor, o carte, revistă sau ziar, și nu o tabletă, un cip sau un telefon inteligent (un instrument ce va deveni mai inteligent decât noi înșine, dar punându-ne sub tiranica lui asuprire), ei bine, jurnalismul nu va muri, indiferent de canalele prin care va fi difuzat.

Am adunat aici nume de jurnaliști, de ziare și reviste, pentru a spune generațiilor tinere sau care acum se nasc, sub zodia computerelor și inteligenței artificiale (entități ce pot fi, în același timp, benefice sau malefice, dar fără suflet, fără simțire), că în presa românească au strălucit, chiar și în colțuri de efemere pagini de ziar, nenumărate inteligențe strălucite de scriitori nemuritori: Eminescu, Slavici, Arghezi, Blaga, de cărturari sau minți scânteietoare de savanți: Iorga, Xenopol, Hașdeu, de politicieni, artiști sau, pur și simplu, ziariști.

O lume trecută, care avea mai mulți cititori decât reviste sau ziare, va fi, probabil, înlocuită de o alta, cu aspect de *Turn Babel,* în care vor fi mai multe ziare și reviste on line decât cititori. Aceștia nu vor fi doar simpli consumatori de produse digitale, zăpăciți de avalanșa de informații, rătăciți într-un spațiu cuantic năucitor, în care o știre este adevărată și falsă în același timp, sau va căpăta valoare de adevăr sau de *fake news* în funcție de spațiul unde este difuzată, ci vor fi ei înșiși noii jurnaliști ai erei digitale. Pentru ei, dar și pentru iubitorii de istorie a jurnalismului românesc, această lucrare nu este decât un *„remember*" nostalgic.

Istoria presei românești este strâns legată de apariția și evoluția tipografiei, suportul material necesar apariției ziarelor, revistelor sau publicațiilor destinate publicului larg.

În România, posibilitățile tiparului au fost fructificate mai întâi în mediile ecleziastice și abia spre începutul veacului al XIX-lea tipografia modernă ajunge să fie apanajul laicilor, care o vor folosi pentru imprimarea de cărți și, desigur, ziare.

În anul 1817 ia ființă la București o tipografie, datorată Doctorului Constantin Caracaș. Acesta, împreună cu doi boieri, Răducanu Clinceanu și Dumitrache Topliceanu, au inaugurat tipografia de la *Cișmeaua Mavrogheni.*

În cele ce urmează, vom prezenta această evoluție spectaculoasă, subliniind câteva date sintetice, precum și numele unor pionieri în domeniul tiparului și jurnalismului din țara noastră (editori, tipografi, ziariști).

DESCHIZĂTORI DE DRUMURI

8 Aprilie/20 Aprilie 1829. Ion Heliade Rădulescu tipărește la București „*Curierul românesc*", primul ziar apărut pe teritoriul românesc. A fost scos la „*Tipografia Noua dela Cișmeaua lui Mavrogheni"*, pe care Eliade Rădulescu a cumpărat-o, în ziua de 11 Octombrie 1830, de la eforii Răducanul Clinceanu Stolnicul și Slujerul Dumitrache Topliceanu (D-rul Constantin Caracaș murise). Ziarul va fi tipărit într-o tipografie proprie abia în anul 1835. După moartea lui I. H. Rădulescu, aceasta va deveni *Imprimeria Statului.*

1 Iunie 1829. Proprietar și redactor, Gh. Asachi, începe la Iași publicarea *„Albinei Românești".* Deoarece inițial foaia se tipărea în condiții tehnice precare, la *Tipografia Mitropoliei*, Asachi solicită aprobare pentru aducerea unei tipografii și aunei litografii (cererea este aprobată de Divan în 23 Decembrie 1830). După instalare, ziarul este tipărit într-o tipografie proprie, intitulată „*Institutul Albina*", condusă de Dimitrie Contoleos Romanos iar ca expert pentru partea artistică pe Friedrich Hoffmann.

Deoarece tirajul lucrărilor editate sporea neîncetat, editorul cumpără utilaje de la Viena și pune bazele unei fabrici de hârtie (1841), având ca dotare „*trei mașini cilindrice, una de tăiat peticele, doua prese de apă și trei de uscat"* (N. Iorga).

12 Martie 1838 G. Barițiu tipărește la Brașov „*Gazeta de Transilvania*".

2 Iulie 1838 G. Barițiu publică un supliment literar al „*Gazetei de Transilvania*", tot la Brașov, sub numele „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*".

Ion Heliade Rădulescu, Gh. Asachi și G. Barițiu sunt creatorii presei periodice în România.

Ion Heliade Rădulescu, București

Sunt însă opinii care afirmă că presa scrisă în limba română a apărut însă ceva mai devreme, unele pentru un scurt interval de timp: „*Crestomaticul românesc*", Cernăuți, 1820 (editor Toma Racoce); „*Biblioteca Românească*" (Buda, 1821, editor Z. Carcalechi); „*Fama Lipschii*", Leipzig, 1827 (editor I.M. Rosetti).

Despre începuturile presei în limba română o sursă valoroasă este M. Kogălniceanu în amplul său studiu, publicat în „*România Literară*" (nr. 4, 22 ianuarie, p.52) intitulat „*Jurnalismul românesc în 1855*".

(Continuare în pagina 14)

INTERVIU

UN COMPOZITOR GENIAL – EUGEN DOGA

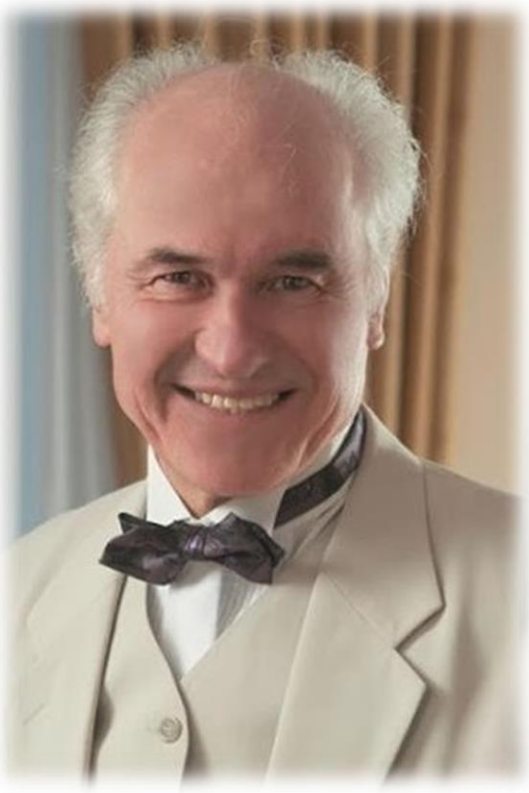

Foto: Eugen Doga -Arhiva personală

„ Prin muzică ne cunoaștem mai bine. Ea ne ține dorul mereu fierbinte. Ea mereu ne cheamă acasă. La mulți ani frumoasă crăiasă Românie! La mulți ani dragi români! Mi-e dor de voi. Mi-e dor de dor.”

(Eugen Doga)

Eugen Doga este un nume cu rezonanță aparte fiindcă pentru noi, cei din Vechea Românie, aparține unui frate basarabean cu inimă de român, geniu al neamului nostru. Întreaga sa viață și creație este ca o carte deschisă, o carte care grăiește de la sine despre uriașa personalitate a unuia dintre cei mai iubiți și prețuiți români. Și așa va rămâne în eternitate!

Românul Eugen Doga - cum altfel am putea să-l definim ca aparținător al neamului – este un autentic *homo universalis,* cunoscut prin creațiile sale muzicale de către milioane de pământeni, de la simpli cetățeni la șefi de stat (Ronald Reagan). Sursele inspirației sale și căutarea mereu înnoită a perfecțiunii artistice ne îndreptățesc să facem o astfel de afirmație. “Am învățat de la marele *Enescu* – se confesa acesta – să caut muzica pretutindeni, în folclor, în natură, fără prejudecățile snobilor. Degeaba râvnești să atingi înălțimile, să experimentezi o modernitate rece, dacă nu ai scris nici o piesă miniaturală, ca un diamant mai valoros, decât orice taluz zgomotos de zgură. *Am descoperit că oamenii n-au uitat să viseze la muzică, să se bucure, să se vindece prin ea”* (subl.ns.-*n.n.*).

N-a uitat să viseze străbătând un suiș dramatic din transnistreanul sat Mocra până la înălțimile consacrării universale. Și nu a uitat niciodată că rădăcinile sale sunt din Ardeal și de la malul Dunării. Moldovenii din Transnistria sunt urmașii celor plecați în bejenie în secolul al XVIII-lea, în urma frecventelor războaie pustiitoare din acele timpuri, printre ei și un strămoș pe linie paternă. După mamă este din zona Dunării, de acolo de unde un păstor de turme de oi, pe nume Ion, într-o transhumanță de la fluviu la fluviu, adică de la Dunăre la Nistru, și-a ales un loc de iernat, din care nu a mai plecat, ba chiar și-a construit o căsuță prietenoasă, așezată lângă o cascadă frumoasă, acum devenită o adevărate așezare pitorească: Saharna.

Fiecare capodoperă a maestrului Doga are povestea sa: fiindcă și-a dorit foarte mult în tinerețe un patefon, dorință ce l-a urmărit toată viața, obsesia a devenit sursă de inspirație pentru „*Gramofon*“, considerat unul dintre cele mai populare valsuri ale secolului XX .

Dar nu este singura creație ascultată pe toate meridianele Globului, ei alăturându-i-se o altă perlă, celebrul vals „*Gingaşa şi tandra mea fiară*”, desemnat de către UNESCO drept cea de-a patra capodoperă muzicală a secolului XX. Iar noi ne bucurăm și ne simțim copleșiți ori de câte ori îi ascultăm muzica.

Eugen Doga este un mare autor de muzică de film, semnând coloana sonoră pentru numeroase pelicule. Paradoxal, Maestrul Doga, deși are la activ peste 200 de filme, de la debutul său din anul 1967, printre care „*Nunta la palat*”, „*Singur în fața dragostei*”, „*Zece ierni pe o vară*”, „*Explozie cu efect întârziat*”, „*Durata zilei*”, „*Casă pentru Serafim*”, „*Lăutarii*”, „*Șatra*”, „*Gingașa și tandra mea fiară*”, „*Patul lui Procust*” , „*Maria Mirabela*”, declară că filmele de azi nu îi sunt pe plac, nici măcar muzica nu îl atrage, fiindcă nu mai este romantică, nu punctează starea sufletească a personajelor, nu are nici linie melodică, de fapt nici măcar o logică muzicală. Sunt simple combinații muzicale, după un algoritm mecanic, care nu are nimic de a face cu arta.

A avut parte de prieteni și maeștri care l-au inspirat, l-au încurajat și călăuzit spre performanțe de mare rafinament artistic în muzica de film, cum au fost poetul Grigore Vieru și regizorul Emil Loteanu.

A abordat diverse stiluri muzicale, de la muzica pentru balet, până la creația vocală sau de cameră, care întregesc astfel universul minunatei opere a maestrului Eugen Doga, din rândul căreia amintim: „*Luceafărul*” - balet pe libretul lui Emil Loteanu, după poemul omonim aparținând lui Mihai Eminescu, „*Ochiul tău iubit*” - ciclul vocal, alcătuit din șase romanțe, pe versuri de Mihai Eminescu. Critica de specialitate îl declară „*cel mai mare compozitor român în viață”.*

Într-o perioadă în care, după 1989, în special în România, valorile simbol ale culturii naționale au fost supuse unui tir de critici sau de reconsiderări, Eugen Doga răspunde cu instrumentele imbatabile ale artei, oferind tezaurului muzical național „*Dialogurile dragostei*”, ciclu muzical, compus din peste 60 de creații bijuterii, inspirate de iubirea dintre Mihai Eminescu şi Veronica Micle, de poeziile nemuritoare ale celor doi tragici îndrăgostiți.

Descifrând în stihurile Veronicăi Micle, un univers plin de dragoste, devotament, gelozie sau ură, care este tot pasiune dusă pe culmile disperării, Eugen Doga pune în valoare fațete ale relației complicate și triste dintre cei doi amanți ai durerii, cum nu a mai făcut-o nici unul dintre compozitorii români până la el. Este admirabilă dorința muzicianului transformat în avocat din oficiu de a lumina chipul trist al Veronicăi Micle, de a șterge groaznicele acuze ce i-au fost aduse, pe nedrept, acestei muze ce l-a inspirat pe Eminescu. Talentul ei, versurile pline de trăire,

de zbucium sufletesc, o salvează pe vecie.

Eugen Doga, un adevărat zeu al muzicii, a adunat pe parcursul vieţii numeroase distincţii şi premii naţionale şi internaţionale, fiind înscris în lista celor 200 de personalităţi ale lumii.

Maestrul Doga, în semn de recunoaștere a creațiilor sale, a primit și titlul de *Cetățean de Onoare* al Capitalei României, precum și acela de *Cetățean de Onoare* al Iașului. În anul *Centenarului, 2018*, în orașul Iași, locul iubirii dintre Veronica Micle și Mihai Eminescu, în cadrul unui eveniment cultural de excepție, a fost conferit marelui compozitor Eugen Doga „*Premiul Național Negruzzi*".

Un patriot curajos, a cărui demnitate și verticalitate este respectată oriunde, Eugen Doga afirma pe scena *Teatrului Național din Craiova*, în anul 2018: „*Această sărbătoare a Centenarului Unirii nu este una calendaristică, ea este sărbătoarea neamului care trece în fiecare zi prin venele noastre*".

Oriunde se aud sunetele muzicii sale, oricine recunoaște imediat marca Eugen Doga. SUA îi acordă *Medalia de Aur „Omul Mileniului*", de care s-au bucurat doar 100 de personalităţi ale lumii, iar Rusia îi acordă Ordinul *„Piotr I",* îl desemnează academician, membru titular al *Academiei de Ştiinţe şi Arte „Petru cel Mare*" din St. Petersburg.

Tanța Tănăsescu: **Sunteți cunoscut în lumea întreagă ca unul dintre cei mai faimoși compozitori contemporani. Ce simțiți atunci când ascultați – nu de pe scenă sau de la pupitrul de dirijor de orchestră – ci la radio sau la televizor înregistrările creațiilor Dumneavoastră? Vibrațiile muzicii sunt aceleași ?**

Eugen Doga: Aș vrea pentru început să mulțumesc *„criticii de specialitate*" pentru înalta apreciere a personalității mele, dar să lăsăm acest lucru timpului. El este cel mai corect arbitru. Îmi amintesc de un caz care mi s-a întâmplat când mă pregăteam pentru a edita următorul CD. Întâmplător am dat de o piesă care mi-a plăcut enorm, dar nici cu gândul nu eram pe de aproape că este a mea. Chiar mă apucase și regretul că eu nu am fost capabil să scriu așa. Ce frumos era să fi fost a mea, mă gândeam cu mâhnire, așa de bine era să lege programul! A fost publicat CD-ul fără această piesă. Dar ce surpriză mi-a venit când ascultam muzica scrisă mai de mult pentru un film care se chema „*Pollyanna*". Peste câteva timp răsună anume piesa cea pe care atât de mult o adoram. Vai, și asta este a mea?! Ce bucurie pe neașteptate, ce surpriză! Dar deja nu mă impresiona așa ca atunci. Îmi amintise de povestea cu merele din grădina vecinului, care ni se părea mai dulci ca cele ale noastre. La fel trec liniștit pe lângă Primărie unde la fiecare oră răsună din turnul clădirii semnalele din muzica Imnului orașului care-mi aparține. Pe mine puțin mă emoționează muzica care se cântă, pe mine mă deranjează chiar când muzica mea nu se cântă. De exemplu baletul „*Luceafărul"* după poemul omonim de M. Eminescu, ori *„Hora prieteniei*" care au cântat-o la un festival 15 mii de cântăreți și dansatori în piața Marii Adunări Naționale din Chișinău. După ce fac noi înregistrări de muzică, eu o ascult de mai multe ori, dar deseori rămân nemulțumit, ori chiar supărat, fiindcă rareori când ea este interpretată așa, cum am gândit-o. Când merg cu cineva în mașină și acela dorește să-mi facă plăcere, îmi pune muzica mea, eu rog să închidă „*plăcerea*" aceasta.

TT: **Puteți să compuneți atunci când starea de spirit nu vă este favorabilă ? Mai precis, cine vă inspiră: tristețea/melancolia sau euforia/bucuria sufletească ?**

ED: Pentru a crea mie-mi trebuie sănătate, liniște și timp. Doamna creație nu prea cunoaște reguli, de aceea și nu se conduce de ele. Sigur, că în starea de bucurie, de lumină în suflet, de împliniri frumoase te umple energia interioară pozitivă, care mult timp dormea liniștit și fără ca să o ceri se trezește, îți dă daltă de cioplit piatra pentru a face sculpturi, pensula și vopselele pentru a scrie tablouri, lira, pentru a cânta lumea frumoasă, ori a se confrunta cu răul. Dar și în momente

Foto: Eugen Doga - Arhiva personală

grele, ori chiar tragice, energia negativă nu te lasă în pace. Când mulți ani în urmă mi-a murit mama, Dumnezeu să o odihnească în pace, și din cauza drumurilor înzăpezite nu puteam să merg să o iau din spital, mă așez la pian și cu lacrimi în ochi, care prefăcându-se în negre semne muzicale, picau pe hârtia de note și alcătuiau un cântec-recviem pe versurile nu știu a cui și cum apărute la mine, de parcă erau pregătite pentru acest moment. Minune, pe care nu o pot înțelege până și azi. Se vede că peste toată mreaja neagră a momentului lumina duhului mamei mele a ajuns la mine și-mi dirija degetele pe clapele pianului, îmi purta mâna, care așeza haotic notele. Peste câteva zile această lucrare cu mari simțiri și mari trăiri a interpretat-o talentata cântăreață Anastasia Lazariuc. Baletul „*Luceafărul"* l-am scris în două luni și jumătate, fugind din spitalul de boli infecțioase, fiind grav bolnav din cauza unui virus asiatic de care m-am molipsit în Samarkand (Uzbekistan). Reiese că inspirația, creația, compoziția toate sunt de genul feminin. Dar femeia nu recunoaște obstacol și nici compromis pentru realizarea scopului. Așa că nu am mai aflat când și cum e mai bine să scrii. E taină care o ține un Cineva de sus.

TT: **Cât de mult stăruiți asupra unei partituri noi? Cizelați compoziția cu minuțiozitatea unui bijutier sau o puneți pe note așa cum s-a ivit din prima clipă, ca pe un copil născut dintr-o mare iubire, căruia nu îi cauți defecte estetice?**

ED: Ei, cu defectele eu mă strădui să le caut și să le adresez mie însumi. Dacă am timp. Dar rareori când am acest timp de a mă întoarce la lucrarea pe care am terminat-o. Și foarte bine, fiindcă deseori îmbunătățind lucrarea începi să și o strici. Nu degeaba în popor merge vorba despre apa neîncepută. Așa apare și muzica ca o apă neîncepută. Dacă începi să o mai deranjezi, ea se tulbură. Cu toate că uneori ni se cere și muzică tulburată. La valsul din filmul „*Mândra și tandra mea fiară*" nu am avut timp măcar să răsfoiesc partitura. Mă uit azi la ea și mă mir, că paginile acestei partituri sunt aproape goale, dar sună foarte bine. Dacă mai aveam timp, eram să o mai "îmbunătățesc" lucrarea și nu sunt sigur că era să fi fost spre bine. Partitura muzicală e ca și veșmântul damelor, care doresc câte mai multe să le îmbrace, voind să arate mai frumos, mai bine. Dar iată că o sărăcuță vine cu niște straie modeste, simple și face furori. În partiturile muzicale, ca și în chipul unor dame, mai există încă și un „vin încoace", o energie interioară ascunsă. Se vede că în momentele critice în care am scris VALSUL a ieșit din ascunziș această energie cu un „vin încoace". Dacă am posibilitate de a reciti scrisul deja terminat, mai corectez greșelile ortografice muzicale, mai pun niște semne auxiliare referitoare la interpretare.

Dar asta o fac acum, în ultima vreme, când capacitatea energetică este mai scăzută. La vârsta de 35-45 de ani scriam cu pixul pe curat fără rectificări sute de pagini. Comparația cu copilul nou născut mi s-a părut frumoasă. Fiecare lucrare nouă este un nou născut din firea ta, o ciocârlie, care se ridică spre bolțile cerești ca de acolo să cânte și să fie auzită de toată lumea. Ei, vise, vise!!

TT: **Cum vă imaginați chipul femeii perfecte: prototipul mamei, soției iubite sau al Veronicăi Micle ?**
ED: Femeia perfectă, icoana mea a fost și rămâne pe veci chipul mamei. O, dacă aș avea și eu calitățile mamei! Ea vorbea mai mult în tăcere. În privirea mamei erau atâtea cuvinte, atâta dragoste, atâta dăruire de sine, atâta bunătate, dar uneori și reproșuri, că nici nu era nevoie de a mai spune ceva cu vocea. După privirile îndelungat pătrunzătoare ale mamei, rămânea în aer o singură frază scoasă din adâncurile sufletului ei cu dragoste îndurerată, rostită ca o rugăciune: ”*Ei, dragul mamii”*. Ea, la cei 30 de ani neîmpliniți, în floarea vieții, nu a avut noroc să cunoască din plin dragostea din cauza timpurilor de robie sub regimul bolșevic în colhoz, deportărilor membrilor familiei, foametei, războiului și pierderii soțului, căzut pe câmp de război. Mi-a rămas în memorie chipul mamei mereu grăbită la lucru ori așezată în genunchi în fața icoanelor și cerând prin rugăciuni mila Domnului. Această stare psihologică probabil mi s-a transmis și mie, fiindcă mereu îmi vine să scriu ”*Rugăciuni*” și să încep ziua în fața icoanelor din Casa Mare. Prima dată am scris muzică în forme bisericești încă prin anii 60 pentru filmul ”*Se caută un paznic*”. Apoi am scris un RECVIEM pentru voce, cor și orchestră, o ”Rugăciune” pe versurile poetei I. Trifan. În momentul de față e scris și se interpretează rugăciunea pe versuri de Mihai Eminescu ”*Fecioara Maria*”. Acest ”*Ei, dragul mamii*” mi-a rămas în memorie ca un refren pe viață. Ce durere îți vine când nu ai cui să-i spui ”*mama*”!. Toate femeile care mi-au căzut în viață, soția, fiica, sora trec ”*testare*” prin chipul mamii, ca prin microscop.

TT: **Având în vedere faptul că ați excelat în mai toate genurile artei muzicale, puteți totuși să ne dezvăluiți care dintre acestea vă sunt mai apropiate? Vă simțiți mai atras de vreun gen anume ?**
ED: Genurile muzicale, ca și oricare lucru, te atrag dacă le cunoști. Mi se părea la început de carieră că mă voi ocupa mai mult de forme mici, cum e cântecul ori o piesă instrumentală de muzică ușoară. Dar cu timpul, când am început să scriu muzică pentru filme, am înțeles, că trebuie să cunosc toate genurile muzicale. Chiar după ce terminasem facultatea de compoziție la Conservator am continuat ”*studența*”, am scris prima simfonie, un ciclu de coruri *a cappella,* cvartete, uverturi, cantate. Apoi și balete. Azi am scrise trei balete. Așadar, am avut fericita posibilitate de a experimenta muzică în diferite genuri. Și toate la care lucrez îmi plac și lucrez cu dragoste. Asta nu înseamnă, că trebuie să practici neapărat toate genurile muzicale . Mulți și-au ales un gen oarecare, alții trec de la unul la altul. Sunt și cazuri când se dezic de compoziție ca să nu să se compromită, devin buni teoreticieni. În ultimii ani aproape că nu colaborez cu cinematografiile și scriu muzică inspirată de poezia lui Mihai Eminescu și Veronica Micle. Două volume de arii și romanțe au fost și publicate, iar lucru nu s-a stopat. Lumea poetică a acestor mari îndrăgostiți poeți este de nesfârșit.

TT: **Vă bucurați de o recunoaștere unanimă, valoarea artistică primind răsplata binemeritată peste tot unde muzica Dumneavoastră genială este admirată. Ce v-ați dori de la viață, în continuare ?**
ED: Sănătate și mulți ani împliniți. Dar și noi prieteni de creație cum erau pentru mine până nu demult Grigore Vieru și Emil Loteanu. Tare mult le simt lipsa. Alții ca ei nu mai apar, cu regret.

Ambasador Iuliana Gorea Costin și Maestrul Eugen Doga
Foto: Eugenia Tofan

TT: **Dacă cineva s-ar încumeta să realizeze în secolul acesta o biografie romanțată a iubirii dintre Eminescu și Veronica Micle, v-ați încumeta să compuneți coloana sonoră ? De ce?**
ED: Toate cele peste 60 de lucrări de proporții pe versurile de Mihai Eminescu și Veronica Micle sunt filme imaginare pe care aștept ca cineva să încerce să le descifreze și să le pună pe ecran. Ori măcar să le pună în scenă a căruiva teatru din România ori Chișinău. Cum era la Veronica Micle dragostea neîmplinită, probabil și visul meu de a vedea înscenate aceste lucrări va rămâne neîmplinit. Dacă să luăm numai ”*Floare albastră*” de M. Eminescu, este deja o parte însemnată pentru un spectacol integru! Și dacă cuiva îi va veni ideea să filmeze ceva din Eminescu ori Micle, sau despre dragostea lor, mai corect spus, despre lumea lor poetică creată de ei înșine, cu plăcere m-aș apuca. De ce?, fiindcă mulți dintre noi trăiesc cu ”dragostea neîmplinită”, cu vise nerealizate, neîmpăcați cu orânduiala vieții cu care suntem nevoiți să ne împăcăm. Pe această scară lungă spre idealuri nu toți reușesc să urce, ceea ce duce la multe necazuri, dezamăgiri, la multe realizări artistice cu trăiri încordate și grele. Eminescu și Micle sunt rezultatele presimțirilor, intuițiilor, pretrăirilor redate în genialul poem „*Luceafărul*” încă în momentul când autorul încă nici nu știa de Veronica Micle.

TT: **Ce părere aveți despre compozitorii de muzică simfonică din zilele noastre ? Păstrează ei din tradiția muzicii clasice, sau în numele înnoirii se depărtează de marile teme sau subiecte de inspirație, abandonând mijloacele artistice anterioare ?**
ED: Muzica nu este ceva rupt de la viața noastră cotidiană. În societate multă lume de mult timp a deviat de la normele armonioase ale familiei, statului, înțelegerii corecte a bunului și răului, a progresului și regresului și consecințele acestora. În epoca *Renașterii* muzica, la fel ca și pictura, era inspirată de chipuri biblice. Compozitorii acestei perioade scriau și cântau personajele sfinți, în lăcașe sfinte bisericești, respectând strict anumite canoane tehnologice de compoziție, dar și cele tematice. Romanticii au „*coborât pe pământ*” și au lăsat o moștenire muzicală imensă, care e inspirată și adresată oamenilor din viața reală cu toate trăirile și împrejurările acestora. Azi viața e mai complicată, mai variată, e tehnologizată, e computerizată, mai mult e cu intelect electronic. Sunt multe curente tehnologice și în lumea compozitorilor care se întrec la folosirea combinațiilor sonore cât mai sofisticate, care deseori nu le poți numi muzicale. În ultima vreme televiziunile practică sonorități de felul acesta

care-ți fac impresia că a stopat acul la gramofon și se repetă o scurtă frază zgomotoasă câte o jumătate de oră?!. Și unii regizori de filme încearcă să ceară de la compozitori muzică în felul acesta, ca să fie mai moderni. Odată, zburând cu avionul, se apropie de mine un tânăr; se vede că era și el compozitor de „*muzică nouă*”, mă întreabă dacă aparțin eu cumva direcției a patra de curent estetic muzical și dacă îl practic? Nu știam ce să-i spun și am reușit numai să-i zic, că aparțin direcției corecte. Când eram student, un tânăr profesor de compoziție m-a *„îmbolnăvit*” de muzica dodecafonică, nouă pe atunci la noi, bazată mai mult pe rațiune și tehnologii. După ce profesorul meu la facultate mi-a aruncat în coridor lucrarea mea scrisă în acest stil, am înțeles pentru totdeauna, că melodia și armonia muzicii este acea care e pornită de la firescul naturii și interiorului uman. Azi eu nu prea bine cunosc starea lucrurilor în domeniul muzicii simfonice. Muzica simfonică se cântă foarte rar și mai mult numai cu ocazia congreselor compozitorilor, ori în programele seratelor de autor. Din simfoniile ascultate, scrise de compozitori talentați, sunt multe foarte interesante și emoționante lucrări. Talentul totuși răzbate oricărei sofisticări și duce la rezultate bune. În tabloul șase a baletului *Luceafărul* eu am folosit dodecafonia cu elemente tradiționale în scena cu *Demiurgul* și sună foarte bine o asemenea combinație de stiluri. În alte cazuri mi se pare că unii compozitori nu sunt în stare să găsească acea formulă energetică sub tehnologii supra-moderne ca să pună să miște emoțiile ascultătorului, să creeze imagini vii, impresionante. Și atunci ei caută să se ascundă, ca după buruieni, după combinații sonore cât mai ciudate, nu întotdeauna muzicale și ne propun muzică buruienoasă. Florile, sărmanele, se ofilesc de la așa muzică. Și totuși, eu cred că toate curentele muzicale au dreptul la viață, fiindcă nu criticii ori ascultătorii decid soarta creației artistului, ci timpul. Să avem răbdare și să fim toleranți.

TT: **Dacă limba română ar fi o orchestră simfonică, cu zeci de instrumente, pe cine l-ați vedea în postura de dirijor ?**

ED: Cred că cel mai bun dirijor pentru limba română, pentru limba maternă ar fi, deci și este, MAMA. Nu în zădar limba și se numește „*maternă*”. Și în mod deosebit în perioada celor „*șapte ani de acasă*” a copilului.

TT: Iubirea de patrie, patriotismul, este un sentiment nobil, pe care orice om din lume îl nutrește, dar nu sunt multe voci de talia Dumneavoastră care să o afirme cu atâtea sinceritate și determinare. De ce oare unora le este rușine să susțină cu aceeași căldură acest sentiment ?

ED: Asta este o problemă de mare importanță. Începând de la grădinițe de copii și trecând prin școli și universități. Cuvintele „*patria;* „*patriotism*” apar în majoritatea cazurilor în mod declarativ, ceea ce nu prinde rădăcini. „*Să iubim patria, să fim patrioți, să muncim pentru patrie*”, fără a explica ce însemnă aceste declarații putem auzi peste tot. Mulți înțeleg aceste cuvinte ca noțiune geografică imensă care are denumire și e populată de un anumit popor despre care puțin ce știe. Și gata. Ei nu se interesează, pe ei nu-i atrage, nu aud și nu savurează murmurul izvoarelor care se strecoară prin verzișuri în codri, nu ridică capul sus să vadă și să rămână mișcați de frumoasele șiraguri de cocoare pe fundalul cerului siniliu, cum stă pe un colț de munte căprioara mândră și se bucură de libertate și frumusețe ce o înconjoară. Patria pentru mine este tot ce m-a făcut pe mine ca om, ca gânditor, ca și creator. Patria pentru mine este veștmântul spiritual care-l port în venele mele, în simțirile mele, în trăirile mele, în tot ce se cheamă dor și mă ține ca magnetul. Eu sunt născut în Transnistria, locuiesc în Basarabia, dar asta este prea puțin ca să pot spune, că aici mi se termină patria, Patria este nu numai ceia ce e scris în buletinul de identitate. Eu mă regăsesc și în Eminescu, și în Ștefan cel Mare, și în porțile și bisericile din lemn din Maramureș ori codrii Cosminului. Când nu de mult am început să scriu muzica pentru spectacolul „*Unirea cea Mare*” la *Teatrul de Operă din Craiova* la *Centenarul Unirii* din 1918, am simțit în sinele meu multe celule energetice lăsate de strămoșii noștri care s-au trezit și au prins noua viață în cântecele și baladele scrise pentru acest spectacol, care merge mereu pe scena teatrului. Eu mă simțeam acasă, mă simțeam în patrie. Acest spațiu cu râuri, munți și mare, cu aer deosebit de curat l-a adunat, apărat și l-au lucrat sute de generații până la noi și e mare păcat să te însărătăcești de bună voie și să te dezici de toate și de toți. La noi azi au apărut mulți doritori de a-și crea patrii, țărișoare cât de mici nu ar fi ele, dar să fie acolo ei stăpâni, Și limbi inventează, fiindu-le lene să studieze măcar Abecedarul. Patria suntem noi, cei care vorbim, simțim, zâmbim, dansăm cu chiote și strigături, mâncăm sarmale și mămăligă, cu dragoste și dor cântăm acest pământ, care nu are asemănare pe tot globul pământesc.

TT: **Jurnaliștii sunt vectorii de imagine care au pus în pagini de ziar sau revistă, în comentarii, în mass media audio-vizuală, ecouri ale succeselor obținute pe tărâm artistic de Dumneavoastră. Dacă ați fi jurnalist, în locul lor, ce ați putea spune, în câteva cuvinte despre artistul Eugen Doga?**

ED: Este veșnic nemulțumit de sine, nemulțumit de trecerea timpului mai repede de cât el ar dori, de lumea trădătoare și mincinoasă, de corupți, de hoți, care i-au furat și mormântul mamii acestuia. Este o persoană visătoare. Este acel care confirmă ca să infirme, cel care infirmă ca să confirme. Este cel căruia îi plac oameni neserioși și care fac lucruri serioase și îi urăște pe cei care sunt plin de importanță și nu costă nici un ban în ziua de târg.

TT: **Ce vă propuneți să realizați în viitorul imediat?**

ED: Să ies cât mai curând în scenă. Să-mi văd publicate cărțile cu note din *„Maria Mirabela*”, aceea de proză „*Cine sunt eu*,” caietul de piese pentru pian „*Caiet de vară*” și să continui scrierea „*Dialogurilor*”. Dar și să fiu sănătos.

TT: **Ce mesaj de suflet și inimă adresați tuturor românilor care vă iubesc, stimează și deopotrivă vă admiră?**

ED: Să ne ținem de aceste fire de aur ca niște strune pe lira lui Orfeu, care ne leagă mii de ani și care trec prin firea și trupul nostru cu versul drag și scump, ne țin ca o etnie, ca un neam, ca un popor risipit geografic, dar nicidecum genetic. Vă mulțumesc mult pentru că-mi ascultați și-mi iubiți muzica. Prin muzică ne cunoaștem mai bine. Ea ne ține dorul mereu fierbinte. Ea mereu ne cheamă acasă. La mulți ani frumoasa crăiasă România. La mulți ani dragi români. Mi-e dor de voi. Mi-e dor de dor.

Va mulțumesc, Maestre Eugen Doga, pentru bunăvoința Dumneavoastră! Vă doresc și vă dorim ca Dumnezeu să vă binecuvânteze și să vă apere de rele în continuare pentru a spori faima neamului românesc!

Adresez calde mulțumiri Doamnei Ambasador Iuliana Gorea Costin pentru bunăvoința și suportul pe care mi l-a acordat în realizarea acestui interviu.

Tanța Tănăsescu / Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România

Prof. Univ. Dr. NICOLAE GEORGESCU

PRIMA SĂRBĂTOARE A PRESEI ROMÂNE

Nicolae Georgescu

Dintre sărbătorile bucureştene de după 10 Mai 1881 (Declararea Regatului României), două se detaşează prin importanţa care li s-a dat: cea a ziarului *Românul* (25 de ani de existenţă neîntreruptă, banchet oferit de C. A. Rosetti în Sala Teatrului Naţional la 27 septembrie[1]) – şi cea a dezvelirii statuii lui Ioan Heliade Rădulescu (21 noiembrie[2]).

Prima a fost o petrecere de salon cu toasturi, program editat dinainte, care a adunat elita politică liberală (excelând cercul rosettist) – şi care este relativ bine ştiută, deşi "în negativ" – prin "relatările" lui Eminescu (strângerea la un loc a atâtor feţe[3] simandicoase i-a stârnit poetului o şarjă pamfletară memorabilă pe tema "românitatea românilor «Românului»), dar şi prin caricaturi de epocă. La banchet se prezintă un model în lut al bustului lui C.A.Rosetti, iar primul redactor al ziarului, Emil Costinescu, în discursul său, declară: *"Acest model de bust, chemat a fi transformat în bronz, va sta în sala redacţiunei jurnalului, ca un model de activitate şi peste cincizeci de ani, când poate nu vei mai fi"*[4] .

Dintre variantele caricaturale privind momentul, o alegem pe cea din revista umoristică *Scaiul*, 18 octombrie 1881, o adevărată alegorie unde prietenii lui C.A.Rosetti aduc coroane pe care stau scrise momentele grele prin care a trecut ţara sub guvernarea liberală, puse pe seama bătrânului "republican".

Adevăratul monument al lui C.A.Rosetti, opera sculptorului Wladimir Hegel, va fi turnat în bronz în anul 1902 şi amplasat în Piaţa C. A. Rosetti în 1903. La inaugurarea din 20 aprilie 1903 au fost de faţă D.A.Sturdza, Mihail Pherekyde şi alţi fruntaşi politici. C.A.Rosetti este aşezat într-un fotoliu majestuos şi ţine în mâna stângă ziarul Românul, pe care l-a întemeiat, iar în dreapta – condeiul. Pe frontispiciul monumentului este fixată o placă de bronz cu inscripţia: "C.A.Rosetti. 1816-1885. Luminează-te şi vei fi. Voieşte şi vei avea"[5]. O fotografie de la inaugurare, pe care o găsim la Cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei Române[6] arată grupuri de ţărani autentici depunând coroane.

Trebuie spus că presa de caricaturi a vremii lui Eminescu este adesea interesată de monumente în negativ, precum cel din *Scaiul*, I. C. Brătianu însuşi fiind tratat, nu fără umor, ca responsabil pentru mult mai multe rele ce s-au abătut peste ţară.

Monumentul lui I. C. Brătianu a fost proiectat de către Petre Antonescu şi executat de sculptorul Ernest Dubois. Finalizat în 1903 era înalt de aproximativ 9 metri, avea la bază un postament circular, iar soclul era flancat de patru personaje şezând. În faţa lui, pe soclu era dăltuit textul: *„Prin mintea, prin inima şi braţele noastre. 1851"*. Spre acest text priveau trei personaje, o femeie arătând cu mână stângă inscripţia celor doi copii care o însoţeau. Sub acest grup, pe o placă de marmură neagră erau scrise cuvintele: *„Lui Ion C. Brătianu. 1903"*. Era plasată în actual Piaţă a Universităţii, şi a fost demolată într-o noapte din 1948.

Cea de-a doua sărbătoare a anului a fost una în aer liber şi s-a adresat în primul rând presei, adică ziariştilor, încercând să organizeze într-o asociaţie profesională acest corp atât de numeros al condeierilor vremii. Statuia lui Ion Eliade Rădulescu se votase în Cameră, era sculptată încă din 1877 (la 11martie 1877 Eminescu vorbeşte despre ea în *Curierul de Iaşi*[7]) – dar nu se instalase, nu i se găsise nici locul potrivit. În iunie 1881 apare, prin presă, o iniţiativă de monument pentru oraşul Ploieşti, o statuie a "Libertăţii"; nu în mod expres în amintirea actului lui Candiano Popescu (nu este amintit nicăieri), ci pentru alegerile din 1869-1870 care sunt considerate, de către iniţiatorii statuii, un moment al libertăţii democratice. Statuia se va dezveli în iunie 1881. Şi această iniţiativă cunoaşte o tratare caricaturală, iar noi alegem variant din *Ciulinul*, octombrie 1881.

N-am insista, dar se vede limpede, credem, din aceste exemple, cum marile monumente ale Bucureştilor (sau Ploieştilor; este valabil şi pentru Iaşi ori Craiova) sunt anticipate de caricaturi. Era brătienistă, sau acea perioadă numită "politica de risc a bătrânilor liberali", a devenit monumentală după ce s-a consumat; la vremea ei ea a fost înconjurată de un criticism foarte dur. Noi cunoaştem acest criticism mai ales din publicistica lui Eminescu – dar avem, iată, şi presa satirică, foarte bogată, foarte puţin studiată din păcate, care ne poate da pulsul realităţii. Pracrtic, se poate face o ediţie din publicistica eminesciană – însoţită de caricaturi de epocă: ce spune poetul în zilnica sa tânguire asupra răului din ţară – găsim exprimat şi prin desene. Fiind vorba de o epocă de înflorire a fotografiei – care, însă, nu ajunge la performanţele dorite, nu prinde în imagine tensiunea grupurilor, mişcarea în general, ci se opreşte doar la expresie – şi, pe de altă parte, de o anticipare a cinematografului, aceste caricaturi păstrează chipurile personajelor, astfel că sunt lesne de identificat, şi le adaugă tocmai mişcare. Trebuie doar să identifici scenele, cum s-ar zice – lucru de loc uşor, dar nu imposibil de făcut şi aducând, apoi, un folos de netăgăduit istoriei literare mai ales, dar şi istoriei ideilor în general. În cazul lui Eminescu, de pildă, se înţelege mai simplu că poetul nu era singur în vremea lui. Nu vorbim, aici, de alte nume de ziarişti – ci de alte categorii de exprimare.

„Zace în paragină statuia lui, căci alte griji au patrioţii…"

Ziarul *Timpul* reacţionează în compensaţie: de ce numai Statuia Libertăţii, şi nu şi statuia lui Eliade? Se publică, mai întâi, adresa comitetului de organizare pentru *festivităţile de la Ploieşti:*

"Onorate Domn,

Comitetul însărcinat cu festivitatea inaugurării Statuii «Libertatea», ridicată prin subscripţiune naţională, atestând virtutea ploieştenilor în susţinerea drepturilor cetăţeneşti, cu ocazia alegerilor din anii 1869-1870; Cu onoare vă roagă să binevoiţi a asista la acea solemnitate, ce va avea loc în urbea Ploieşti, duminică 21 iunie, la 10 a.m. Recepţiunea se va face în ospelul comunal şi după ceremonie va avea loc un banchet, în sala liceului. Primiţi, onorate domn, deosebita noastră stimă,

Comitetul."[8]

Pe fondul acestui anunţ, poetul readuce în atenţie statuia lui Eliade, care de aproape 5 ani şedea stingheră în Bucureşti:

"Statuia lui Eliade zace, dată uitării, în umbra zidurilor universităţii. Cu toate acestea, e statua unui bărbat care, de la 1825 începând, a inaugurat atât reforma limbei literare de azi, pe care i-o datorăm în mare parte lui, precum şi reforma socială. Ca literat şi politic, dacă n-a creat opere nemuritoare, desigur au fost promotorul cel mai arzător al tuturor mişcărilor generoase şi au avut, ca nealtul, o influenţă determinantă asupra caracterului culturei române. Ei, bine, zace uitată statua lui, căci alte griji au patrioţii. Onor. republică a Ploieştilor invită la inaugurarea (cu profir) a statuei Libertăţii, ridicată pentru a atesta virtutea ploieştenilor în susţinerea drepturilor cetăţeneşti, cu ocazia proclamării republicei de la 1869-1870.Actul curios al invitării, care aduce aminte de căpăţânele de zahăr nemţesc pe care patrioţii promiteau să le taie pe atunci, îl lăsăm să urmeze întocmai. Monarhia ereditară cată să se fi bucurând de serbarea acelei zile nemuritoare în care soarele libertăţii, apărând în zona Ploieştilor, după mici divergenţe de opinii cu casa telegrafului şi poştelor şi cu banii cutiilor bisericilor, au apus la Fefelei pe dată ce reacţiunea s-a ivit sub forma unei companii de dorobanţi. Le urăm virtuoşilor cetăţeni chef mult, voie bună şo-o nouă ediţie a republicei. Fie sigură tinerimea ploieşteană că, cu o nouă proclamare a acestei forme de guvernământ, vor ajunge directori de bănci, cămăraşi de saline, adiutanţi, deputaţi, etc."

Această notă a lui Eminescu a declanşat campania pentru statuia de la Universitate. Eliade nu are vreo replică în caricaturi (n-am depistat; probabil a funcţionat dictonul "De mnortuis nihil nisi bene") – dar declanşează interesante polemici. C. Bacalbaşa, în "Bucureştii de altădată", carte bazată mai puţin pe documente cât pe o memorie formidabilă –şi, mai ales, pe o memorie colectivă reţinută ca atare – consemnează: *"Pentru inaugurarea statuii lui Ion Eliade Rădulescu reprezentanţii ziarelor din Bucureşti se întrunesc. O delegaţie de 5 este aleasă pentru a redacta discursul din partea presei. Aceşti 5 delegaţi sunt: G. Dem. Teodorescu din partea Binelui Public, D.A. Laurian din partea României Libere, Constantin Stoicescu din partea ziarului L'indépendence roumaine, Frederic Damé de la Românul şi Mihai Eminescu de la Timpul".*[9]

Suntem, aşadar, în noiembrie 1881. Din vară se (re)activase un comitet al statuii lui Eliade, în frunte cu prinţul Dimitrie Ghica – dar lucrurile se mişcă greu; făcându-se, la un moment dat, propunerea ca statuia să fie amplasată în piaţa Teatrului Naţional, prinţul D. Ghica a demisionat, în semn de protest, din fruntea comitetului. Presa preia iniţiativa; multele comitete şi comiţii ale presei, constituite în aceştia ani cu diverse ocazii, funcţionau descentralizat; abia în februarie 1883 se va alege un comitet unic, avându-l pe B.P. Hasdeu preşedinte (propus şi susţinut de Eminescu – el însuşi secretar al acestui comitet – împotriva candidaturii lui C.A. Rosetti), şi se va putea vorbi de prima Asocieţie a presei – care, însă, nu va putea să-şi desfăşoare activitatea din cauza puternicilor presiuni politice din anii 1883-1885 (sunt anii „viziratului lui I. C. Brătianu", când presa sufere multe ingerinţe brutale: expulzări, devastări de redacţii şi de tipografii, agresiuni ale ziariştilor, etc.)

Preparative pentru dezvelirea statuii lui Eliade

Societatea ziariştilor români mai are până să se consolideze... "Comitetul presei" fixează data dezvelirii statuii, 20 noiembrie 1881, şi face din figura lui Ion Heliade-Rădulescu emblema ziaristicii româneşti: *"... făptuitorul şi cel mai folositor jurnalist în epoca de regenerare a naţiunii române. Crezând , dar, că este de datoria presei în genere a participa în mod demn la memoria lui Eliade, la solemnitatea ce va avea loc în ziua de 20 noimebrie, cu ocazia descoperirii statuii de s-a ridicat în faţa Universităţii, din capitală, sunt rugate toate organele de publicitate a se întruni, printr-un delegat, la clubul* Binelui public*, luni, 12 curinte, 4 ore p.m. spre a se înţelege asupra chestiunii."*[10]

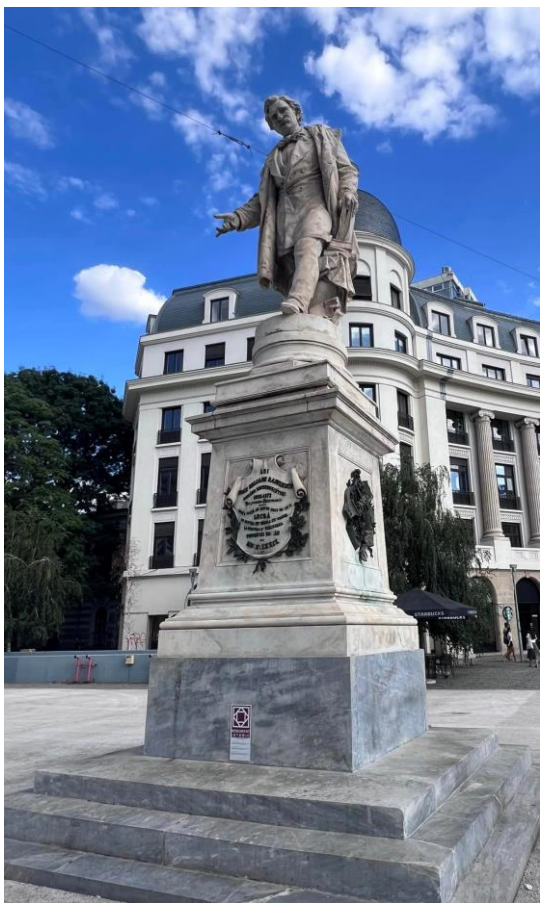

Statuia lui Ion Heliade Rădulescu

Comanda pentru realizarea statuii lui Ion Heliade-Rădulescu a fost primită de Ettore Ferrari de la Primăria Capitalei în 1879. În epocă circula această epigramă (zice-se, Titu Maiorescu îl privea, pe când ieşea din Universitate, şi-i adresa primul distih, iar înţeleptul din piatră îi răspundea):

"- De ce, bătrâne, de-atâta vreme
Cu mâna-ntinsă tu stai și-acum?
- Cerșesc la lume un dram de minte
Pentru-nțelepții de peste drum!"

Anunţul se repetă mai multe zile la rând, întâlnirea se amână pentru a putea să participe şi redactori de la ziarele din provincie. La 15 noiembrie *Binele public* revine, de-a dreptul impacientat: *"încă din luna octombrie s-a hotărât ziua de 20 noiembrie pentru inaugurarea statuei lui Eliade. D-atunci şi până astăzi nu s-a văzut nici o mişcare din partea comitetului acelei statui. Lumea se întreabă: făcut-a vreo programă a serbării, sau invitaţiuni pe la corpurile sau societăţile constituite? Se ştie că principele Dim. Ghica a demisionat din presidenţia acelui comitet, îndată ce s-a decis în anul trecut a se aşeza statuia lui Eliade în faţa Teatrului. Acum însă, că principele. Ghica şi-a retras acea demisiune, ţinând se vede ca onoarea de a presida acea solemnitate să o aibă domnia sa, mai ales că Eliade fost cel dintâi al său profesor care l-a învăţat carte românească şi el a scris câteva laude asupra Ghiculeştilor; recunoştinţa este o virtute, şi credem că acum prinţul Ghica va desfăşura o mare activitate pentru ca comitetul să încoroneze opera ce a întreprins, fiind onoarea sa angajată în această întreprindere."*[11]

Prinţul este "somat" să participe prin acest comunicat cam lung. În ultimul moment (19 noiembrie) el va binevoi să-şi rupă piciorul coborând din trăsură în curte (era iarnă, gheţuş) şi-l va delega, la rându-i, pe B.P. Hasdeu să prezideze festivitatea. Trebuie spus că Hasdeu este implicat în majoritatea sărbătorilor publice din această vreme, şi pentru prestigiul său de uistoric – dar şi pentru că dorea să intre în Parlament cu ajutorul liberalilor, lucru ce i s-a promis, pentru care a făcut şi unele compromisuri dar a desfăşurat şi o inrtensă campanile electoral în sudul ţării – desigur, fără succes..

Binele public revine la 19 noiembrie*: "Din partea comitetului pentru statuă (afară de d-l Sava Şoimescu, care dă probă de oarecare solicitudine) şi din partea Ministerului, instrucţiunii vedem un fel neînţeleasă indiferenţa. Pe locul liber din faţa statuii nu vedem ridicându-se nici o estradă pentru public; în apropiere de statuie nu s-a înălţat nici o tribună; unde se vor depune frumoasele şi numeroasele coroane nu se ştie încă; în fine, chiar terenul din jurul monumentului este lăsat în starea-i primitivă. Cu toate acestea, până sâmbătă abia mai sunt 2-3 zile."*[12]

Se va face şi tribună, şi loc pentru coroane. Vor fi 36 de coroane: a regelui, care nu participă însă, cea mai frumoasă, *"din violete de Parma presărată cu trandafiri şi panglice albe"; "a presei, numai din lauri, parte naturali, parte dauriţi, pe al cărei /suport/ este scris cu litere mari argintate: lui I.Rădulescu, presa recunoscătoare"* – iar *Binele public* va tipări şi o programă amănunţită a sărbătorii.

Presa la sărbătoarea Regatului

Bucureştii învaţă, în aceşti ani, să petreacă... Vor urma serbările din 1882 de la Cişmigiu (când se va pune probleme lărgirii şi amenajării parcului; o va face Pake Protopopescu în 1890), banchetele largi din casele marilor oameni politici, descris atât de pitoresc de către Mişu Văcărescu în *L'Indépendence roumaine.* Eminescu este mai interesat de critică şi de teorie, în aceste împrejurări ţinând să-l citeze des pe Heliade-Rădulescu, dar ca poet, ci ca autorul "Echilibrului între antithesi", cu teoria sa despre boierie în Evul Mediu românesc, despre "boieri" şi "boieribili" mai ales…Presa devenise o putere adevărată – şi poate că nimic nu simbolizează mai bine acest lucru decât faptul că la defilarea de la 10 Mai 1882, când se aniversa un an de la proclamarea Regatului, ei, presei, i s-a rezervat un car alegoric, pe care fotograful Carol Pop de Szatmnary are grijă să-l imortalizeze într-o fotografie.

Carul alegoric al presei, la 10 Mai 1881 Fotografie de Carol Popp de Szatmary

O nouă eră începe după proclamarea Regatului. Lumea simte, in sfârşit, "independenţa" ţării, spiritele se destind, intră în concurenţă cu Europa...

Dar şi despre poet va fi vorba în cadrul acestor sărbători. Să revenim la firul întâmplărilor. *Binele public* consemnează: *"Reprezentanţii a 12 organe de publicitate din capitală, fără deosebire de idei politice au de ramurile speciale cu care se ocupă, s-au întrunit duminică, 15 noiembrie, în localul clubului Binele public, sub preşedenţia p.s.s. părintelui arhimandrit Silvestru Bălănescu Piteşteanu, redactorul Bisericii ortodoxe române. În privinţa participării la serbare, delegaţii presei au luat deciziunile următoare: să asiste in corpore la solemnitate, să se deceamă o coroană de lauri cu inscripţiunea: "Lui I. Eliade Rădulescu, presa recunoscătoare", să se elaboreze şi să se pronunţe un discurs, în fine, să se mijlocească pe lângă autorităţile competinte spre a se da bilete de liber parcurs pe căile ferate acelor ziarişti din judeţe carear dori să asiste la serbare. În scopul acesta s-a ales un comitet al presei, compus din delegaţi a cinci are, şi anume d-nii: C. Stoicescu (L'indépendence roumaine), D.T. Laurian (România liberă), Fr. Damé (Românul), G. Dem. Teodorescu (Binele public), şi Eminescu (Timpul) care să elaboreze un proiect de discurs şi să intervină pentru obţinerea biletelor de liber parcurs pe căile ferate. Coroana s-a şi pregătii la magazinul Paul Martin (unde se află astăzi espusă) cu concursului d-lui Minovici, directorul Curierului financiar. Comisiunea s-a întrunit în majoritate ieri şi a ascultat proiectul de discurs compus de d-1. G.Dem. Teodorescu. Joi, 19 noiembrie, 8 ore seara, reprezentanţii tuturor ziarelor se vor întâlni în localul Binelui public spre a asculta şi a aproba definitiv proiectul de discurs, precum şi spre a desemna pe publicistul care să-1 pronunţe."* [13]

Observăm că sunt persoanele amintite şi de C. Bacalbaşa; ordinea este alta, dar poziţia redactorului de la *Timpul* aceeaşi, la urmă: „şi Eminescu". Poetului nu i se dă numele întreg, iar mai jos aflăm o întrunire "în majoritate" a comisiunii, deci nu "în totalitate". Această ştire-comunicat se reia în *L'lndépenedence roumaine* - nu în *Timpul*, nici în *Românul*. Eminescu pare introdus cam fără voie în această alcătuire de cinci...

Tot *Binele public* are ideea de a reda şi numele celor care au participat cu bani la coroana presei: *“Ziarele reprezentate care s-au asociat şi au contribuit au fost următoarele: Progresul medical (Vlădescu), Biserica ortodoxă română (p.s.s. arhimandrit Silvestru Bălănescu Piteşteanu), Românul (Fr. Damé), Curierul Financiar (M. Minovici), România liberă (D.A. Laurian), Revista ştiinţifică (Gr. Ştefănescu), Timpul (Rocco), Dreptul (Em. Protopopescu – Pake), Curierul României (N. Petraşcu), L'indépendence roumaine C. Stoicescu), Binele public (G. Dem. Teodorescu), Ostaşul şi România transdanubiană (Scheletti), Războiul român (H. Grandea), Fraternitatea (Schwartzfeld), Monitorul agricol (F. Giorgiade), Războiul (Ştefănescu), Fraternitatea româno-italiană (L. Cazzavillan), Curierul de Iaşi (Balassan)."* [14]

Mai observăm că din partea *Timpului* nu a contribuit băneşte la coroană M. Eminescu însuşi, redactor şef şi membru în comitetul de cinci care elaborase discursul inaugural. Nu poate fi vorba de o sumă prea mare, de vreme ce se discută doar despre o coroană florală – iar cei care plătesc sunt atât de numeroşi. Este mai mult ca sigur o sumă simbolică, pe care poetul refuză s-o achite. Se prea poate ca el să nu fi fost mulţumit că s-a ales discursul lui G. Dem. Teodorescu în loc de, să zicem, de al lui.

Cine să fie, totuşi, acest "Rocco"? Avem, oare, de-a face cu un pseudonim al poetului în aceste strategii de abstragere din public? Pseudonime asemănătoare: *F. de Laroc* este al reginei Carmen Silva (sub care apare cartea "Vârful cu dor", traducere din limba germană de "*E...scu*"; traducerea fusese aspru criticată de *Familia,* în nr. 9/1879: dl "E...scu" se abate prea mult de la originalul german, recompune, de fapt, legenda în româneşte). Faţă de "Rocco", "F. de Laroc" pare o variantă... Să-şi fi luat traducătorul un pseudonim care aminteşte de autoarea din care a tradus? Puţin probabil. În ziarul *Timpul* publică, însă, frecvent un oarecare "Demroc", mai ales traduceri din limba franceză; traducerile nu sună, însă, de loc eminescian.

Rămânem mult timp cu insatisfacţia că nu ştim cine este Rocco, cel care face... rocadă cu Eminescu în listele de subscripţii pentru coroana lui Eliade. Dicţionare, enciclopedii, tratate de istorie literară – nimic nu ne ajută. O ştire din *Românul,* 1 februarie 1883, ne aduce iarăşi aminte de acest nume. Este vorba chiar de constituirea Asociaţiei presei: se anunţă o întrunire la sediul *României libere* pentru discutarea statutelor. Se va dezbate mai ales termenul de "ziarist". Vor participa N. Xenopol, D.A. Laurian, Barbu Constantinescu, Mina Minovici şi *"D. Rocco (Timpul)"*. [15] Că nu poate să apară în compania lui N. Xenopol, este de înţeles pentru Eminescu. Se vede limpede, aşadar, că el nu şi-a trimis pseudonimul la întrunire, ci e vorba de o alta persoană. C. Bacalbaşa reţine, şi pentru această Asociaţie a presei din primăvara lui 1883, că Eminescu a fost ales secretar. Dar la redacţia *României libere* a fost Rocco…

Cât de necesar ar fi fost, pentru epocă, un *Anuar al presei române* de felul celui al presei franceze pe care *Românul* îl prezintă publicului atât de entuziast (catalog complet al tuturor ziarelor de expresie franceză, cu numele redactorilor, pseudonimele, tipografiile, chiar un început de clasificare tematică pentru periodice). "Principiul englezesc al anonimatului", care a dominat ziaristica românească din perioada eminesciană, se resimte şi în privinţa instrumentelor de lucru. Cât de necesar ar fi, cel puţin, un dicţionar de felul celui anunţat de către *Timpul* prin 1883 – dar care n-a apărut. Iată fişa: *"S-a pus sub presă şi va apare în curând "Dicţionarul biografic al autorilor români vechi şi moderni". Această carte va fi foarte interesantă, căci, după câte suntem informaţi, autorul ei, d. N. Marinescu, şi-a pus /t/oate silinţele pentru a strânge notiţe privitoare la viaţa autorilor, cum şi pentru studiul critic ce face asupra fiecăruia în parte. Acest din urmă lucru lipsea cu desăvârşire în conspectul asupra literaturii române de Gr.V. Popp. O recomandăm încă o dată atenţiei publicului nostru iubitor de literatură".* [16] Nota se repetă obsedant, cu aceeaşi insipidă greşeală de tipar pe care am corectat-o, toată primăvara lui 1883; cartea, însă, nu există. La ce ne foloseşte nota? Un autor necunoscut scrie o carte necunoscută...

Şi totuşi, acest nume ne va dezlega enigma "Rocco". Fişa lui Dumitru Marinescu-Marion: *"ziarist, scriitor, n. 27 mar. 1860 în Bucureşti, m. 1 mai 1909 în Bucureşti. A debutat în ziaristică la vârsta de 19 ani, pe când era student (Universitatea n-a terminat-o), ca redactor la ziarul Universul unde a lucrat 30 de ani. În 1884 a fondat revista Zorile. Mai târziu, cu Rocco, a scos revista Foarfeca.*

A colaborat apoi la Fântâna Blândusiei a lui Eminescu, seria a 2-a. În acelaşi timp era redactor la Binele public, apoi la România..." [17]

Eminescu şi discipolii săi

Nu mai luăm în seamă neglijenţele lui Lucian Predescu (nu poate fi vorba de *Universul* la 1879, de *Binele public* contemporan cu *Fântâna Blandusiei*, etc). Revista *Foarfeca*, la care ne trimite enciclopedistul, este o informaţie destul de importantă. A apărut în două serii, în 1886 (câteva numere) şi în 1888-1889. Nr. 2/1889 se deschide cu un motto din *Epigonii*: *"în noi totul e spoială, tot e lustru fără bază"* – şi cu o poezie de felul acesta: *"Cum se-ntoarce roata lumii! Parcă dracul o-nvârteşte / Ce-a fost jos, sus se ridică, crezi că lumea se-nnoieşte"*

Revista conţine materiale violent anti-liberale, iar în timpul căderii liberalilor îl încolţeşte pe I.C. Brătianu din toate părţile: pamflete caricaturi, satire. Versurile sunt, de fapt, aproape toate, parodii după Eminescu:

"Ca un Cezar Brătianu se culcase şi-adormise
Legănat în somnu-i dulce, adulat de servitori
Hoţi colectivişti de frunte, decoraţi ca-n sărbători.
Este fericit sărmanul. E în vis. E împărat… “

Somnul continuă, până când:

“Se cutremură vizirul, se deşteaptă...”

Nu frumoasa Malcatun îi apare în faţă – ci "opinia publică" în chipul unui judecător aspru care înşiră, în contul primului ministru, tot felul de "matrapazlâcuri" (mai ales "asasinate"). Am citat din nr. 4/ 1888; Eminescu se află încă în exilul său botoşănean, abia căderea liberalilor şi revenirea la guvern a unui grup junimist (cu P.P. Carp, Titu Maiorescu, Teodor Rosetti) îl va smulge pe poet din urbea natală şi-l va readuce în Bucureşti (Veronica Miele având de luptat, pentru aceasta, cu Harieta, "cerberul" lui Eminescu). Presa din capitală îl cheamă, evocându-l. *Foarfeca* este o revistă care excelează prin caricaturi. Ea continuă *Scaiul* (1881-1883), şi *Ciulinul* (1883, 1884, 1885). Aceeaşi D. Marinescu-Marion, Dem Roco şi Ion Athanasiade (director responsabil) sunt cei care fac *Scaiul*, *Ciulinul* şi *Foarfeca*. Este presa satirică antiliberală care însoţeşte în vervă campaniile *Timpului* ori ale *Binelui public*. Se poate avansa ideea, având în vedere că Dem. Roco şi D. Marinescu erau şi redactori la *Timpul*, că această presă satirică este un fel de sucursală a cotidianului conservator. Scene parlamentare descrise de *Timpul* îşi au imaginea caricaturală aici, întâmplări politice, portrete de personaje politice, scandaluri publice, chestiuni de politică externă, chestiuni parlamentare – pe scurt, tot infernul epocii îşi găseşte imaginea însoţită de text satiric în această zonă a presei.

Presa satirică a excelat, la noi, prin CA. Rosetti în anii '60-70 ai secolului al XIX-lea, prin N.T. Orăşanu, I.L. Caragiale, Cezar Bolliac, B.P. Hasdeu. Şarjele lui Caragiale au făcut epocă în *Ghimpele* (1866-1879), fiind însoţite de caricaturi pe care ediţiile de mai târziu din opera sa le evită. În anii '80 această presă, destul de incomodă, dispare brusc, aspru sugrumată de guvern, redactorii fiind urmăriţi în justiţie (de unde, necesitatea ca revistele să-şi schimbe locul de apariţie, denumirea, etc.). În 1884 începe să apară o replică liberală a presei satirice de opoziţie, care, însă, se păstrează foarte prost (din *Cucu*, revistă satirică ce a făcut carieră, abia dacă există două sau trei, exemplare în Biblioteca Academiei). Tot din 1884 (primul număr: 8 aprilie) *L'indépendence roumaine* scoate hebdomadarul *Le Bossu,* mai întâi în franceză, apoi în română, revistă unde va face carieră Juquide cu caricaturi de o vervă nemaiîntâlnită (Juquide va pleca de la "imparţialul" *Le Bossu* venind la *Foarfeca* – iar apoi trecând la *Veselia*, prima noastră revistă satirică şi de caricaturi, întemeiată de D. Marinescu-Marion în 1891)[18].

Tot în *Foarfeca*, 10/27 martie 1888, această parodie după "S-a dus amorul...", cu aplicaţie politică*:" S-a dus guvernul sprijinit / Pe bâte şi asasinate / Acuma doară s-a sfârşit / Şi-a venit ziua de dreptate."*

Revista lansează dese atacuri la lumea scriitoricească ce începe a se înregimenta politic (B. Ştefănescu Delavrancea, C. Mille dar şi Al. Vlahuţă).

Să revenim, însă, la serbările din 1881.Comitetul celor cinci a hotărât că cel mai bun discurs este cel al lui G.Dem. Teodorescu – şi acesta se va citi la solemnitate, de către G.Dem.Teodorescu însuşi (a se observa că el reprezintă *Binele public*, ziarul care se află în fruntea acestei sărbători).

Eminescu publică în *Timpul* propriul său articol – prezentat, desigur, ca proiect de discurs la concursul anterior – nu tocmai plin de elogii, destul de reţinut, pledând pentru un Eliade Rădulescu nu „părinte al presei", ci continuator al limbii vorbite, aducând şi în presă această limbă: *„El scria cum se vorbeşte; viul grai a fost dascălul lui de stil. Prin el limba s-a dezbrăcat de formele convenţionale de scriere ale evului mediu şi ale cărţilor ecleziastice, a devenit o unealtă sigură pentru mânuirea oricărei idei moderne. Din acest punt de vedere, Eliade a fost cel dintâi scriitor modern al românilor, şi părintele acelei limbi literare pe care o întrebuinţăm şi astăzi."*[19] (Nici o aluzie – cum vedem din întregul articol – la „părintele presei române"). *Timpul* mai publică, în mod semnificativ, panegiricul lui Cezar Bolliac la moartea lui Eliade Rădulescu (după *Trompeta Carpaţilor*, 20 aprilie 1872). Zicem că este semnificativ, deoarece pe Bolliac îl considera Eminescu figura reprezentativă a ziaristicii româneşti de dinaintea sa – vezi numeroasele trimiteri din ediţie, dar mai ales acest pasaj din 17 aprilie 1881: *„D-nii Rosetti şi Brătianu de aproape 40 de ani lucrează împreună; au format, cum se zice, un singur suflet în două trupuri, până într-atât încât cel mai mare publicist al nostru, răposatul Cezar Bolliac, i-a numit pe amândoi cu un singur cuvânt: d. Rosetti-Brătianu."*[20]

Apropo: nu numai regele lipseşte de la serbare (dar şi-a trimis coroana, totuşi!) – presa comentează cu răutate: „*S-a observat lipsa din sânul mulţimii a d-lor Rosetti-Brătianu: fiii pierzaniei nu cutează să se apropie de statua lui Eliade în această zi solemnă, nu cutează a se prezenta feţii de marmură a lui Eliade."*[21] Academia Română a fost însă prezentă prin V. Maniu, care a şi deschis festivităţile – adică seria discursurilor.

Dintre acestea, discursul lui Hasdeu, din partea Comitetului pentru statuie, este extrem de elogios. Redăm începutul: *„Domnii mei, Această marmură reprezintă pe el. Nu-l voi numi; el n-are nume. Poeticul grai al Sânei Scripturi zicea Creatorului: Iehova, adică cel ce există, fiindcă în natura întreagă Creatorul e pretutindeni şi nu se află niucă-iuri în afară din natură. Ei bine, orice mare om al unei naţii, creator într-o sferă mai restrânsă, este şi el Iehova, este cel ce există, e sinteza unei epoce, e fără individualitate, fără nume…"*

Reamintim că şi anonimatul ca principiu al presei îi permite lui Haşdeu să „îndumnezeiască" atât de uşor oameniii…

Din această anchetă ziaristică înţelegem că ziua de 20 noiembrie 1881 a fost considerată o zi a presei. Nu s-a instituit ca sărbătoare anuală, repetabilă, pentru că epoca nu avea acest sentiment al sărbătorilor fixe parţiale. Data poate fi luată în consideraţie, însă, dacă se caută un asemenea punct fix. Tiparul, „toiagul memoriei omenirii" cum îl numea Eminescu, are nevoie, uneori, de acest toiag de rezervă care sunt sărbătorile…

N.Georgescu

---

[1] Vezi *Românul,* Buc. XXV (1881), 28-29 sept., p. 859.Prescurtăm R.
[2] Vezi *Binele public*, Buc., III (1881), 22 nov, p.1-4 (număr dedicat integral evenimentului).(În continuare prescurtăm BP.
[3] Vezi Mihai Eminescu: Opere, IX, Publicistica (1870/1877), Edit. Acad., 1980, p.341; citătm, în continuare, O.IX, O.X, O.XI, etc.
[4] *BP*, loc.cit.
[5]Vezi Mihai Eminescu: Opere, IX, Publicistica (1870/1877), Edit. Acad., 1980, p.341; citătm, în continuare, O.IX, O.X, O.XI, etc.
[6] *Timpul*, 21 iunie 1881; O. XII, pag. 216. Prescurtăm *T.*
[7]C.Bacalbaşa: Bucureştii de altădată, Edit. Eminescu, Bucureşti, p. 230.
[8] **BP,** 18 oct. 1881, p.3
[9]*BP*, 15 nov. 1881, p. 3
[10] *BP*, 19 nov. 1881, p.3.
[11] *BP*, 16 noiembrie 1881, p.2-3
[12] *BP*, 23-24 nov., p.2-3.
[13] *R*, 1 feb. 1883, p. 2
[14] *T*, Buc., 15 freb. 1883, p. 3.
[15] Lucian Predescu: Enciclopedia României, Edit. Cugetarea-Georgescu Delafras, Bucureşti,1940, s.v.
[16] Pentru acest scurt istoric ne-am ghidat după fişele autorilor din dicţuionare şi encicloppedii, după cartea Constanţei Trifu: *Presa satirică în România*, 2 vol, Edit.Minerva, 1980, dar mai ales după colecţiile din Biblioteca Academiei, aflate în stare foarte bună.
[17] *T,* 21 noiembrie 1881; O.XII, p.414**.**
[18] *O.XII,*p.138.
[19] *BP*, 25 nov. 1881, p. 3
[20] *O.XII,*p.138.
[21] *BP*, 25 nov. 1881, p. 3

Ion Heliade Rădulescu

LUMEA PRESEI

ZIARE, REVISTE ȘI REDACȚII

(Urmare din pag. 3)

C. A. Rosetti

Gh. Asachi a rămas până la sfârșitul vieții (1869) tipograf-editor iar în epoca *Unirii Principatelor* a ocupat funcția de Director al *Tipografiei Statului.*

Tipografii

După *Unirea Principatelor*, în București se dezvoltă industria tipografică, care însumează mai bine de patruzeci de mașini și peste douăsprezece prese tipografice.

O figură care a conferit acelei perioade un mare avânt înnoitor este C. A. Rosetti. Trebuie spus că în capitala Țării Românești existau numeroase alte stabilimente tipografice, dintre care amintim: *Tipografia lui Andrei Bialtz*, înființată în 1850, *Tipografia lui Zaharia Carcalechi*, instalată în *Hanul Bossel* (*Pasajul Imobiliara*), cumpărată în 1855 de Vasile Boerescu, dăinuind până în 1863;*Tipografia Zaharia Carcalechi* fusese fondează în anul 1836, funcționând în strada Izvor (până în 1857). Aici s-a tipărit ziarul „*Vestitorul Țării Românești”.*

C. A. Rosetti se afirmase în acest domeniu cultural, încă din anul 1839, când se asociază *Librăriei lui E. Winterhalder,* din București. De asemenea, în Noiembrie 1846, cei doi asociați cumpără din Germania, de la *Institutul Brockhaus*, o tipografie, comandată de *„Societatea pentru literatură Romană",* pentru a tipări publicația „*Prietenul Tinerimii*".

În această tipografie s-au tipărit, înainte de anul 1848, ziarul „*Pruncul român*”, inclusiv documente secrete ale *Comitetului Revoluționar*, precum și lucrări literare semnate de E. Poteca, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Ion Ghica, I. Brezoianu, G. Gorjan, Cezar Boliac și alții. În anul 1857, C. A. Rosetti fondează ziarul „*Românul"*, la care se adaugă două hebdomadare ale sale, „*Traian"*și *Ţânţarul".*

Aici se tipăresc, alături de ziarele amintite și alte jurnale: *„Anunțătoriul generațiunii române*", săptămânal condus de Eugeniu Carada, „*Constituțiunea*" lui Ion Pală, „*Reforma*" lui I. G. Bolintineanu, *„Mama și Copilul*", redactor Maria C. A. Rosetti, *„Revista Dunării*" a lui Gr. Serurie, bisăptămânalul *„Foaia teatrală și literară*" și „*Artistul"*, ale lui I. C. Angelescu, ziarul umoristic „*Asmodeu*" etc.

Tot aici s-au tipărit actele pregătitoare evenimentelor din 11 Februarie 1865, publicația secretă „*Clopotul”, „Proclamația pentru alegerea Conte lui Filip de Flandra ca Domn al României*” și „*Proclamația pentru alegerea principelui Carol de Hohenzollern*”.

În tipografia lui C. A. Rosetti s-au scos cărți de școală, cum ar fi, de pildă, I. Pascal: „*Manualele de aritmetică practice*" pentru clasa I primară. Pe la 1870, încearcă să vândă tipografia lucrătorilor săi dar, neînțelegându-se la preț, C. A. Rosetti o înstrăinează lui Dim. Aug. Laurian, asociat cu Conduratu. În anul 1876, tipografia ajunge în proprietatea lui Carol Göbl. Peste mulți ani, tipografia va intra în patrimoniul „*Societății de Editură „Cartea Românească*", care păstrează încă fotoliul și masa de lucru ale lui Rosetti.

În aceeași perioadă, în București mai existau și alte tipografii, de mai mică importanță, dar care merită a fi amintite:
Tipografia Haralambie Grandea, cumpărată tot de Carol Göbl, cu 2.000 lei, în anul 1886;
Tipografia Colegiului Național (*1837- 1863*), funcționând în curtea *Bisericii Sf. Sava*, pe locul unde se află în prezent statuia lui Gheorghe Lazăr. Aici s-au tipărit cărți de școală, inclusiv „*Monitorul Oficial*”;
Tipografia Pitarului Pencovici (1838 - 1844);
Tipografia lui Anton Pan (1839-1854); *Tipografia lui Josif Kopaing* (1842 - 1855);
Tipografia lui Nifon Bălășescu (1846-1862);
Tipografia Națională;
Tipografia Ioan Weiss;
Tipografia Socec, Sander și Teclu;
Tipografia lui Sc. Walter și Fr. Göbl;
Lucrătorii asociați;
Tipografia Laboratorilor Români, condusă *de P. Ispirescu și C. Georgian;*
Tipografia C. Petrescu-Conduratu; Tipografia Teodor Mihăescu;
Tipografia Toma Teodorescu;
Tipografia Al. A. Grecescu;
Tip. Anton Mănescu;
Tipografia Românului;
Tipografia Andrici;
Tipografia Hajoetz.

(Va urma)

IN MEMORIAM

Nicolae Dabija a trecut în eternitate

Un mare poet și patriot român basarabean a trecut în eternitate. Data de 12 martie 2021 va rămâne de acum înainte înscrisă în cartea îndoliată a personalităților de frunte ale intelectualității românești de pe ambele maluri ale Prutului. A trăit frumos, drept și demn, bucurându-se de mare prețuire din partea tuturor românilor pentru poziția sa față de durerile neamului și pentru creațiile sale originale de o inegalabilă valoare.

Numele poetului îmi este cunoscut de mulți ani, urmărindu-i cu mult interes și admirație creațiile sale poetice și publicistice. Am avut bucuria și onoarea să-l întâlnesc la Seratele ”*Mihai Eminescu, jurnalistul*”. Îmi reamintesc cu emoție și mare plăcere de Serata din 15 ianuarie 2017, organizată la sediul Institutului Cultural Român din București, eveniment la care ne-a împărtășit amintiri din tumultoasa sa viață precum și în creațiile sale literare, pline de simțire și spirit românesc. N-am să uit mișcătoarele sale relatări despre copilărie, când s-a întâlnit cu alfabetul în care a scris Eminescu (învățat acasă de la bunica sa) și cu versurile marelui poet citite de bunicul său duminica dintr-o cărticică dosită după o icoană. Nicolae Dabija, copil fiind, credea de fiecare dată că bunicul le citește rugăciuni: „O, rămâi, rămâi la mine,/ Te iubesc atât de mult!“. Îmi amintesc cum ne-a povestit că, în 1987, a venit pentru prima oară în România la invitaţia lui Dumitru Radu Popescu. La frontiera cu România, grănicerii sovietici l-au întrebat la cine merge. Nicolae Dabija le-a spus cu emoție în glas că se duce la rude, multe rude: Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Alexandru Ioan Cuza, Lucian Blaga, Octavian Goga… Când mai trecea vama, câte un grănicer spunea: „*Ăsta e cel cu multe rude*“.

În 14 octombrie 2019, la o nouă ediție a Seratelor ”*Mihai Eminescu, jurnalistul*”, Domnul Doru Dinu Glăvan, Președintele *Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România* a prezentat cele trei volume de versuri – *Din Basabia, poeme alese* – poezii scrise de Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi și Nicolae Dabija. Ele au fost cuprinse în programul evenimentelor legate de Centenarul UZPR, ca simbol al respectului față de martiri ai spiritului românesc din spațiul Basarabiei, în cadrul unui proiect susținut și de Guvernul României. Câteva exemplare au fost oferite celor prezenți la serată, printre care și mie.

Nicolae Dabija (5 iulie 1948 – 12 martie 2021), scriitor, istoric și politician, membru al Academiei Române și membru corespondent al Academiei de Științe din Republica Moldova, a primit zeci de premii și distincții pentru activitatea sa literară.

Dintre numeroasele sale creații – poeme, eseuri, romane etc – reținem mărturisirile de credință ale lui Nicolae Dabija în *Cuvantul* la romanul *Tema pentru acasă*, scris în 2011:

„În vara anului 2007 am murit. Era luna când împlineam 59 de ani. Căzusem de pe o stâncă din preajma mănăstirii Țipova de lângă râul Nistru. Și atunci, în acele clipe dintre viață și moarte, iar mai exact, dintre moarte și viață, mi s-a arătat această carte: mai întâi am văzut-o – toată! – în câteva fracțiuni de secundă, apoi, pe măsură ce trecea timp, aceasta mi se dezvăluia filă cu filă, frază cu frază, cuvând cu cuvânt, în toată dimensiunea ei.

În acele clipe, de la fundul prăpastiei am văzut, ca în lumina unui reflector, niște bărbați, femei și copii adunați în preajma mea, ca să mă încurajeze, ca să mă susțină, ca să-mi întindă mâna și să mă ridice din bezna în care mă prăbușisem: erau ființe necunoscute, care au revenit ulterior, la fel de vag, și-n sala de operații, și pe pat de convalescență, să-mi povestească, dar nu în cuvinte, ci mai degrabă cu ajutorul unor imagini, narațiunea care urmează.

Ea mi s-a arătat într-un fel ca o amintire din viața altcuiva, ca o developare a unor evenimente ce au avut loc cu mult înainte de nașterea mea, ca o răzbunare, ca o îndeplinire a unor obligații.

Scrierea cărții le-o datorez acelor necunoscuți care m-au readus la viață. Ea este a lor.

Eu n-am făcut decât să aștern pe file ceea ce mi-au relatat ei.”

Tanța Tănăsescu, 12 martie 2021

VALENTIN UBAN

PRESA DE MÂINE

Oricine mai citeşte astăzi constată cu uşurinţă transformarea semnificativă prin care trece presa actuală, odată cu întreaga lume contemporană.

Deşi este încă denumită cu termenul tradiţional de **presă**, după numele vechiului tipar pentru hârtie creat de inovatorul Gutenberg, mass-media işi mută treptat suportul de exprimare din formatul tipărit, de pe hârtie, pe ecranele televizoarelor sau ale laptopului, telefonului ori tabletei.

Suportul informaţiei scrise a evoluat de la primele scrieri descoperite până acum - tăbliţele de lut sumeriene, la pietrele anticelor inscripţii greceşti şi latine, ori papirusurile egiptene, sau mai apoi la hârtia inventată de chinezi.

Tiparul a revoluţionat, pentru europeni şi apoi întreaga lume, suportul clasicelor texte - de la manuscrisele retranscrise de generaţii de copişti, la hârtia multiplicată rapid şi a permis răspândirea informaţiei scrise cu o rapiditate nemaiîntâlnită. A fost fenomenul care a marcat câteva secole de dezvoltare omenească şi a permis şi apariţia presei în accepţia ei clasică, de ziar tipărit şi distribuit publicului larg, în diverse formate și paginații.

După o jumătate de mileniu, asistăm azi la o altă revoluţie în domeniu, odată cu schimbarea suportului de transmitere a informaţiei, de pe hârtia tipărită, la ecranul electronic. Informaţia devine astfel mult mai accesibilă, câtă vreme miliarde de oameni au la îndemână un telefon, laptop sau tabletă, iar televizoarele mobilează aproape toate locuinţele moderne.

Dar această informaţie devine în acelaşi timp mai volatilă, mai instabilă, câtă vreme suportul care o conţine este mai fluctuant, cititorul nemaifiind reţinut de filele tipărite ale ziarului. Căci ecranul deschis online rareori stă pe loc mai mult de câteva secunde, cel mult câteva minute, după care privitorul grăbit mută spre alte căutări.

Acelaşi lucru se petrece şi cu preferata publicului de azi, mass media televizată, care îşi schimbă continuu informaţiile şi conţinutul, tot mai succint şi rapid, urmând grabei agitate a spectatorului din faţa ecranului.

Toate acestea modifică şi caracteristicile clasice ale informaţiei de presă, care propun consumatorului de azi aproape exclusiv ştiri şi informaţii succinte, în detrimentul comentariilor şi analizelor de presă care erau coloana vertebrală a ziarelor şi revistelor de altădată.

Este o evoluţie firească, determinată de evoluţia tehnologiei contemporane, care modifică atâtea lucruri din viaţa noastră cotidiană. Iar presa evoluează odată cu ea, nu doar în formă, ci şi în conţinutul influenţat atât de felul în care este transmisă, dar şi de cerinţele şi aşteptările cititorului de azi.

Chiar şi cititor este astăzi mult spus, căci el este mai mult un privitor al videoclipurilor şi imaginilor care se succed pe ecranele de ştiri tv şi online, greu de asimilat şi analizat.

Astfel mass-media se transformă de la vechea sa calitate de prezentator şi comentator de informaţii şi evenimente, devenind mai degrabă o sursă de ştiri şi imagini tot mai puţin verificate, elaborate şi comentate, dar cât mai rapid, succint şi captivant derulate.

Probabil că, alături de vechile scrieri în piatră, papirusurile ori celelalte suporturi de scriere care au devenit cu timpul exponate și tezaure istorice, şi presa tradițională şi în general tipăriturile pe hârtie vor deveni piese de colecţie în bibliotecile viitorului.

Şi odată cu această schimbare de formă, apare şi o semnificativp modificare de conţinut şi organizare, care funcționa în clasicul parcurs redacţional al articolelor. Fluxul materialelor de presă pornea de la reporterul de teren la redactorul de ştire, și apoi la secretarul de redacţie care verifica şi ansambla rubricile, la echipa de redacţie şi redactorul şef care reuneau paginile ziarului și alcătuiau cuprinsul ediţiilor publicate.

Mass-media de astăzi funcţionează mai direct, dar mai personal, reducând aceste etape la cameramanul sau fotoreporterul de teren care transmite imaginile unui operator care le pregătește pentru difuzare sau le postează online. Mai multă viteză dar mai puţină elaborare, un traseu mai scurt şi mai rapid al ştirii de la eveniment la suportul de presă și apoi la consumatorul de azi. Care, iată, nici măcar nu mai poate fi numit cititor, căci nu mai citeşte mare lucru, ci urmăreşte imagini însoțite sau nu de vreun comentariu grăbit.

Rămâne de văzut dacă această formă tot mai simplificată va aduce, pe lângă viteză şi cantitate, şi o calitate a informaţiei, o corectă evaluare a acesteia şi o prezentare echilibrată a evenimentelor.

Din câte putem constata, nu pare că se întâmplă astfel, căci în preocuparea de a prezenta cât mai rapid şi succint evenimentele, redacţiile televiziunilor de tot felul şi variatele pagini de ştiri online se grăbesc să ofere publicului tot mai multe informaţii neevaluate. Adică preiau şi retransmit ştiri şi informaţii despre diverse evenimente, aşa cum apar ele în spaţiul public: unele adevărate, dar incomplete sau deformate, altele confuze sau chiar neadevărate, dar interesante prin surpriză şi noutate.

Desigur că rareori cineva mai revine cu necesarele completări şi corectări, justificarea fiind informaţia prea bogată, *sursele* nesigure sau neconfirmate, ori iureşul evenimentelor mai mult sau mai puţin fabricate sau manipulate.

Asta face ca odată cu scăderea în calitate a informaţiei din mass-media să scadă şi nivelul de informare a publicului, care se obişnuieşte să asimileze ştiri nesigure şi să le accepte ca atare. Fenomen care creşte şi cantitatea de informaţie falsă, dezinformare sau chiar manipulare a publicului, lucru constatat tot mai frecvent în întreaga lume modernă.

Ce se poate face pentru a evita o asemenea involuție a informației şi ce se va întâmpla cu presa propriu-zisă, denumită astăzi mai adecvat şi cuprinzător mass-media? Greu de estimat, câtă vreme ea este concurată la fel de impetuos de covârşitorul flux de informaţii online, pe care fiecare şi-l poate alege după bunul plac. Şi de unde, în acelaşi mod, publicul poate fi influenţat prin informaţii incomplete, deformate sau neadevărate, aşa cum se poate constata deseori.

Poate că soluţia ar fi un public educat, avizat şi informat, cu discernământ şi capacitate de a sesiza şi selecta informaţiile care-i sunt oferite. Ceea ce, din păcate, se pare că este doar o speranţă, câtă vreme nici educaţia clasică, cea din şcoală, nu mai oferă noilor generaţii de elevi reperele necesare unei astfel de atitudini.

O altă soluție ar putea fi noi generații de jurnaliști educați, cultivați, cu discernământ și capacitate de analiză și sinteză. Dar cum să ajungi la acest nivel, dacă școlile de jurnalism primesc drept studenți generațiile de elevi produse de școala clasică de care vorbeam mai sus? Și cum să pregătești seriile de studenți jurnalști în facultățile care nici măcar nu se mai cheamă așa, ci de comunicare și relații publice? Cu alte cuvinte, nici măcar nu își mai propun să producă jurnaliști pentru presa de mâine, ci comunicatorii diverselor organizații de tot felul.

Cum va fi presa de mâine? Cel mai probabil asemenea publicului de mâine, care se formează astăzi, ca rezultat al educației online și consumând mass-media contemporană, cu bunele și relele ei.

Dar omul de mâine? Aș prefera să rămân optimist și, uitându-ne la evoluția milenară a umanității, să sperăm că, într-un fel sau altul, el va reuși să fie mai bun.

Prof. Univ. Dr. IOAN N. ROȘCA

PRESA ȘI VALORILE OPINIEI PUBLICE

Plecând de la premisa că presa are un rol important în promovarea valorilor și că acestea sunt vehiculate de opinia publică, concludem că jurnalistului îi incumbă și datoria de a fi un exponent al opiniei publice. Intrebarea este: care opinie publică, pentru că, alcătuită din opiniile individuale, dintre care unele sunt convergente, dar deosebite sau divergente față de altele, opinia publică, sinteză și nu sumă a celor individuale, este, la rândul ei, heterogenă. Opiniilor individuale, ca și opinia publică, nu se reduc la simple cunoștințe, ci includ și atașamente subiective, adeziuni față de ideile izvorâte din experiență. Ele exprimă, cu un cuvânt, *valorile* la care individul achiesează. În raport cu distincția pe care o făcea filosoful Platon în faimoasele sale *Dialoguri*, între *doxa* (părere) și *episteme* (știință), ele sunt mai mult decât simple păreri nesemnificative, dar mai puțin decât adevăruri strict științifice. Oricum, fond comun al multor opinii individuale, opinia publică se referă la probleme de interes general, care sunt supuse dezbaterii publice raţionale şi care atrag atenţia tuturor membrilor unei comunităţi. Ea reflectă valori de grade diferite de generalitate, de la cele cu caracter grupal, mai restrâns sau mai larg (socio-profesional, politic, religios etc.), până la cele adoptate de o întreagă comunitate.

Dat fiind faptul că, indiferent de gradul lor de generalitate, valorile opiniei publice captează interesul tuturor, consider că jurnalistul are obligația să le expună pe toate, atât pe cele conforme cu orientările oficiale, cât și pe cele contrare. Să nu uităm că o societate care progresează este aceea în care opinia publică majoritară şi, mai profound, statul cu instituţiile sale de propagandă nu standardizează opiniile individuale, nu îşi propune uniformizarea omului, nu îl determină pe fiecare să gândească şi să vorbească aşa cum gândesc şi vorbesc toţi ceilalţi, ci, dimpotrivă, îi acordă fiecăruia posibilitatea de a se afirma ca personalitate bine distinctă şi, deci, de a-şi exprima opiniile, chiar dacă unele din ele vor fi contrare celor promovate oficial. Mai mult, progresul ideatic şi social rezultă nu atât din opiniile individuale supuse opiniei publice care domină la un moment dat, cât din cele care o contrazic, prin faptul că exprimă ceva nou, diferit de optica generală încetăţenită.

Desigur, pe lângă cunoașterea și expunerea opiniei publice în complexitatea ei, presa are și rolul de a o modela prin caracterul ei informativ și educativ.

Informația ajută opinia publică dacă este corectă și multilaterală. *Informarea corectă* este necesară pentru a permite omului să-şi formeze o opinie argumentată, justificată raţional. Totodată, în condiţiile societăţii contemporane atât de diferenţiate, *informarea multilaterală* îl ajută pe cititor să se orienteze în principalele domenii ale societăţii: economic, politic, cultural, în multitudinea problemelor care îl solicită în fiecare domeniu.

Din nefericire, uneori, presa mai și dezinformează prin ascunderea unor adevăruri sau falsificarea altora, iar alteori, ca să nu spunem de multe ori, nu oferă cele mai semnificative informaţii, de care cititorul are nevoie, ci preferă să-i livreze ştiri de senzaţie şi scandal, care pot captiva pe moment prin nefirescul lor, dar care nu-i vor servi. Unele dintre posturile tv., de exemplu, s-au specializat în a relata în emisiunile lor informative mai mult, dacă nu exclusiv, fapte negative, ca şi cum în societatea românească nu s-ar mai realiza nimic important şi demn de semnalat.

Dar informaţia nu este tot una cu opinia individuală sau publică. Informaţia se adresează aspectului intelectual al subiectului uman şi, de multe ori, are un caracter aplicativ, îl ajută pe om în viaţa cotidiană. Presa contribuie la formarea unei opiniei individuale sau publice avansate îndeosebi prin caracterul ei *educativ*, prin care, în legătură cu cazurile despre care informează, îl și orientează pe cititor, propunându-i anumite aprecieri în convergenţă cu valorile pozitive, care au șansa să fie împărtășite de întreaga populație și să devină comunitare.

Orientarea presei nu corespunde, însă, totdeuana cu orientarea opiniei publice. Uneori, opinia publică este mai penetrantă decât opinia presei. De exemplu, într-o campanie electorală presa poate să aibă o atitudine negativă faţă de un anumit candidat sau de un anumit partid, dar sufragiul public poate să invalideze această atitudine. Alteori, opinia publică poate să nu se ridice la înălţimea atitudinii promovate de presă. Indiferent de situație, menirea presei rămâne aceea de a-i propune omului întreaga gamă a valorilor pozitive prin care se poate afirma autentic uman.

AMBASADORII CULTURII

DIPLOMAȚIE CULTURALĂ CU EXCELENȚA SA, DOMNUL AMBASADOR CONSTANTIN LUPEANU

„Cred că datoria oricărui diplomat român este să facă România cunoscută prin glasul lui Eminescu.”

(Constantin Lupeanu)

E.S. Ambasador Constantin Lupeanu și Tanța Tănăsescu

S-a născut într-o vreme nebună, când cavalerii Apocalipsei dezlănțuiseră iadul pe pământ. La 4 august 1941, în Murgașii Doljului, Constantin Lupeanu dă binețe vieții. Era încă liniște. Încrâncenarea sângeroasă dintre oameni, transformați în neființe de Marele Război, se petrecea dincolo de hotarele țării ce se voiau reîntregite.

Mirificele plaiuri oltenești și oamenii locului, români neaoși din moși strămoși, gospodari și inventivi, ospitalieri pentru cei cu inimă curată și vijelioși împotriva vrăjmașilor, călăuziți în viață de credința strămoșească și iubirea de țară, se imprimă adânc în conștiința și sufletul său de copil, apoi de tânăr. Identitatea inconfundabilă pe care i-o imprimă „regatul străvechi numit Oltenia”, ca un fel de pecete pe viață, și pe care o evocă mereu în scrierile sale, numai un om al „locului” o poate înțelege în toată dimensiunea și profunzimea ei.

Școala generală din Murgași îl are ca elev până la finalizarea claselor primare și secundare. Liceul „Carol I” din Craiova, astăzi colegiu, la concurență cu alt liceu celebru din urbe – „Frații Buzești”, prin renumiți dascăli îi bătătorește calea spre studiile universitare din capitala țării. Încă din vremea învățământului liceal descoperă înclinația sa spre cunoașterea universului cultural al Chinei, de care este fascinat. Urmează, cum era de așteptat, în perspectiva apropierii de marea cultură a Chinei, Facultatea de Filologie din București, secția de engleză, franceză și chineză, de care îl leagă amintiri de neșters. Frecventează apoi cursuri postuniversitare de relații internaționale la Academia de Studii Social-Politice.

Ajunge la Beijing în 1968. Trecuse ceva timp de când plecase de pe meleagurile natale cu gândul să cunoască China și cultura ei multimilenară așa cum o făcuse cândva Spătarul Milescu. Si iată că aspirația sa se împlinește. Se familiarizează cu limba, avea deja cunoștințe despre istoria și cultura harnicului popor chinez și descifra, mergând pe urmele lui Mircea Eliade, tainele spiritualității Orientului Îndepărtat. Nu este un turist avid de cunoaștere. Are rang diplomatic, fiind atașat cultural al României în capitala Chinei, calitate ce îi permite să fie martor la convorbiri istorice dintre conducătorii Chinei și României de atunci, Mao Zedong si, respectiv, Nicolae Ceaușescu.

Anul 1971 este un reper important în cunoașterea marii țări asiatice. Lungul drum din Beijing până în Guangzhou (vechiul Canton) timp de o lună și jumătate împreună cu „Ansamblul de cântece și dansuri al Armatei” din România, aflat în turneu în China, îl apropie și mai mult de istoria, cultura, știința și viața de toate zilele a chinezilor, care întâmpină cu interes și căldură pe „ambasadorii” folclorului din îndepărtata sa patrie.

Este în misiune diplomatică timp de mulți ani în China, Singapore și Vietnam și are misiuni temporare în Indonezia, Malaysia și Myanmar.

În vara anului 2015, ca urmare a strădaniilor sale, are loc inaugurarea Institutului Cultural Român din Beijing, apreciat ca un important eveniment cultural atât pentru România cât și pentru capitala Chinei. Este bine să se știe că locația Institutului se află în centrul Beijingului, în elegantul și modernul Galaxy Soho, învecinat Pieței Tiananmen și Palatului Imperial. Foarte aproape străjuiesc impozantele clădiri ale Ministerului de Externe și ale altor structuri instituționale guvernamentale. Este dovada prețuirii pe care prietenii chinezi o acordă României.

Menirea I.C.R.-ului este, după cum apreciază ctitorul și directorul său de atunci, „să prezinte arta și cultura României, valorile de vârf ale civilizației românești din toate timpurile” și „promovarea creativității poporului român”. În anii cât se află la conducerea Institutului, marele public din capitala Chinei, din alte numeroase localități din provinciile sale istorice precum și din Vietnam, este delectat de zeci de expoziții de pictură, sculptură, artizanat și fotografii, spectacole teatrale și gale de film românești, turnee ale unor ansambluri artistice în paralel cu lansări de lucrări cu caracter științific sau beletristic, conferințe, mese rotunde etc. În patru ani de eforturi, care au însumat multe bătălii câștigate împotriva inerțiilor și comodităților din țară întreținute de persoane „rătăcite” și răuvoitoare, reușește să producă peste 400 de acțiuni culturale în principalele centre urbane din China și Vietnam.

Își respectă și condiția de mare scriitor și traducător publicând zeci de lucrări, eseuri și traduceri, dobândind astfel o incontestabilă notorietate internațională. În semn de recunoaștere a operei sale de traducător, în august 2016 i se decernează premiul special pentru carte, cea mai prestigioasă distincție a Chinei în acest domeniu, la care au „acces” sinologii și scriitorii de renume din întreaga lume. Considerat cel mai mare sinolog din România, Constantin Lupeanu (singur sau împreună cu soția sa, Mira Lupeanu) a tradus și publicat în țară peste 30 de titluri din literatura antică, clasică, modernă și contemporană chineză.

Adept al „lucrului bine făcut” și dedicat trup și suflet misiunii asumate de creator al unor noi și durabile punți culturale și spirituale de legătură cu marele popor chinez, și-a înscris definitiv numele în galeria celor mai importanți creatori români contemporani, a cărui operă originală și valoroasă va dăinui peste veacuri.

Tanța Tănăsescu: Domnule Constantin Lupeanu, sunteți un prolific creator de punți de înțelegere între culturi și civilizații. Dintre preocupările Dumneavoastră de diplomat, scriitor și traducător care vă jalonează existența, care dintre acestea apreciați că vă exprimă personalitatea?
Constantin Lupeanu: După această introducere cu valențe poetice, îmi este greu să ofer explicații tranșante, gen asta da, asta nu. Legat de identitate, eu și cei de o vârstă cu mine am traversat pagini de excepție din istoria României. Viața fiecăruia dintre noi poate fi model de roman. Ne-am născut în plin război, am fost educați în anii „puterii populare", am muncit în anii unei societăți numite „socialiste" și „multilateral dezvoltate" și am ieșit la pensie în anii tulburi de acum. Dispunem fiecare de câte o mitologie greu de înțeles dinafară la ora actuală. Eu mă văd pe mine ca pe un personaj care străbate epoci și reușește să rămână el însuși, pentru că datele transmise genetic și cele hotărâte de ursitoarele acelea frumoase, înțelepte, dotate cu putere celestă și atât de bizare m-au ținut departe de rele. După tradiție, cele trei ursitoare cu puteri nelimitate sosesc la noul născut în cea de-a treia noapte și-i stabilesc soarta: cea mare toarce firul vieții, mijlocia născocește întâmplările prin care va trece omul, pățaniile de-a lungul întregii vieți, iar cea mică rupe firul vieții. Eu cred că, în ceea ce mă privește, ursitoarele au hotărât ca modestia, simplitatea să mă reprezinte pe mine ca om, la care s-ar adăuga, nu multe valențe, poate stilul direct de a dialoga, sinceritatea și deasupra a orice pofta de muncă. Lucrez acum la un roman al cărui personaj principal acumulează multe evenimente din propria mea viață și constat scriind că acest erou fictiv de roman se deosebește aproape fundamental de cei mai mulți din jurul său, pentru că beneficiază din timp în timp de niște cadouri celeste hotărâte de ursitoare, care îl scot din turmă. Iar dacă eu am avut unele reușite, acestea se datorează râvnei adăugate acelor daruri revărsate de Dumnezeu.

TT: M-am adresat Dumneavoastră fără să utilizez termenul de Excelență, cum observ că vi se adresează mulți ziariști sau oameni care doresc să cunoască câte ceva din îndelungata și laborioasa Dumneavoastră activitate. Îndrăznesc să vă întreb care ar fi cel mai potrivit termen de utilizat de către cel care vi se adresează, evident în asociere cu numele?
CL: La un moment dat, acolo unde lucram a fost numit un nou șef, despre care se spunea că este extrem de dur. Aveam un coleg, unul dintre aceia cu trei nume de botez, semn că părinții oscilaseră în a-l desemna. Acest coleg mi-a spus: eu știu cum să-l câștig de partea noastră, te rog să nu mă întrerupi când vorbesc. În zilele care au urmat, el s-a întrecut pe sine în a-i aduce laude acelui șef, iar eu observam uimit cum șefului acela cunoscut drept exigent, dur, rău, i se așternea pe chip o candoare angelică, asculta cu plăcere acele declarații ditirambice, iar eu, pentru a nu roși de jenă, încercam să-mi concentrez gândul undeva departe. Curând, noi am fost evidențiați, iar colegul meu (numai el) promovat. După această experiență, dacă te gândești că-mi faci plăcere, ești liberă să mă numești Excelență, Măria Ta, Prințe, Majestatea Voastră, Domnia Voastră sau măcar simplu Maestre, dar mă cunoști și te asigur că nu mă câștigi cu asemenea apelative, dimpotrivă. Mie cel mai mult îmi place să mi se spună pe nume. Laudele nemeritate mă supără. Am spus adesea, cu toată modestia, eu cred că numele meu este de-acum încărcat cu cele mai înalte și neștiute virtuți și de aceea te rog pe tine și îi rog pe toți: Spuneți-mi Lupeanu.

TT: Sunteți atât de pătruns și de mândru de originea Dumneavoastră „din regatul Olteniei" încât din această perspectivă vă înscrieți în rândul noilor creatori contemporani de aceeași obârșie. Originea oltenească, pe care o interpretați și din perspectiva zodiacelor, cât de mult v-a influențat și vă influențează propria existență și traiectoria profesională?
CL: Există niște repere în definirea oltenilor. Ar trebui ca istoricii să așeze la temelia înființării țărilor române Regatul Litua, iar după tradițiile familiei mele, din păcate fără înscrisuri, părinții și strămoșii mei se trag din Regele Litovoi. Până la a câta generație poți purta titlul de Prinț? Iar lucrul acesta influențează oamenii. Eu am avut mereu sentimentul că sunt făcut dintr-un aluat anume, care îmi dă nu drepturi, ci responsabilități pe linie morală, în primul rând. Uite, să ne repetăm, până când se va declanșa o corectă privire asupra trecutului. Se știe că primele popoare au construit civilizații de tip oral. Din cauza dezbinării, strămoșii noștri daci și traci au continuat periculos de mult acest tip de civilizație, în loc să inventeze sau să împrumute un sistem de scriere. Din această opțiune care s-a prelungit milenii, secole, nu avem date despre trecut și mai nimeni nu îmbrățișează teoria lui Nicolae Densușianu, scocotind eronat, de exemplu, că limba română s-ar trage din latină, în loc să o socotească sora acesteia. De aceea, cred că mai mult decât originea oltenească, originea traco-dacă, faptul că suntem copiii unuia dintre cele mai vechi neamuri de pe globul pământesc se cuvine să ofere românilor imboldul necesar de a excela în toate!

TT: Mărturisesc că sunt puțin nedumerită cu privire la descoperirea înclinațiilor Dumneavoastră spre China și cultura ei, după cunoașterea unor versuri din Dinastia Tang traduse din germană de poetul român Stamatiad. Ce reverberații v-au produs versurile lecturate? Ele au fost atât de puternice încât v-au orientat decisiv spre o pregătire universitară de specialitate la Universitatea din București?
CL: Da și nu. Poezia chineză clasică m-a impresionat, atunci, licean fiind, m-am gândit să o pot citi în original. Dar hotărârea de a studia limba chineză la universitate nu-mi aparține, de fapt. La terminarea liceului, eu nu am ales chineza, ci am dat examen la Filosofie. În București, această facultate ființa în clădirea de lângă Operă, împreună cu Dreptul. Nu am reușit. Mi-am luat imediat dosarul și m-am înscris la Filologie, Facultatea de Limbi Străine, Secția Limba și Literatura Chineză; era timp, deoarece pe atunci la câteva facultăți cu profil artistic, concursul se ținea cu o lună înaintea concursului general de intrare la facultate. Chestiunea este că a trebuit să nu reușesc la Filosofie! Acest lucu nu-mi aparține mie, ci lui Dumnezeu. Uite cum a fost. La Filosofie, se dădea examen la limba română, scris și oral, la istorie universală, scris și oral, și la constituție, oral. Româna și istoria presupuneau toată materia din liceu, constituția era o materie care se predase în școala elementară, mi se pare că în clasa a șaptea. Dacă la istorie și la română am repetat mereu, manualul de constituție, o carte de vreo sută de pagini, am citit-o o dată și atât. Aveam memorie foarte bună și mi-am zis că era suficient să o recitesc în preziua examenului oral. Pe-atunci, dacă citeam o pagină, aproape că o puteam reproduce cu ochii închiși! Numai că lista cu cei promovați după scris s-a afișat cu o zi sau două întârziere. În ziua când s-au afișat rezultatele de la scris, eu m-am dus la facultate abia după prânz. De cum am intrat în curtea facultății, unii care mă știau mi-au strigat că am reușit și că sunt așteptat la examenul oral la constituție. Nu-mi venea să cred. În clipa aceea am înțeles că voi pica tot examenul. Am intrat în sala de examen, am improvizat răspunsul, pentru că citisem manualul în urmă cu câteva luni. Nu am reușit să iau o notă mare. Mult mai târziu, am tras concluzia că nu trebuia ca eu să nu intru la Facultatea de Filosofie, de aceea mi s-au întâmplat cele relatate. Mai mult, la istorie, după ce am răspuns, profesorul mi-a spus că știam carte, dar vorbisem deslânat și mi-a spus el cum se cuvenea să fi fost răspunsul meu la acel subiect, ceva legat de revoluția franceză. De ce acel profesor mi-a ținut o lecție? Pentru că la concursul următor, unde am dat examen tot la română și istorie universală, la istorie mi-a căzut același subiect! Spuneam că am memorie foarte bună. După ce am tras același bilet, nici n-am mai stat în bancă să mă pregătesc, am răspuns imediat, reproducând ce-mi spusese profesorul la examenul de la filosofie. Se străvede jocul ielelor? Eram 65 de candidați pe 5 locuri. Unsprezece pe-un loc, iar pentru ceilalți viitori colegi ai mei poate chiar șaisprezece pe un loc, pentru că unul din cele 5 locuri îmi fusese, de acolo din înalt, destinat mie. Oricum, nu din întâmplare am studiat limba chineză la universitate. Eram destinat să o învăț, să fiu repartizat la Ministerul Afacerilor Externe, să fiu în contact permanent cu China din 1968 și până în 2019. Fără a socoti anii universitari. Cer iertare pentru lungimea poveștii.

TT: Limba chineză a fost și poate este încă dificil de învățat pentru mulți tineri. Ați avut vreo ezitare în timpul pregătirii universitare datorită acestei situații obiective? Ce v-a determinat să perseverați în cunoașterea aprofundată a valorilor istorice, culturale și spirituale ale Chinei?

CL: Da, chineza este pentru noi, europenii, o limbă rară, al cărei studiu este îngreunat de existența tonurilor și a scrierii ideografice. Perseverența mea în învățarea limbii a fost la început stimulată, apoi amplificată de interesul pentru cultura Chinei. În țară, am citit ce-mi ofereau bibliotecile noastre, iar odată ajuns în Beijing, cum în primii mei ani acolo bibliotecile erau închise pe considerente politice, am frecventat bibliotecile ambasadelor Franței și Marii Britanii, biblioteci de substanță. Pentru cunoașterea la zi, comandam din Hong Kong cărți în chineză și engleză. Mi-au fost de folos. Ce m-a determinat, întrebi? Cuoașterea. Un om se formează pe sine prin studiu. Chiar în zilele noastre, un tânăr aplecat spre cultură va citi, va cerceta, va studia cărți. Viitorii intelectuali vor fi oameni ai cărților. Internetul poate fi o suficientă bază de date pentru ceilalți 80% – 90 %.

TT: Ce înseamnă familia pentru Dumneavoastră, în condițiile în care se simt tot mai accentuat „atacurile" împotriva „celulei de bază a societății"?
CL: Familia este o micro-societate, cu plusurile și minusurile acesteia. Trăim într-o lume în schimbare. Unde se va ajunge, nu știm. Și nu știu nici cei care o conturează acum. Oare într-o epocă cibernetică va mai fi valabilă familia în sensul pe care i-l atribuim noi azi? Eu sunt pentru o societate de tip matriarhal, unde rolul femeii să fie determinant.

TT: Ați fost legat afectiv de China zeci de ani și cred că vă considerați legat și astăzi. Dacă ar fi să adunăm anii petrecuți în marea țară asiatică precum și perioadele în care ați fost în zeci de călătorii în Asia și, evident și în China, greșesc oare dacă apreciez că aproape sau chiar mai mult de o jumătate de veac ați cunoscut direct de la sursă cultura, civilizația și spiritualitatea acelor întinse spații? De fapt prin aceasta vreau să subliniez că o bună parte a vieții Dumneavoastră se identifică cu realitățile acestei lumi îndepărtate dar și atât de apropiate prin punțile culturale pe care le-ați creat între noi, ca români, și ei, ca prieteni ai noștri.
CL: Aveți dreptate. Din 1961, viața mea a căpătat un sens de nedezlipit de spiritualitatea chineză. Îmi amintesc cum în prima zi de școală, profesoara Toni Radian, șefa Catedrei de limba și literatura chineză, ne-a întrebat de ce am optat pentru această limbă. Grupa cuprindea trei fete și doi băieți. Eu fiind mai înalt, stăteam într-o bancă din spate și am răspuns ultimul. Până la mine, toți au spus, mai elegant sau mai direct, că fuseseră atrași de cultura și civilizația chineză. Zâmbetul neîncrezător, ironic al profesoarei la răspunsul stereotip, cumva de așteptat, m-a făcut să nu-i spun de Al. Stamatiad, poate nici ea nu citise cartea. Am zis: Știți, am crezut că la chineză nu se vor înscrie prea mulți, că întrecerea va fi mai relaxantă. Și cum a fost? mi-a replicat ea. N-am mai răspuns. I-am întors zâmbetul ei ironic. Numai că acum pot să declar cu regret că, după încheierea studiilor, cele trei colege și singurul meu coleg nu au practicat limba chineză. Sunt sigur că au continuat în particular, pentru ei, cercetarea culturii Chinei, conform promisiunii din prima zi de curs...

TT: Prezența Dumneavoastră îndelungată în China și Asia, în general, nu a fost o simplă ședere, chiar și contemplativă, cum a fost și este la mulți „diplomați". Ea a însemnat un consum permanent de energii creatoare pentru ca misiunea Dumneavoastră de consilier cultural să fie onorată deplin. Vă considerați din acest punct de vedere un om împlinit?
CL: Cea mai mare realizare a mea în toate țările în care am fost diplomat sau ambasador a fost publicarea poeziilor lui Mihai Eminescu. Întâi în China, în 1981, apoi în Thailanda, în anul 1988, în Singapore, în 1996, și în Vietnam în 2001, apoi din nou în China în 2018, ediție română – chineză, format academic, cu un studiu cuprinzător semnat de profesorul universitar doctor Ding Chao. Această ultimă ediție am pregătit-o ca un simbol, în anul Centenarului Marii Uniri! Cred că datoria oricărui diplomat român este să facă România cunoscută prin glasul lui Eminescu. Editurile mari din țară ar trebui să lanseze an de an câte o carte. Editura TipoMoldova din Iași a inițiat mai multe ediții Eminescu în anul când s-au împlinit 170 de ani de la nașterea poetului. Dar la București? Măcar poetul Geo Bogza depunea o floare la statuia din fața Ateneului...

Iar acum, te rog să-mi permiți să ofer cititorilor tăi câteva exemple ale declanșării energiilor creatoare de care aminteai. Anii aceștia, eu i-am tradus în românește și i-am publicat la noi pe poeții chinezi de primă mărime: Jidi Majia, Zhang Wei, Xue Mo.

Iată și cele aproape trei duzini de cărți românești editate de editurile chineze, pe când eram Directorul Institutului Cultural Chinez de la Beijing, o adevărată performanță.

Poezie: Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Aura Christi, Carolina Ilica, Cassian Maria Spiridon, Peter Sragher, Valeriu Butulescu (Aforisme) și o antologie: „Poezie română contemporană".

Proză: „Basmele românilor" de Mite Kremnitz, „Vladia" de Eugen Uricaru, „Cartograful puterii" de Gabriel Chifu, „Vizuina" și „Fericirea obligatorie" de Norman Manea și antologia: „Proză scurtă română contemporană".

„Istoria românilor" de Ioan-Aurel Pop și o lucrare de referință, extrem de utilă pentru introducerea unei țări: „România enciclopedică", sub pana unor scriitori locali: Li Xiuhuan și Xu Gang. Cartea „Pas cu pas" semnată de Președintele României. Dar și: „Istoria culturii române moderne" de Grigore Georgiu; „Gramatica limbii române contemporne" de prof. univ. dr. Dong Xixiao; „Arta românească de la origini până în prezent" de Vasile Florea – în lucru; Marius Stoicescu - „Următorii șapte ani" – economie; Nicolae Bud - „La hotarul dintre milenii: Mineritul, încotro?" – o lucrare de inginerie, știință, economie, sociologie; un album de artă Mircia Dumitrescu etc.

TT: Cred că nu greșesc apreciind că filiala din Beijing a Institutului Cultural Român a cărei activitate a debutat la 14 iulie 2015, este într-un fel „copilul Dumneavoastră de suflet" sau altfel spus că este cea mai importantă realizare a Dumneavoastră în incidența promovării culturii și civilizației române în China și Asia?
CL: Desigur. În lucrarea mea *Toți oamenii sunt frați*, 424 pagini, Editura Rawex Coms, 2019, am explicat din fir-a-păr cum s-au petrecut lucrurile. Cine este interesat, poate comanda cartea direct la editură. Mottoul cărții: „În cuprinsul a patru mări, toți oamenii sunt frați, a spus Confucius. Eu nu văd nici o diferență între oameni, între rase și semințiii, între bărbat și femeie.

Oamenii se deosebesc unii de alții numai prin inteligență, educație, ținută morală, poate și prin cutumele locului de obârșie!"

TT: Care sunt motivele principale de satisfacție în legătura cu ICR Beijing? Dar mâhnirea cea mai profundă? Ce rezerve și obiecții puteți exprima acum, detașat de constrângeri instituționale, de modul cum au funcționat raporturile cu sediul central al ICR din București și alte instituții cu atribuții în derularea raporturilor cu străinătatea?
CL: Vai, este prea devreme! Să mai așteptăm, te rog. Istoria adevărată se scrie după 50 de ani de la evenimente. Dar faptul că există acest institut este un lucru de tot remarcabil.

TT: Din câte cunosc cu privire la exemplara Dumneavoastră dăruire pentru cunoașterea reciprocă dintre români și chinezi, trăiesc cu senzația că aprecierea și recunoașterea demersurilor proprii s-a produs mai prompt și la alte nivele în China comparativ cu România. Mă înșel oare în această privință?
CL: Să nu exagerăm! Este adevărat că eu am tradus vreo trei duzini de cărți din limba chineză și încă nu acest lucru este important. Am tradus și am publicat în România cărțile cele mai reprezentative ale culturii Chinei. Crezul activității mele a fost să îmbogățesc cultura României, să-i adaug acele repere definite în Extremul Orient și care nu existau în spațiul european. Astăzi, dacă, prin absurd, un tânăr nu ar citi nimic altceva din acest domeniu, ci numai cărțile mele, se poate spune că și-ar contura o solidă informație despre China, cultura și civilizația poporului chinez, pornind de la Yi Jing sau Cartea Schimbărilor - o Biblie a chinezului, Confucius și filosofii taoiști Lao Zi și Zhuang Zi, poezia chineză, marile romane și o radiografie destul de exactă a Secolului XX,

pe sectoare: poezia, proza, teatrul și altele. Desigur, din partea chineză a existat de la bun început o recunoaștere a activității de traducere și a promovării culturii și artei României în China și a Chinei în România. La români, cel mai adesea, recunoașterea se întâmplă târziu. Poate Domnul Profesor Nicolae Manolescu să aibă ceva de spus, Uniunea Scriitorilor din România, Academia, mai ales că la anul împlinesc 80 de ani de viață și 60 de ani de când buchisesc la caracterele chinezești! Statul, instituțiile guvernamentale s-au dovedit în toate timpurile incapabile, fiind dominate de carierism și nepotism.

TT: Împreună cu regretata Dumneavoastră soție, poeta Mira Lupeanu, sunteți de-a lungul timpului autorul unei impresionante pleiade de opere traduse din limba chineză (romane, nuvele, poezii). Credeți că, în zilele noastre, interesul publicului iubitor de literatură din țara noastră este la fel de mare ca în trecut ? Care sunt perspectivele pieței de carte, în domeniul traducerilor din limba chineză?
CL: Eu am avut șansa să public într-un timp în care se edita puțină literatură de calitate și am avut într-adevăr succes. Numele Mira și Constantin Lupeanu ajunsese un adevărat brand, lumea cumpăra cărțile semnate astfel, știind că sunt de valoare. În zilele noastre, interesul pentru carte a scăzut, dar cei care cumpără cărți caută în continuare carte chineză, pentru că valoarea este întotdeauna la modă. Dacă ne referim chiar și la literatura contemporană, ea este apreciată peste tot în lume, există deja un laureat Nobel chinez și vor mai fi.

TT: Ați tradus din literatura chineză opere diverse: romane, piese de teatru, nuvele, poezii aparținând unor autori din diverse epoci istorice (Confucius – din sec.V î.Hr. sau creatori din secolele XIII, XV, XVI, XIX și masiv din secolul XX). Aceste mii de pagini sunt rodul unui impresionant travaliu de traducător. Cine sunt traducătorii români din generații mai noi, care vor duce mai departe acest travaliu ? Ce sfaturi le-ați da ?
CL: Da. Dacă eu am făcut parte din prima generație de sinologi, în frunte cu Toni Radian, cu Ben Wexler, azi există deja bine conturate vreo două generații de sinologi pasionați și capabili și aș menționa trei nume în plină putere de creație: Luminița Bălan, Dinu Luca, Adrian Daniel Lupeanu. Tuturor colegilor sinologi le-aș da un singur sfat: Să fie ei înșiși!

TT: Ați făcut mai bine cunoscute în România numele lui *Lao Zi* și *Confucius*, traducând textele fundamentale ale taoismului și confucianismului. Credeți că, în aceste vremuri vitrege prin care trece lumea, există în operele amintite sâmburi de înțelepciune perpetuă, care ar fi repere pentru contemporani ? Și care ar fi, după părerea Dumneavoastră, câteva dintre preceptele valabile ale acestor mari gânditori ai lumii ?
CL: Confucius definește o cale ideală care poate ajusta întregul ansamblu social, care include Omenia, Loialitatea și Sinceritatea, Perfecționarea prin Educație, rolul Legăturilor de sânge, al clanurilor, Armonia, pe baza Doctrinei de mijloc. Arta guvernării înseamnă menținerea în sfera principiilor. Pentru fiecare individ, calea învățăturii, a iubirii de oameni, a dreptății și a modestiei, calea de mijloc în viața practică sunt învățături nepieritoare, valabile și azi. „Acasă, un tânăr trebuie să-și dovedească dragostea pentru părinți. În societate, să fie respectuos, prudent și sincer, plin de iubire pentru toată lumea și să fie apropiat de cei buni. Energia care îi prisosește să o dedice lecturii." (*Lao Zi și Confucius*, textele fundamentale ale taoismului şi confucianismului, 384 pagini, Editura Qilinul din Jad, 1997).

Lao Zi și taoismul elogiază viața simplă și curată, în armonie cu mediul. Orice act de voință rupe armonia dintre om, cer și pământ, aceste trei entități supreme. Sunt evidențiate *tao* - miraculosul din viață sau divinitatea, *qi* – energia vieții, *yin-yang* – principiul fecundității, izvor al iubirii, *wuwei* – nonacțiunea etc. „Virtutea supremă este asemenea apei, / Apa trage foloase din zece mii de lucruri, / Fără a rivaliza cu niciunul, / Se oprește în locurile detestate de toți, / Și prin aceasta se apropie de tao. / Înțeleptul, / Când își hotărăște așezarea, știe să-și aleagă locul, / Când își cultivă sufletul, știe să aleagă profunzimea, / Când își alege prietenii, știe să se poarte cu bunătate, / Când vorbește, cuvintele sale emană încredere, / Când guvernează, știe să păstreze ordinea, / Când întreprinde ceva, știe să fie eficient, / Iar faptele îi sunt în concordanță cu timpul. / Cum nu se întrece cu nimeni, / El este dincolo de orice imputare." (*Părinţii Sistemului Filosofic Taoist*, 684 pagini, Editura Rawex Coms, 2013).

TT: Sunteți Președintele fondator al *Asociației de Prietenie pentru Schimburi Economice și Culturale România-China* și al *Asociației de Prietenie România-Vietnam*. În această calitate, vedeți cumva, în contextul crizei sanitare pandemice, perspective de continuare și de dezvoltare a raporturilor culturale și economice dintre țara noastră și Orientul Îndepărtat, și în ce direcții ar trebui acestea să se dezvolte ?
CL: O țărancă a fost rugată să comenteze niște întâmplări de la ea din sat și a răspuns edificator: *N-a fost niciodată ca să nu fie cumva.* Cronicarul Miron Costin ne-a învățat în lucrarea sa *De neamul moldovenilor*, că *bietul om e supt vremi*! Nimic pe pământ nu este imuabil. Lumea este în continuă schimbare. Uitându-ne în urmă, secol după secol a fost diferit, uneori în bine, alteori în rău, dar niciodată la fel. Să sperăm că vor prevala cooperarea, pacea, iertarea și iubirea, indiferent de organizarea pe care o va cunoaște omenirea.

TT: Sunteți considerat cel mai valoros sinolog român, motiv pentru care în anul 2016, la Târgul de carte de la Beijing ați primit *Premiul special pentru Carte din China*, numărându-vă astfel printre cele 20 de mari personalități culturale - scriitori și traducători – ale lumii contemporane care au primit o astfel de distincție oferită de statul chinez celor mai eminenți sinologi ai lumii. România are astfel privilegiul de a se număra printre puținele state ale lumii contemporane care să aibă literați de talie mondială care să se bucure de respectul unei mari puteri. Cum apreciați acest gest de recunoaștere a valorii Dumneavoastră ?
CL: Eu sunt traducătorul și scriitorul citit și respectat de unii, hulit de alții, ca orice român, dar cu un apetit scăzut pentru premii. Știam de acest premiu prestigios oferit de China pentru prima oară în anul 2005. Am fost surprins că sorții m-au evidențiat pe mine. M-am bucurat deopotrivă pentru România, pentru că numai o țară civilizată are sinologi de ținută, care s-au remarcat și să nu uităm că spre deosebire de Anglia, Franța și Germania, noi ne-am format abia începând cu deceniul al șaselea al secolului trecut. Sinologia României își trăiește încă anii tineri! Eu nu pot să zic decât: Bravo, România!

TT: Ce amintiri deosebite vă vin în minte din îndelungata dumneavoastră carieră „diplomatică" ?
CL: Iată o întrebare care întărește deliciul acestei conversații în scris. S-au strâns destule întâmplări pline de tâlc pentru noi și îți mulțumesc pentru sugestie. Ar merita înfățișate românilor evenimente din patria meritocrației, Singapore, unde excelența se face simțită cu adevărat și fiecare membru al acestei societăți se străduiește să fie parte a domeniului eficacității înalte. Voi încerca să public o carte cu povestioare de acest gen.

TT: Este adevărat că un mare lider al Chinei era îndrăgostit de Eminescu, de limba română? Cine era acesta? Cum este văzut *Luceafărul* Mihai Eminescu în îndepărtata țară de la Soare Răsare?
CL: Este. Președintele Chinei Jiang Zemin, născut în 1926, a condus cu intermitențe, în anii 1977 și 1978, grupele de experți chinezi din industria românească, așa cum ar fi de la Fabrica de scule și matrițe a Uzinei ARO Câmpulung. În acea perioadă, a învățat românește, l-a citit și s-a îndrăgostit, așa cum spui, de Eminescu. Cât timp a fost președinte, timp de două mandate, 1993 – 2003, la primirea unor delegații românești, vorbea românește și recita poezii eminesciene. Inginer de formație, președintele Jiang este un adevărat intelectual, vorbește câteva limbi străine, cântă la pian etc. El a introdus o

sumedenie de reforme economice. În timpul mandatului său, teritoriile de sub englezi și portughezi, Hong Kong și Macao, au revenit Chinei. E bine să se știe că poezia lui Eminescu a prins în toate statele Asiei, unde a fost publicată, deoarece cultura clasică și de idei este preponderentă. Poemul *Luceafărul* este apreciat ca una dintre marile elogii aduse dragostei în poezia lumii. Traducătorul Xu Wende a lucrat ani de zile la transpunerea în limba chineză modernă a *Luceafărului* și îl recită cu pasiune și dedicație în ambele limbi. Institutul Cultural Român a prezentat în Beijing, împreună cu o trupă ad-hoc a actriței Alina Chiriac, ea însăși cu studii în China, o dramatizare a poemului *Luceafărul*, și a fost un adevărat succes. În Thailanda, poemul a cunoscut de asemenea o dramatizare și a fost transmis la radio timp de câteva sezoane. În Vietnam, un intelectual rafinat cu studii la Iași, Domnul Dao, l-a recitat cu uriaș succes în maniera străveche caracteristică teatrului antic local...

TT: Dacă ar fi să oferiți sfaturi tinerilor studioși din țara noastră, ce le-ați spune?
CL: Să citească. Lectura îl formează pe om.

TT: Ce proiecte aveți, ce lucrați în prezent ? Regretați ceva ce nu ați reușit să realizați în planul preocupărilor Dumneavoastră literare?
CL: Acum revăd niște romane scrise de mine mai demult. Cu ajutorul Celui de Sus, intenționez să le public în primăvara viitoare.

TT: Când vor apărea cărțile la care lucrați în prezent?
CL: În 2021

TT: Cum vi se pare viața culturală actuală? Care sunt perspectivele culturii române, în relație cu marile culturi ale lumii?
CL: Yi Fen Wei Er, unu se divide în doi, spune o străveche formulare aforistică din China. Noi înșine suntem definiți de părți bune și de secvențe rele. În această înțelegere trebuie să scrutăm viitorul. Există două laturi a orice se află sub ceruri. O cultură se prezintă prin aura marilor personalități. Să ne rugăm ca marii creatori să se nască pe pământ românesc.

TT: Am lăsat deliberat ultimele întrebări care pot să pară stranii după părerea celor care ignoră sau negativează astăzi sentimentele noastre patriotice. Ca oltean, și nu întâmplător reafirm obârșia Dumneavoastră, legătura organică cu pământul strămoșesc, cum ar spune Eminescu, ce sentimente v-au încercat și vă mai încearcă în această relație?
CL: Eu am fost educat în spiritul iubirii pentru părinți și străbuni, pentru plaiul strămoșesc. Mă socotesc un patriot, iar lucrul acesta este departe de a fi naționalist ca cerul de pământ! Dar cel mai limpede mi se pare că a răspuns Academicianul Ioan Aurel Pop, Președintele Academiei, la o întrebare similară. La 12.06.2018, Maria Capelos întreabă: „**Cum ați defini patriotismul? Ce înseamnă, în opinia dumneavoastră, să fii patriot?" Și iată răspunsul: „**Întrebarea este foarte bună, fiindcă se confundă tot mai mult noțiunile de patriot, naționalist, xenofob, șovin etc. Or, aceste noțiuni nu se întâlnesc deloc. De exemplu, xenofobul este acela care-i urăște pe străini, iar patriotul este acela care-și iubește patria, adică locul nașterii sale, al părinților și moșilor săi. Xenofobul poartă în sine ură, iar patriotul poartă numai iubire. Azi, însă, într-un peisaj dezolant, lipsit de lecturi și de cultură generală, unii „analiști" făcuți peste noapte ne învață că patrioții urăsc alte patrii, ale altora, în loc să ne spună adevărul: patriotul iubește vatra nașterii și devenirii sale, prețuind și patriile celorlalți. Eu merg mai departe și spun că numai acela care-și iubește propria patrie (=patriotul) este capabil să iubească sincer și să respecte și patriile celorlalți."

TT: V-a preocupat intens cunoașterea istoriei țării noastre și ați promovat cu succes ideea istoriei, îndeosebi a istoriei vechi românești, evident în conjuncție cu istoria lumii antice, relevând vechimea lor dar și nivelul înalt al civilizației strămoșilor îndepărtați ai românilor. Cum priviți acest demers pe care nu mă sfiesc să-l calific drept patriotic dacă am în vedere denigrările actuale ale istoriei trecute și prezente a neamului nostru care, din păcate, le identificăm și la unii istorici, oameni de cultură sau politicieni?
CL: Numai cunoscându-ne strămoșii ne putem înțelege pe noi și vom ști să ne definim, atunci când se impune. Permiteți-mi să fac un apel la studiu. Confucius vorbea mereu de omul superior, înțelept. Acesta este om de omenie, cinstit și drept, dar învățat, deoarece schimbarea în bine a omului e împlinită prin cultură!

TT: Ce vă doriți și ce să își dorească românii de la vremurile ce vin?
CL: Vremurile care bat la poartă nu așteaptă nici chemarea și nici vrerea noastră. Eu de felul meu sunt optimist. Dv vă rămân sincer recunoscător pentru acest dialog, iar celor care ne citesc le urez sănătate, fericire, viață lungă cât Carpații!

Mulțumesc Excelenței Sale, Domnul Ambasador Constantin Lupeanu, pentru bunăvoință și timpul acordat! Aștept cu nerabdare următoarea întâlnire iar până atunci să ni se întâmple numai lucruri bune!

Tanța Tănăsescu / Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România

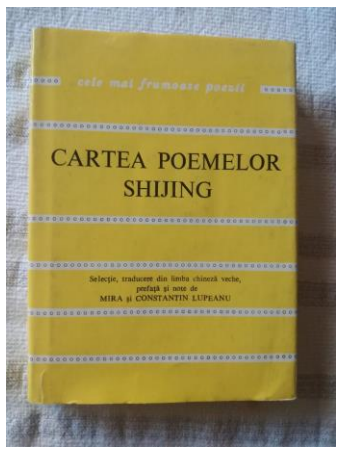

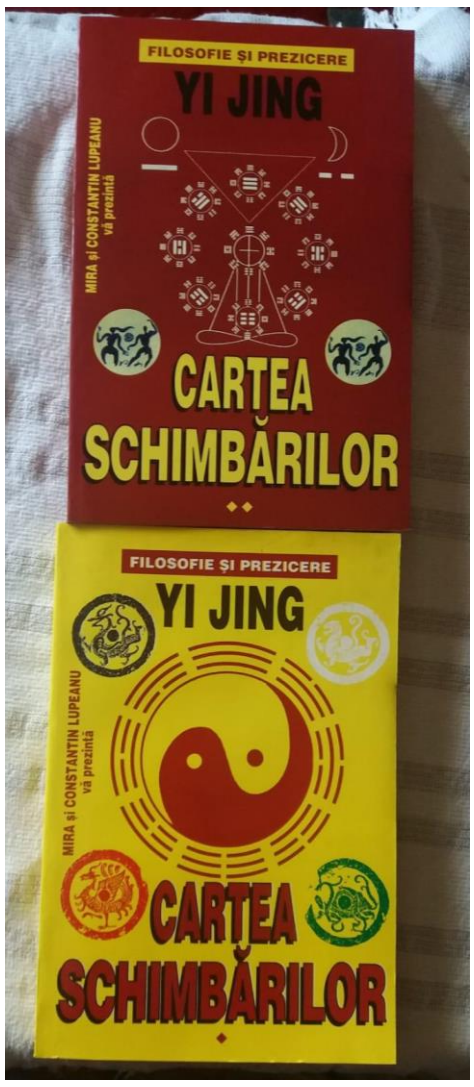

DAN TOMA DULCIU

Manuscrisul de la Leipzig al poemului „*Luceafărul*”

Opere eminesciene în spațiul de limbă germană

Spațiul cultural germanic a fost amfiteatrul deschis al manifestării unui profund respect pentru opera marelui nostru poet Mihai Eminescu, tot astfel cum cultura română a fost receptivă la un dialog fertil cu spiritualitatea germană[1]. Amintim doar două exemple mai recente, care dovedesc această afirmație: cu ocazia *Centenarului Eminescu*, secţia de romanistică a *Universităţii „Humboldt”* - Berlin a organizat un important „*Colocviu ştiinţific româno-german”* (21 iunie 1989), la care au participat prestigioase personalități: Zoe Dumitrescu- Buşulenga, D. Irimia, C. Nistor, Eva Behring, Michelle Mattusch, Johanes Irmscher, Larisa Schippel, Ursula Bociort. Două zile mai târziu, *Universitatea din Leipzig* a găzduit un simpozion asemănător.

Fără îndoială, instituții și oameni de cultură din Berlin[2] și Leipzig[3], și nu numai, au conferit de-a lungul timpului un loc de cinste acestui titan al spiritualității românești. Pe de altă parte, trebuie să evocăm faptul că în arhivele din Leipzig - *Stadtarchiv Leipzig*[4] și *Universitätsbibliothek*[5] - există un număr de documente și cărți românești importante, păstrate cu grijă, în ciuda vicisitudinilor cauzate de cel de al Doilea Război Mondial, nimicitor conflict, în cursul căruia numeroase clădiri au fost grav afectate. De pildă, în sângerosul atac aerian care a avut loc la 4 decembrie 1943, urmate de altele asemănătoare, ba chiar mai crunte, o bună parte a orașului a devenit o ruină: 60 % din sediul universității, respectiv 70 % dintre cărțile bibliotecii au fost distruse, inclusiv numeroase clădiri istorice[6] din centrul acestui medieval burg german: *Teatrul Vechi, Teatrul Nou, Biserica Sf. Ioan (Johanniskirche), Biserica Sf. Matei (Matthäikirche), Muzeul Artelor Plastice,* sediul *Editurii Brockhaus ș.a.*

Unul dintre imobilele atinse în acest ucigător bombardament a fost acela al Editurii *Quelle & Meyer* din Leipzig, înființată de Richard Quelle și Dr. Heinrich Meyer, la 1 iulie 1906.Ne-am amintit de toate acestea, fiindcă în sediul redacției editurii se afla în acele momente o traducere în germană a poemului eminescian *„Luceafărul*”, realizată de *Hermann Ernst Gustav Gmelin,* un renumit profesor de romanistică al *Universității Kiel*, text ce a supraviețuit ca prin minune[7]. Vom prezenta în acest studiu detalii inedite asupra poemului eminescian, grație generozității *Arhivelor de Stat ale Saxoniei,* Leipzig, cărora dorim să le mulțumim, în special doamnei Regine Bertholdt.

Pornind de la acest episod, petrecut în urmă cu aproape opt decenii, am decis să creionăm pentru început un tablou al prezenței operelor lui Mihai Eminescu în spațiul lingvistic german, în special interesul editorilor din Leipzig față de creația poetului, contribuția lor la răspândirea cultului eminescian în această parte a continentului.

Eminescu – tipărit la Leipzig

După întoarcerea precipitată de la studiile berlineze, Mihai Eminescu predă ore de logică și limba germană la *Institutul Academic* din Iași, fiind un profesor exigent, purtând corespondență cu reprezentantul *Editurii F. A. Brockhaus,* un institut tipografic prestigios, ce edita o grandioasă lucrare lexicografică, *Conversation Lexikon,* ajunsă în final la al 60 - lea op, angrenându-se în acest demers[8] la rugămintea ce nu putea fi refuzată ministrului mult prea ocupat T. Maiorescu[9].

Deși s-a afirmat că această colaborare a început abia în anul 1875, avem o precizare revelatoare - însăși mărturisirea lui Mihai Eminescu - , prezentă în scrisoarea ce i-o trimite lui Ion Samurcași, funcționar al oficiului diplomatic român la Berlin, la data de 1 decembrie 1874, privitoare la datoriile rezultate de pe urma defunctului său frate, dr. Șerban Eminovici, decedat la *Spitalul de Stat Charité*, suferind de o boală de plămâni, la data de 29 noiembrie același an, detaliu important, din care rezultă că Eminescu avea de îndeplinit o misiune oficială. Poetul recunoaște că activitatea sa de contributor al *Lexiconului* era o chestiune de stat, încă din decembrie 1874. Acesta declară că este prins („*însărcinat*”, spune Eminescu !) cu ”*revizuirea acelor articole din Brockhaus, cari se ating de Români, o lucrare de care se interesează și M.S. Domnul și care trebuie să o fac cu cea mai mare îngrijire.*”[10]

Este, cel puțin, de neînțeles maniera în care editura germană a coordonat activitatea contributorilor săi. Deși lui Mihai Eminescu i-au fost respinse un număr de subiecte propuse de acesta, redacția *Editurii Brockhaus* solicită materiale similare de la alți colaboratori din România. Unul dintre ei era profesorul ieșean A. D. Xenopol[11], despre care aflăm că, la începutul anului 1876, fusese însărcinat de institutul tipografic din Lipsca să „*redijeze pentru lexiconul universal Brockhaus articole atingătoare de România*”.[12]

Din păcate, scrisorile editorului către tânărul Eminescu nu s-au păstrat în integralitatea lor[13], iar cele ale lui Eminescu se pare că au dispărut, deoarece arhiva *Institutului F. A. Brockhaus* a fost, în mare parte, distrusă în timpul celui de al *Doilea Război Mondial*.

Din motive ce țin de regulile stabilite de redacție, subiectele cuprinse în ediția a XII-a a *Lexiconului* nu poartă semnătura lui Eminescu, fapt ce poate da naștere anumitor dubii în legătură cu paternitatea acestora: *Basarabia, Bucovina, Cantacuzinii, Cernavodă, Dacia, Dobrogea, Fanarioții, Hârșova, Hotin, Pavel Kiseleff, Maramureș și Mavrocordații.* În pofida îndoielilor, următoarele articole pot fi atribuite cu certitudine lui Eminescu: *Bârlad, Dimitrie Bolintineanu, Botoșani, Brăila, Ion Brătianu, București, Mihail Kogălniceanu, Al. I. Cuza, Iași, Carol I, Craiova, Titu Maiorescu, Petru Mavrogheni, Moldova și C. Negruzzi.*

După moartea poetului, redacția consacră un articol fostului ei colaborator, în ediția a XIV-a a acestui cunoscut *Lexicon*[14]:

„Eminescu, Mich., rumän. Dichter, geb. 1850 bei Botoschani. Nachdem er in Czernowitz, Hermannstadt, Wien und Berlin studiert hatte, wurde er durch den Einfluß der Junimisten (s. Junimea) Bibliothekar an der Universität Jassy, später Redacteur des konservativen «Timpul» in Bukarest. Seit 1883 bereits geisteskrank, starb er 15. (27.) Juni 1889 in einer Irrenanstalt zu Bukarest, Er verdankt seinen Ruf der Sammlung seiner «Poesii» (hg. von T. Majorescu, Bukar. 1884; 6. Aufl., ebd. 1892). Morţun gab «Prosa şi Versuri» von Emin. (Jassy 1891) heraus. Die Satiren und Sonette aus den «Poesii»gehören zum schönsten, was in rumän. Sprache geschrieben wurde. Einige seiner Gedichte sind von Carmen Sylva und Mite Kremnitz ins Deutsche übersetzt in «Rumän. Dichtungen» (3. Aufl., Bonn 1889). – Vgl. Petraşcu, Eminescu, viaţa şi operile lui (Bukar. 1892).”[15]

Putem afirma că includerea tânărului Mihai Eminescu în colectivul de redactare al acestei importante opere lexicografice nu a fost o decizie de conjunctură, ci o dovadă a notorietății dobândite deja de acesta, aprecierea și recunoașterea potențialului și capacităților creatoare ale viitorului mare poet, prețuirea calităților sale intelectuale, de cărturar cu temeinice cunoștințe enciclopedice. Aceasta se petrecea în perioada în care, în propria sa țară, Mihai Eminescu era înlăturat în mod samavolnic din serviciu și chemat în instanță sub grave învinuiri, acuzații ce presupuneau nu numai incompetență sau neglijență, chiar o învinuire mai gravă: sustragere de bunuri din avutul public.

Din perspectiva consecvenței cu care T. Maiorescu a contribuit la consolidarea imaginii lui Mihai Eminescu în universul literar german, subliniem conținutul unui articol semnat de marele

critic, în spiritul unei cumpătate obiectivități,[16] cu privire la personalitatea lui Mihai Eminescu, inserat în *Brockhaus Konversation Lexikon. Allgemeine deutsche Real-Encyklopädie*. Vol. I. Leipzig, 1887, așadar un material tipărit în timpul vieții poetului. Acest elogios articol este reprodus și în ediția 1892–1897 a lexiconului amintit.

La rândul său, „*Meyer Konversation Lexikon*. Vol. V., Leipzig, Viena, 1895[17] prezintă un succint crochiu portretistic făcut lui Mihai Eminescu, „*autor al unor admirabile versuri scrise pe un ton preponderent elegiac satiric".* Ulterior, „*Der grosse Brockhaus Enzyklopaedia",* Vol. V., Leipzig, 1928–1935 îi conferă lui Mihai Eminescu un spațiu în care figura poetului este creionată în tușe sobre, cu date biobibliografice şi portret, cititorii fiind avertizați că, dintre toate poeziile sale, „*cele mai valoroase sunt cele de natură filosofică, în care răzbate pesimismul romantic, ca în Mortua est, Glossă, Satire, Luceafărul".*

În acest context, cititorii germani au putut cunoaște încă o fațetă a operei poetice a „*Luceafărului*".

Trebuie spus faptul că, fără a se cantona exclusiv pe profilul singular al marelui poet român, editurile din *Lipsca* au tipărit o varietate de titluri de mare valoare pentru cultura română,[18] în condiții grafice de excepție. Amintind *Dorințele Partidei Naționale în Moldova,* M Kogălniceanu arată că textul *Regulamentului Organic* urma să se tipărească la Leipzig, însă la cererea consulului rus de la Dresda s-a interzis categoric acest demers, văzut mai mult ca o sfidare de ordin politic, tipărirea fiind finalizată abia la New York.

De asemenea, o altă lucrare ce interesează istoria românească este cartea lui Massmann, *Libellus aurarius,* Lipsca, 1840, despre *Tablele cerate,* descoperite la 1790 în *Abrudul Transilvaniei*. În plan literar, amintim cunoscuta culegere lirică „*Rumänische Dichtungen"*[19], incluzând creații eminesciene, în traducerea Reginei Carmen-Sylva și a talentatei Mite Kremnitz[20].

Mite Kremnitz, colaboratoarea și prietena reginei, apreciind profesionalismul și perfecțiunea tipografilor din Leipzig, trimite o bună parte dintre textele sale la editurile din acest oraș: „*Rumanische Märchen"* (*Basme românești*), Leipzig, 1882; „*Rumäniens Anteil am Kriege 1877-78"* (*Participarea României la războiul din 1877-1878*), Leipzig și Bonn, 1882; „*Carmen Sylva. Eine Biographie"* (*Carmen Sylva. O biografie*), Haberland Verlag, Leipzig, 1903; „*Maria, Fürstin Mutter zu Wied, Prinzessin zu Nassau. Ein Lebensbild"* (*Maria, mama Prințesei de Wied, Prințesă de Nassau. O biografie*), E. Haberland, Leipzig, 1904.

Autoarea și-a publicat, după cum se știe, câteva lucrări cu pseudonimul *George Allan*: (*Fluch der Liebe),* (*Blestemul iubirii*), Friedrich Verlag, Leipzig, 1881, iar altele, împreună cu Regina Elisabeta, cu pseudonimul *Dito*[21].

Fără a fi exhaustivi, amintim și alte nume importante pentru cultura română ori diverse personalități din România, care au tipărit cărțile lor la Leipzig: Irineu Mihălcescu[22], M. Gaster[23], C. Diaconovici[24], Artur Gorovei [25], Traian Bratu [26], Gheron Netta[27] etc.

Deși a studiat la Berlin, Mihai Eminescu nu ezită să tipărească, la rândul său, tot la Leipzig[28] , o traducere aparținând lui Friedrich Schiller, poezia „*Mănușa*".

Suverana României, regină și scriitoare

Regina Elisabeta nu s-a mulțumit doar să se afirme pe sine însăși ca Poetă ci, într-un elan de mare noblețe spirituală, a contribuit la lansarea pe plan internațional a celor mai importanți poeți români ai momentului: V. Alecsandri și M. Eminescu.

Astfel, în cuprinsul Revistei *„Die Gegenwart*, din 11 mai 1878, este tipărit articolul intitulat *„Exemple de lirică recentă, traduse după original, în limba germană, de către E. Wedi* [29]: V. *Alecsandri"*, fiind prezentate poeziile "*Steluța"*, "*Secerișul".*

După ediția în care a fost prezentat bardul de la Mircești este rândul lui Eminescu să fie tipărit în *„Die Gegenwart"*[30] - cu poemul liric „*Melancolie".*

Revista „*Gegenwart*" subliniază faptul că în numerele anterioare, 15 şi 16/1879, în paginile acestei publicații au fost emise opinii despre viaţa lui Mihai Eminescu precum şi traducerea altor poezii ale sale, precizându-se că versiunea germană a poeziilor şi articolul despre poet au fost semnate de aceeași persoană, *George Allan.*

Doi ani mai târziu, augusta traducătoare, Carmen Sylva, va publica în „*Magasin für die Literatur des Auslands"* poemul eminescian: „*Povestea Codrului*"[31] .

În această revistă de literatură universală din Leipzig se vor publica câteva studii dedicate tânărului poet român: „*Zur Literatur der Rumänien",* sub semnătura lui Hugo Klein, făcând unele referiri asupra personalității lui Mihai Eminescu, reliefând stilul şi valoarea creației autorului (10 ianuarie 1880).

De asemenea, numărul din 17 ianuarie 1880 al revistei amintite acordă spațiu studiului „*Briefe über die neuere rumänische Literatur*", unde este analizată o altă creație eminesciană, "*Crăiasa din povești"* (traducerea este semnată de Carmen Sylva). Articolul aparține lui *George Allan* (alias Mite Kremnitz), care aprecia primordialitatea locului lui Eminescu în literatura română şi stabilea o situare a valorii sale literare la înălțimea marilor poeți contemporani: *„Unele dintre poeziile sale sunt mai pline de forţă şi mai semnificative prin profunzime, decât cele ale lui Alecsandri, prin aceasta mai degrabă asemănându-se cu Leopardi"*.

În continuare, cititorii germani pot citi în paginile numărului din 01.05.1880 al *„Magasin für die Literatur des Auslands"* elegiacul poem „*O, mamă"* (traducerea e semnată din nou de *George Allan*).

Revista tipărește și alte poezii eminesciene: *Povestea codrului, Despărțire* (22 mai 1880), *Melancolie, Dorința, Scrisoarea I* (cu excepția poeziei *Singurătate,* tradusă de Carmen Sylva în 25 iunie același an). În anul următor, apare în traducere și poezia *De câte ori iubito* (26 februarie 1881).

Numele lui Mihai Eminescu este evocat inclusiv sub forma unui subiect de proză. Inepuizabila *George Allan* publică la Leipzig, în 1880, volumul „*Fluch der Liebe"* („*Blestemul iubirii*"), care include „*Das Liebesbild*", o emoţionantă nuvelă-eseu despre omul şi poetul Mihai Eminescu, urmată de antologia *„Rumänische Dichtungen*" (Leipzig, 1881), cuprinzând 20 de traduceri ale capodoperelor poetice: *Crăiasa din poveşti, Scrisoarea II, Dorinţa, De câte ori, iubito, Despărţire, Melancolie, Singurătate, Doină, Rugăciunea unui dac, O, rămâi, Revedere, O, mamă, Pe aceeaşi ulicioară, Sunt ani la mijloc, Când însuşi glasul, Povestea codrului, Freamăt de codru, Lacul, Venere şi Madonă, Strigoii*.

Poemele eminesciene sunt tipărite într-un nou tiraj (Leipzig, 1883) și, bucurându-se de aprecierea criticilor și a cititorilor de poezie, la această primă ediţie se adaugă alte două: în prima este tipărită capodopera *Luceafărul,* respectiv *Scrisoarea III şi IV* (Bonn, 1885-1886), iar în ediţia următoare sunt incluse alte şase noi creații lirice: *Somnoroase păsărele, Peste vârfuri, La steaua, Atât de fragedă, Când amintirile, Scrisoarea I* (Bonn, 1889).

O selecție din poeziile aparținând lui Mihai Eminescu figurează, de asemenea, într-o elegantă antologie de literatură universală („*Das Buch der Liebe",* Leipzig, 1882)[32].

Faima de care se bucură creația celui considerat cel mai mare poet al românilor în spațiul de limbă germanică face ca acesta să fie inclus și în alte antologii de literatură universală: „*Bildersaal der Weltliteratur"*, Stuttgart, 1885, "*Orient und Occident"*, Wieden, „*Die Lieder Aller Vȍlker und Zeiten"*[33], Hamburg, 1888, ediție îngrijită de Hans Grabow. În această din urmă lucrare, M. Eminescu este prezent prin „*Die Märchenkönigin"* (*Regina din Poveste*) și „*Des Wäldes Marchen*" (*Poveştile Pădurii*), în traducerea realizată de Carmen Sylva.

Poezia lui Eminescu, selectată în antologiile menționate, dar mai ales în *„Rumänische Dichtungen*", a fost receptată în general favorabil de critica literară germană.

Ca urmare, numele său este evocat, surprinzător, în ziare sau publicații de limbă germană, editate în SUA („*New Yorker Volkszeitung",* dedică un număr special lui Eminescu), asemenea și *„Volksblater*"[34] şi „*Chicagoer Zeitung*", care prezintă articole şi traduceri din opera poetului nostru național.

Încă din anul 1879, *Anzeiger des Westens*" (*Gazeta Vestului*)[35], ziar independent, distribuit pentru cititorii de limbă germană, care apărea în orașul St. Louis, Missouri, comunică date despre creația literară a poetei Carmen Sylva, „*Vârful cu dor*", tradusă de Mihai Eminescu pentru publicul românesc[36]. Câteva zile mai târziu, numele Eminescu este amintit și în ziarul american „*The Boston Transcript"*, din Massachusetts, ziar de limbă engleză.

În schimb, în aceeași perioadă, în România, poetul era publicat doar în câteva reviste de relevantă importanță culturală, cu predilecție revista „*Convorbiri Literare*[37]*"* sau *„Familia",* ale căror tiraje[38] nu erau în măsură să transforme numele lui Eminescu într-un scriitor de notorietate unanim recunoscută în România.

Alături de editorii și traducătorii germani care au contribuit la afirmarea operei poetice în spațiul de limbă germană, trebuie să menționăm pleiada de cercetători pasionați de opera și viața lui Mihai Eminescu, inclusiv talentați traducători, dintre care amintim pe G. Călinescu[39], Franyo Zoltan[40], Basil Munteanu [41], D. Caracostea[42], P. Cerna[43], Ioan Scurtu[44], Ion Sân-Giorgiu [45], Alexandru Bogdan[46] ș.a.

Vădindu-se grijă și respect pentru imaginea Poetului, la București s-a inițiat un program național, concretizat într-o politică editorială la nivel statal, vizând traducerea operei eminesciene în străinătate. Astfel, Emil Grigorovitza editează opera lui Eminescu în Germania, cu ajutorul unor fonduri obținute din partea *Ministerului Instrucțiunii Publice* de la București, traducere concretizată în două ediții: „*Deutsche Übertragungen aus den auserleseneren Dichtungen des verstorbenen rumänischen Poeten Michail Eminescu"*, Verlag von Alexander Dunker, Berlin (1892; 1901).

În aceeași perspectivă, V. Teconția traduce în limba germană poeziile lui Eminescu (cu o prefață de Ion Scurtu)[47], pe care le tipărește în anul 1903, la București.

Remarcăm în epocă intensificarea fenomenul diseminării creației eminesciene în România, prin intermediul unor reviste autohtone, prin ediții de texte tipărite la diferite edituri românești, fenomen firesc și explicabil. În același timp, este necesar să cunoaștem maniera în care a fost receptată poezia lui Eminescu în spațiul lingvistic de limbă germană.

Astfel, deși se spune că opera eminesciană este intraductibilă, vom întâlni în spațiul germanic numeroase creații eminesciene, cărți, dicționare, lexicoane, lucrări colective, care au apărut la Berlin[48], Berna[49], Dortmund[50], Freiburg[51], Gütersloch,[52] Halle[53], Hamburg[54], Heidelberg,[55] Jena[56], Köln[57], Leer (Ostfriesl)[58], Lucerna[59], Mannheim[60], Mainz[61], München[62], Stuttgart[63], Viena[64], Weimar[65], Wieden[66], Wiesbaden[67], Zürich[68] etc.

Prin urmare, constatăm existența mai multor centre de cultură germane care au receptat în mod generos opera lui Mihai Eminescu, au tipărit studii dedicate acestuia în tiraje impresionante.

Un rol important l-au avut profesorii de romanistică, dintre care amintim doar câțiva: prof. Gustav Weigand, de la *Universitatea din Leipzig*[69], prof. Klaus Bochmann, tot de la aceeași universitate[70], prof. Rupprecht Rohr, de la *Universitatea din Augsburg*[71], prof. Herman Gmelin, de la *Universitatea Kiel*, prof. dr. *Hans Damma*[72], de la *Universitatea Viena* și mulți alții, inclusiv numeroasele cadre didactice de la catedrele de limbi romanice sau din cadrul lectoratelor de limbă română ale unor universități din Germania sau Austria.

În acest context, vom analiza rolul cultural al Leipzigului nu numai în privința lui Eminescu, cât și în raport cu alți cărturari români, care au tipărit lucrările lor la Lipsca[73].

Fără îndoială, *Universitatea din Leipzig* a dat strălucire acestui oraș, prin pleiada de absolvenți ai ei: Gottfried Wilhelm Leibniz, Friedrich Nietzsche, Ferdinand de Saussure, Richard Wagner, Novalis și multe alte nume care au intrat în istoria științei, culturii sau chiar politicii[74].

Încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, tineri români (Alexandru Gheuca, diaconul Gherasim Clipa etc) sunt acceptați la studii în Prusia, la Leipzig[75], precum și în alte centre universitare din spațiul de limbă germană.

În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, statul român va trimite în mod frecvent bursieri la *Universitatea din Leipzig* (ex. Barbu Constantinescu, C. Dimitrescu-Iași). Aceste subvenții vor fi acordate studenților români și după anul 1866.

Probabil, ținând cont de creșterea numărului de studenți români la Leipzig, aici apare primul ziar, tipărit în limba română, cu semnificativul titlu: „*Fama Lipschii pentru Dația"*, publicație periodică săptămânală, apărută din iunie până la sfârșitul anului 1827. Redactori au fost tinerii I. M. C. Rosetti, din Muntenia, și Anastasie I. Lascăr, din Moldova, ambii studenți la medicină.

De-a lungul vremii, la *Universitatea din Leipzig* au studiat ori au obținut doctorate: N. Iorga[76], Tudor Vianu[77], I. E. Torouțiu[78], Sextil Pușcariu[79], Dimitrie Gusti[80], Pericle Papahagi[81], Simion Mehedinți[82], Florica Muzicescu[83], Ioan S. Nenițescu[84], Horia Petra-Petrescu[85], Ion Petrovici[86], Ion A. Rădulescu-Pogoneanu[87], Demostene Russo[88], Ion Sân-Giorgiu[89], Lazăr Șăineanu[90], C. Dimitrescu-Iași[91], Eduard Gruber[92], Anton Golopenția[93], H. Tiktin[94], Roman Ciorogariu[95], Romul Munteanu[96], C. Rădulescu Motru[97], Theodor Capidan, Constantin Lacea, Toma Dicescu, C. Drăgan Iordache, alții chiar au locuit o vreme la Leipzig, precum Paul Zarifopol.

Un rol important îl va avea *Institutul de Limbă Română*, fondat de savantul Gustav Weigand [98]. Aceasta a fost, până în preajma *Primului Război Mondial*, cea mai importantă instituţie de predare şi cercetare a românisticii din afara graniţelor României.

Sprijinit de către Bogdan Petriceicu Haşdeu, preşedinte al *Academiei Române,* filologul german a obţinut o finanţare anuală de 6 000 lei (sporită, începând cu 1895, la un cuantum de 10 000 lei), pentru a întemeia *Institutul de Limbă Română,* în aprilie 1893, având caracterul unui institut privat, având o legătură formală cu universitatea.

Abia în timpul *Primului Război Mondial*, *Institutul de Limbă Română* va fi integrat în structura universității, primind finanțare de la autorități.

Spre sfârșitul secolului XX, acest centru de studiu al limbii române a avut o prodigioasă activitate. De exemplu, în perioada 1974-1979 la *Institutul de Limbă Română* din Leipzig au fost organizate nu mai puțin de 5 simpozioane științifice, cu participarea unor specialiști de la universitățile din Cluj-Napoca și București. Ele au continuat și după anul 1989.

Leipzig este, totodată, un important focar de diseminare a imaginii *Luceafărului* în spațiul germanic.

Secolul XX începea cu un doctorat dedicat lui Mihai Eminescu (susținut la Leipzig de I. Scurtu, având-l ca îndrumător pe celebrul G. Weigand), așa cum secolul al XIX – lea sfârșea tot printr-un doctorat dedicat aceluiași mare poet al românilor, susținut la Budapesta (1895) al celui ce avea să devină primul Patriarh al *Bisericii Ortodoxe Române,* Miron Cristea.

În urma entuziastei primiri de care s-a bucurat lucrarea dedicată lui Mihai Eminescu, în limba germană, semnată de I. Scurtu, Prof. Dr. G. Alexici[99] publică la Leipzig, în anul 1906, o documentată lucrare dedicată istoriei literaturii române, rezervând un consistent capitol vieții și operei poetului Mihai Eminescu[100].

Personalitatea și opera strălucitoare a poetului nostru național ies în evidență, într-o simetrie deloc întâmplătoare, mai ales în ultimele decenii ale secolului al XX-lea, prin câteva reușite culegeri lirice, unde opera lui Mihai Eminescu este amplu prezentă, cum ar fi, de exemplu, "*Lyrik aus Rumänien" Herausgegeben von Eva Behring.* [Din lirica românească], Leipzig, Verlag Philipp Reclam jun., 1980[101].

Chiar dacă uneori materialele care îi sunt dedicate lui Mihai Eminescu, mereu prezent în diverse lucrări ale editorilor din Lipsca, în reviste sau culegeri lirice, sunt dimensionate conform spațiului tipografic avut la dispoziție, numele poetului român este bine reprezentat, cu trimiteri la detalii biografice și nuanțe. Fie că sunt medalioane literare, sumare biografii sau sinteze mai elaborate, privitoare la creația lui Mihai Eminescu, toate oferă cititorilor un binemeritat prilej de a descoperi actualitatea și valoarea operei celui mai mare poet român[102].

Eminescu în publicații de limba germană

Am arătat anterior rolul Revistei „*Gegenwart*", din Berlin care, în numărul XXIX al revistei, din data de 20 iulie 1878, publică poezia "*Melancolie"* (traducerea era semnată de *prințesa E. Wedi*[103], mai târziu consacrată ca scriitoare, semnând cu pseudonimul *Carmen Silva*).

Dar, oare, aceasta reprezintă prima transpunere în limba germană a operei lui Eminescu ? Un prim răspuns la această întrebare îl oferă doamna Silvia Irina Zimmermann[104], care consideră că primele traduceri din lirica română în limba germană ale reginei Carmen Sylva datează din anul 1875, acestea fiind rezultatul colaborării cu scriitoarea Mite Kremnitz, la care trebuie menționată și încurajarea venită din partea poetului Vasile Alecsandri.

Ținând cont de strânsa colaborare dintre regină și prietena ei, Mite Kremnitz, pot apărea unele semne de întrebare cu privire la cine este primul traducător, de fapt, al poeziilor lui Eminescu în limba germană?

Un punct de vedere similar îl exprimă și Valentin Todescu în lucrarea sa de doctorat „*Mite Kremnitz – Un spirit german promotor al literaturii românești peste hotare*" (2013), la întrebarea de mai sus autorul concluzionând: Mite Kremnitz are meritul *" de-a fi fost primul tălmăcitor în limba germană a poeziilor lui Eminescu".*[105]

Altminteri, un martor ocular, jurnalistul britanic William Beatty-Kingston, primit la curtea Reginei Elisabeta, declară în cartea sa memorialistică, „*Monarchs I Have Met"* (London, 1887) că primul traducător în germană al lui Eminescu este regina *Elisabeta*[106].

Revenind la cunoscuta antologie „*Rumänische Dichtungen"*, culegere îngrijită și adăugită de Mite Kremnitz, retipărită în mai multe ediții[107], constatăm o selecție oarecum curioasă din operele poeților vremii.

Într-adevăr, culegerea conține poezii scrise atât de autori consacrați, cum ar fi Eminescu, V. Alecsandri, D. Bolintineanu, de scriitori cunoscuți, precum C. Negruzzi, sau mai puțin cunoscuți, V. Conachi, dar și nume care nu ne mai spun mare lucru, azi: Candiano Popescu, Crețeanu, Șerbănescu etc.

Deși am arătat că publicul și critica germană au primit cu simpatie opera poetică eminesciană, referindu-se strict la debutul poetic eminescian în spațiul lingvistic german N. Iorga dezvăluie că, după apariția acestei tălmăciri, în numărul următor al revistei "*Die Gegenwart "*[108] un critic german îl acuza pe Eminescu de „*lipsă de claritate și preciziune*". Să fi fost de vină poetul sau traducătorul ?

Poezia „*Melancolie*" este tipărită din nou în *„Magazin für die Literatur des Auslandes*", în grupajul „*4 Gedichte von Eminescu – Einsamkeit, Melancholie, Liebeslied, Der Eisvogel*[109]*"*, însă sub semnătura traducătoarei M. Kremnitz.

Doi ani mai târziu, Carmen Sylva va publica „*Povestea Codrului*", de asemenea în *„Magasin für die Literatur des Auslands"*[110] , însoțind o cunoscută creație a poetului, cu titlul *„Eine Satire (III) von Eminescu",* de data aceasta tălmăcită de M. Kremnitz*"*. [111]

Poezia *„Crăiasa din povești*" vede lumina tiparului și la București, în „*Bukarester Salon*", sub titlul „*Märchenkönigin" Deutsch von Carmen Sylva*[112].

De altfel, această revistă, care apare și la Viena, în perioada 1883-1885, a tipărit câteva poezii eminesciene, traduse în limba germană de aceași Mite Kremnitz: „*O verweil*" (*„O, rămâi..."*)[113], *"Ewiglich"(„O, mamă..."*)[114], „*Melancholie"*,(*„Melancolie*")[115],*„ Trennung*" („*Despărire*"), „*Einsamkeit*" („*Singurătate*")[116].

„*Crăiasa din Povești"*, în traducerea Reginei Carmen Sylva, este prezentă și în lucrarea lui Hans Grabow, „*Die Lieder Aller Völker und Zeiten"*, Hamburg, 1888 (p.566, 567-568.), figurând alături de o altă creație eminesciană, „*Des Wäldes Märchen*" („*Poveștile Pădurii"*).

La puțin timp după moartea poetului, poezia „*Crăiasa din Povești*" –„*Märchen-Königin*" - *Übersetzt von Carmen Sylva* (Cu o notă introductivă) se tipărește din nou la București în „*Das Literarische Rumänien*".[117]

Verificând și alte ediții ale acestei cărți[118], cum ar fi de exemplu aceea menționată ca apărută la Leipzig, în anul 1883, în editura W. Friedrich, observăm că poeziile lui Mihai Eminescu lipsesc. Chiar și ediția tipărită de Carmen Sylva, la Editura Carol Göbl, în 1898, intitulată „*Rumänische Dichtungen übersetzt von Carmen Sylva" („Poesii române traduse de Carmen Sylva"),* nu conține nici o poezie de Mihai Eminescu. De ce oare ?

Constatăm, de asemenea, faptul că ziarul „*România Liberă*", tipărind în anul 1885 o biografie a scriitoarei Mite Kremnitz, preluată din revista „*Familia*", la capitolul dedicat operei sale literare, sunt omise traducerile creațiilor eminesciene reunite în „*Rumänische Dichtungen",* ediiile 1880/1881 și 1883[119].

A doua întrebare: Carmen Sylva a tradus „*Crăiasa din povești*" în limba germană, singură, așa cum rezultă din dialogul avut cu ziaristul britanic *William Beatty-Kingston*, sau este o traducere comună, efectuată împreună cu Eminescu ?

Pentru a elucida aceste aspecte, am efectuat o cercetare a presei din spațiul de limbă germană. Câteva surse documentare mai puțin cunoscute, în limba germană, sunt păstrate la "*Staatsbibliothek zu Berlin".*

Una dintre ele este ziarul „*Berliner Börsen-Zeitung*"[120], care își anunță cititorii cu privire la creația Reginei Elisabeta, „*Vârful cu Dor*", tradusă de Mihai Eminescu.

BERLINER BŐRSENZEITUNG,

(06.02.1879)

"Es ist neulich gemeldet worden, daß der Geistes zustand der Fürstin Elisabeth von Rumänien zu allerlei Bedcnklichkciten Anlaß gebe — dieselbetrat aber nur, wie sich jetzt herausstellt, einen Opern verfaßt. Das hochfürstliche „musikalische Drama"führt den Titel „Virful cu dor" und behandelt die Legende von Sinai. ***Es ist in Deutscher Sprache geschrieben und von Eminescu ins Rumänische übersetzt, aus welcher Sprache es von dem Bibliothekar der Universität; Herrn Paganini, ins Italienische übertragen worden. Die Musik ist von Liubicz, dem Pianisten der Fürstin. Der Impresario der Italienischen Opera, in welcher das „musikalische Drama".***

O știre similară apare și în presa vieneză, în ziarul „*Neue Freie Presse*"[121], preluată din ziarul german menționat anterior.

Cititorii află că Mihai Eminescu a tradus din germană libretul unei drame muzicale, purtând numele de „*Vârful cu Dor*", având ca autoare pe prințesa *Elisabeta a României*[122], descriind legenda *Mânăstirii Sinaia*. Mai aflăm că libretul este tradus în limba italiană de Paganini, iar muzica este compusă de Liubicz, pianist german la curtea prințesei.

Numele poetului Mihai Eminescu este scos în evidență și de redacția unui ziar din Cehia, „*Teplitz-Schőnauer Anzeiger"*[123], care apărea în orașul Teplice (Teplitz-Schőnauer, în germană). Redacția își informează cititorii cu privire la *„drama muzicală*" compusă de prințesa Elisabeta a României, reiterându-se informaiile apărute în presa din Germania și Austro-Ungaria.

Prin urmare, este evident că presa de limbă germană a contribuit la cunoașterea personalității lui Mihai Eminescu, pe plan european.

1883 Drama lui Eminescu, în surse jurnalistice de limbă germană

Devenind un nume de oarecare notorietate în Germania, Austro-Ungaria, Franța, Italia, Croația sau Cehia, situaia personală a poetului Mihai Eminescu este subiect de interes pentru presă. Astfel, același ziar german, „*Berliner Börsen-Zeitung*"[124], publică următoarea notiță despre situația poetului:

„Der Rumänische Dichter Eminescu, welchersich der besonderen Freundschaft der Königin Elisabeth von Rumänien zu erfreuen hatte, obgleicherRedacteur eines oppositionellen Journals, des „Timpul", war, ist plötzlich irrsinnig geworden."

(*„Poetul român Eminescu, care s-a bucurat de prietenia specială a Reginei Elisabeta a României, cu toate că era redactor al unui ziar de opoziie „Timpul", a înnebunit dintr-o dată"*).

Stirea este inserată și într-un ziar de limbă germană din capitala Cehiei, *„Prager Tagblatt*"[125]. Scurta notiă este identică cu aceea din ziarele berlineze (înnebunirea subită și prietenia cu regina Elisabeta). Subliniem cele două apelative folosite în acest scurt articol: „*celebrul poet român"* și „*nefericitul poet"*.

După cum se observă, această informaie a „*înnebunirii subite*" a lui Eminescu a făcut înconjurul Europei, fiind întâlnită și în presa de limbă italiană. Peste aproape 6 ani, tragica despărțire de Eminescu este din nou știre de *breaking news* în presa din străinătate.

În ziarul „*Neue Freie Presse"*[126] moartea poetului a constituit tema unui interesant articol, constituind o imagine veridică a modului în care a fost perceput marele dispărut în presa de la Viena, imediat după moartea sa.

Necrologul publicat în acest ziar recunoaște meritele lui Mihai Eminescu, considerat "*cel mai mare poet al României*". Autorul afirmă, însă, că poetul s-a născut la Botoșani, în 1849, susinând că acesta s-a format în școlile austro-ungare (la Cernăuți și Blaj), la universitățile din Viena și Berlin, că a primit sprijin din partea „*clubului literar Junimea*".

Chiar dacă filosofia și literatura germană și-au pus amprenta asupra creației lui Eminescu, opera sa este pur românească, nefiind o reproducere de modele străine.

Poeme precum „*Venere și Madonă*", „*Epigonii*", „*Împărat și Proletar*" merită să fie cunoscute de publicul german. Articolul amintește apoi de pesimismul poetului, de activitatea sa în calitate de redactor al ziarului „*Timpul"*, de relațiile sale cu lumea politică, de cauzele bolii sale, de modul în care s-au desfășurat funeraliile la București etc.

Traducătorii poemului „Luceafărul"

După cum se știe, datorăm Reginei Carmen Sylva primele traduceri în limba germană din opera lui Mihai Eminescu, tipărite într-un volum de poezie (*„Rumänische Dichtungen"),* o culegere lirică ce va intra în istoria literaturii române.

În chiar anul morții poetului, 1889, în revista „*Românische Revue*" editată de dr. Cornelius Diaconovici, la Viena, (august-septembrie 1889), este publicată biografia poetului, urmată de traducerea în limba germană a Poemului „*Luceafărul" („Der Abdenstern",* p. 485 - 490), autorul - L.V. Fischer - ascunzându-și identitatea sub acronimul *L.V. F.* Așadar, cititorii de la Viena au fost primii care au cunoscut capodopera creației eminesciene, tradusă în limba lui Goethe, încă din anul 1889.

Una dintre cele mai riguroase analize a traducerilor în limba germană a liricii eminesciene, în special a capodoperei sale, „*Luceafărul*", a fost efectuată de Victor Morariu, în studiul său intitulat „*Luceafărul" în nemțește*, publicat în „*Buletinul*

Mihai Eminescu".

Acesta consideră că doar traducerile care redau „*farmecul originalului*"[127] sunt cele ce conferă o bună șansă cititorului din spațiul lingvistic german să cunoască adevărata valoare a liricii eminesciene.

Acesta afirmă că nu este posibilă a ierarhizare valorică a traducerilor, fără o analiză detaliată a fiecărei stanțe, pentru a vedea dacă traducerea este exactă dar în același timp poetică, sau dimpotrivă, liberă, incoloră, abstractă, prost rimată etc.

Cu toate acestea, deși gusturile literare nu se discută, există voci care spun că transpunerea cea mai reușită a poemului „*Luceafărul"* în limba germană aparține lui Franyó Zoltán (1887-1978). Acest mare iubitor al lui Eminescu era însă și un talentat scriitor și traducător, având virtuți de poliglot[128]. Vorbind limba germană la nivel de limbă maternă, el se înscrie la *Universitatea din Viena*, unde studiază, timp de șapte semestre, sanscrita, vechea persană și limba chineză antică, pe lângă acestea învățând și limba greacă, din care va traduce magistral. Are peste 65 de volume de traduceri, inclusiv din limba arabă sau chineză. Odată cu timpul, interesul pentru opera eminesciană a crescut în mod constant, amplificat prin publicarea a numeroase studii sau traduceri din opera sa în limba germană[129], semnate de: Georg Adam, Matei Albastru, Wolf Aichelburg[130], Fritz Behr[131], Eva Behring, Alexander Benedict, Helene Benedict, Lotte Berg, Fr. Bergamenter[132], Bianca Bican[133], Artur Bosch, Werner Bossert, N. N. Botez[134], Martin Brand, Franz Johannes Bulhardt, Karl Theodor Busch, Georg Cojerean[135], Günther Deicke, Hans Diplich, Ernst-Jürgen Dreyer [136], Carol Drimer, Roland Erb[137],Walter Fabius, Horst Fassel[138], Ludvig Vinzenz Fischer[139], Albert Flachs[140], ZoltánFranyó[141], Dieter Fuhrmann, Emanuel Grigorovitza, Lazar Gusho[142], Otto Hausser, Alfred Kittner, Mite Kremnitz, Alfred Klug, Hedy Medrea, Peter Neuhofer[143], Ewald Ruprecht Korn, Hortense Mateescu, Alfred Margul -Spelber[144], Hans Mokka, Jakob Paul Molin, Viktor Orendi- Hommenau[145], Oscar Pastior, I. Pătrăscoiu[146] , Gerty Rath, Wilhelm Rudow, Konrad Richter[147], M. J.Rosenkranz, Dieter Roth, Hermann Roth, Simone Reicherts Schenk, Christian Wilhelm Schenk, Georg Scherg, Maximilian W. Schroff[148], Ingeborg Seidel, Joachim -Peter Storfa[149], Fritz Sohr, Olvian Sorocean[150], Carmen Sylva, N. Tcaciuc-Albu, V. Teconția[151], L. Tomaiagă[152], Imm. Weissglas [153], Alfred Noyer – Weidner, Klaus Weitman, Christine Wolter etc.

Întâlnim chiar absolvenți ai unor universități din Germania, care scriu studii aprofundate, în limba germană, dedicate personalității poetului. Amintim pe Prof. dr. Friedrich Lang (studii la *Universitatea Leipzig*), autorul unei lucrări cu titlul "*M. Eminescu als Dichter und Denker*"[154] , pe Walter Biemel (specializare la *Universitatea din Freiburg*) cu studiul „*Eminescu, Friedrich Schlegel, Kleist*"[155], Thomas Frühm (studii la *Univ. Leipzig, Heidelberg, Bonn, Tübingen),* autorul studiului „*Schopenhauers Einfluss auf Mihai Eminescu*".[156]

Perioada interbelică – traduceri ale operelor eminesciene, tipărite de edituri germane

Așa cum am arătat în paragrafele precedente, literatura germană a receptat pozitiv creația eminesciană, indiferent de conjunctură sau perioadele istorice prin care au trecut cele două țări, Germania și România.

În urmă cu aproape opt decenii, schimburile culturale româno-germane au cunoscut un reviriment vizibil.

Este perioada în care numeroși autori români sunt traduși în limba germană: T. Arghezi („*Inschrift über eine Tür*", trad. Ad. Heltmann), Lucian Blaga („*Pan*", trad. H. Zillic), Nichifor Crainic („*Zueignung*", trad. H. Zilling), Ion Minulescu („*Aquarell*", trad. Ad. Heltmann), Cezar Petrescu („*Verfinsterung" – Întunecare* -, frag. Vol 2, Cap.1, trad. Ad. Heltmann) ș.a.

Într-o notă publicată de revista *„Europäische Literatur"* („*Ţara" culturală. Recenzii*)[157] cititorii sunt anunțați că „*Wiener Verlagsgesellschaft*" (*Societatea Editorială Vieneză)* pregăteşte traduceri în germană din operele marilor scriitori români, între care şi Mihai Eminescu (*Lyrische Lese / Antologie lirică*)[158].

Deși lumea se pregătea de război, la rândul lor, editorii din Lipsca tipăreau cărți de poezie românească, desigur la loc de frunte fiind cunoscute poeme eminesciene.

Despre aceste intenții aflăm în articolul "*O importantă contribuţie la răspândirea operei lui Eminescu. Profesorul cernăuţean L. Tomaiagă a realizat cea mai perfectă traducere a poeziilor marelui nostru bard naţional. Oferta unei case de editură din Leipzig".* [159]

Unele dintre poeziile propuse a fi cuprinse în această culegere apăruseră deja în „*Revista Fundaţiilor Regale*", iar o editură din Leipzig propunea tipărirea lor în volum.

Efervescența era atât de mare încât, așa cum aflăm din textul unei scrisori publicate în urmă cu ani, *G. Galaction* îi propunea lui G. Ibrăileanu să scrie prefaţa la o ediţie a poeziilor lui Mihai Eminescu aflată sub tipar la Leipzig[160].

Un punct de atracție maximă printre traducători îl reprezintă capodopera „*Luceafărul*". De aceea, această bijuterie, tipărită pentru prima dată la Viena, în *Almanahul Societății Românie June* (aprilie 1883), considerată sinteza creației eminesciene şi o capodoperă absolută a literaturii române[161], a fost tradusă de numeroși tălmăcitori, printre care: Edgar von Hertz (1893)[162], Mite Kremnitz, L.V. Fischer, Maximilian Schroff[163], L. Tomaiagă[164], Albert Flachs, Konrad Richter (1937), G. Deicke[165] (1964), Zoltan Franyó (1972)[166], Ernst – Jürgen Dreyer[167] (1999)ș.a.

Acestei liste de traducători, se adaugă acum un nume nou: *Hermann Ernst Gustav Gmelin (1900-1958)*. Doctor în litere la Heidelberg (1927), profesorul universitar H.E.G. Gmelin a fost profesor la *Universitatea din Kiel* (1935-1958). Considerat drept unul dintre cei mai buni specialiști în studii de romanistică ai secolului al XX-lea, specializat în literatura italiană și istoria culturii, Hermann Gmelin a dăruit iubitorilor de frumos una dintre cele mai reușite traduceri a *Divinei Comedii* a lui Dante Aligheri, conținând comentarii foarte utile pentru înțelegerea acestei capodopere.

„Der ABENDSTERN" von Eminescu

Traducerea capodoperei eminesciene se află la *Arhivele de Stat Saxone- Leipzig*, având cota: *21076 Quelle & Meyer, Verlagbuchhandlung, Leipzig, No. 090 Das Manuskript des Gedichts „Luceafărul" (Abendstern) von Mihai Eminescu* .

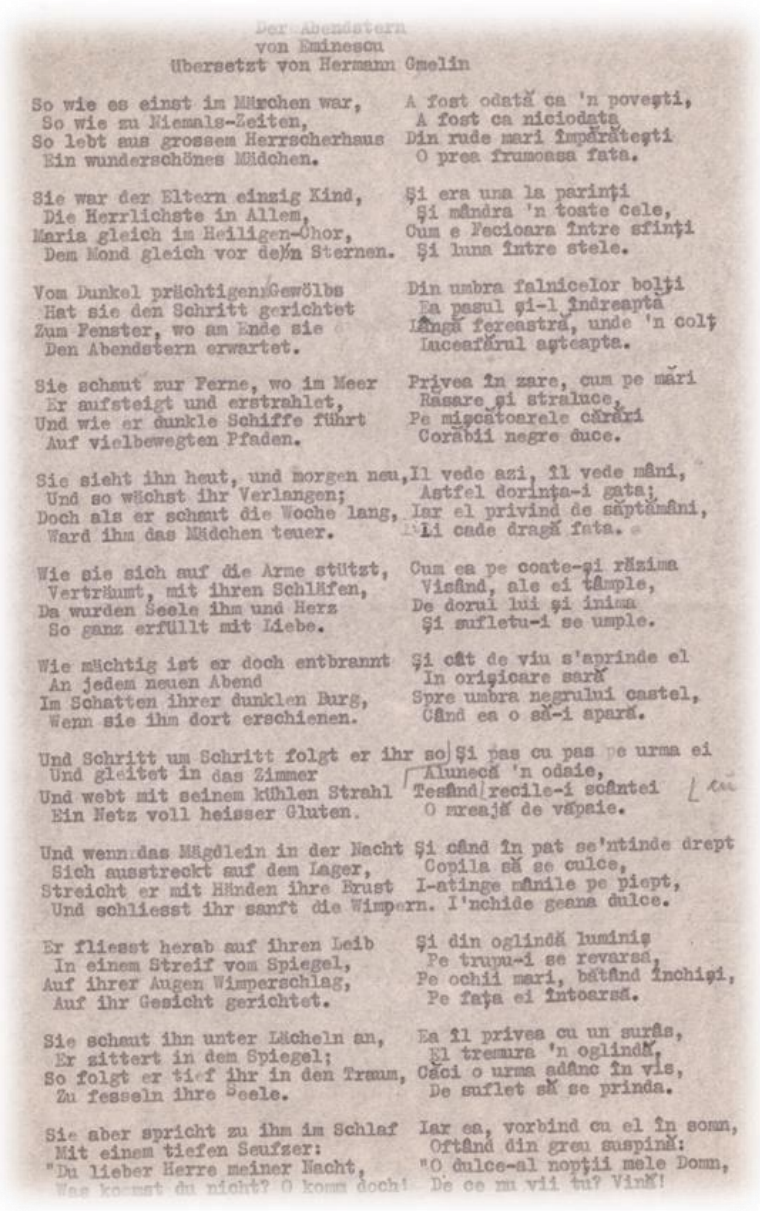

Der Abendstern
von Eminescu
Übersetzt von Hermann Gmelin

So wie es einst in Märchen war,
So wie zu Niemals-Zeiten,
So lebt aus grossem Herrscherhaus
Ein wunderschönes Mädchen.

Sie war der Eltern einzig Kind,
Die Herrlichste in Allem,
Maria gleich im Heiligen-Chor,
Dem Mond gleich vor dem Sternen.

Vom Dunkel prächtigen Gewölbs
Hat sie den Schritt gerichtet
Zum Fenster, wo am Ende sie
Den Abendstern erwartet.

Sie schaut zur Ferne, wo im Meer
Er aufsteigt und erstrahlet,
Und wie er dunkle Schiffe führt
Auf vielbewegten Pfaden.

Sie sieht ihn heut, und morgen neu,
Und so wächst ihr Verlangen;
Doch als er schaut die Woche lang,
Ward ihm das Mädchen teuer.

Wie sie sich auf die Arme stützt,
Verträumt, mit ihren Schläfen,
Da wurden Seele ihm und Herz
So ganz erfüllt mit Liebe.

Wie mächtig ist er doch entbrannt
An jedem neuen Abend
Im Schatten ihrer dunklen Burg,
Wenn sie ihm dort erschienen.

Und Schritt um Schritt folgt er ihr so
Und gleitet in das Zimmer
Und webt mit seinem kühlen Strahl
Ein Netz voll heisser Gluten.

Und wenn das Mägdlein in der Nacht
Sich ausstreckt auf dem Lager,
Streicht er mit Händen ihre Brust
Und schliesst ihr sanft die Wimpern.

Er fliesst herab auf ihren Leib
In einem Streif vom Spiegel,
Auf ihrer Augen Wimperschlag,
Auf ihr Gesicht gerichtet.

Sie schaut ihn unter Lächeln an,
Er zittert in dem Spiegel;
So folgt er tief ihr in den Traum,
Zu fesseln ihre Seele.

Sie aber spricht zu ihm im Schlaf
Mit einem tiefen Seufzer:
"Du lieber Herre meiner Nacht,
Was kommst du nicht? O komm doch!

A fost odată ca 'n poveşti,
A fost ca niciodată
Din rude mari împărăteşti
O prea frumoasă fată.

Şi era una la părinţi
Şi mândra 'n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinţi
Şi luna între stele.

Din umbra falnicelor bolţi
La pasul ei o-ndreaptă
Lângă fereastră, unde 'n colţ
Luceafărul aşteapta.

Privea în zare, cum pe mări
Răsare şi străluce,
Pe mişcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorinţa-i gata;
Iar el privind de săptămâni,
Îi cade dragă fata.

Cum ea pe coate-şi răzima
Visând, ale ei tâmple,
De dorul lui şi inima
Şi sufletu-i se umple.

Şi cât de viu s'aprinde el
În oricâte seară
Spre umbra negrului castel,
Când ea o să-i apară.

Şi pas cu pas pe urma ei
Alunecă 'n odaie,
Tesând recile-i scântei
O mreajă de văpaie.

Şi când în pat se'ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mâinile pe piept,
I'nchide geana dulce.

Şi din oglindă luminiş
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închişi,
Pe faţa ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surâs,
Şi tremura 'n oglindă,
Căci o urma adânc în vis,
De suflet să se prindă.

Iar ea, vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
"O dulce-al nopţii mele Domn,
De ce nu vii tu? Vină!

Dan Toma Dulciu
12.02.2021

Note

31. Ion Gherghel „*Goethe în literatura română* ” (Acad. Rom. Mem. Sec. Lit., Seria III, Tom. V, București, 1930-1931, p. 243 - 411), trece în revistă în amplul său studiu înrâurirea culturii germane asupra literaturii române în veacul al XIX-lea și al XX-lea, precum și traducerile consistente din clasicii literaturii germane (Heine, Shiller, Goethe, Hölderlin, Novalis, Chamisso, Rainer Maria Rilke, Brecht, Kotzebue, Lessing, Auerbach, Brentano, Mann etc), care au generat reminiscențe literare în poezia și proza românească.

32. În arhiva Moses Gaster de la *Institutul de Balcanistică din Berlin* există pagini eminesciene de interes pentru biografia *Luceafărului* (doc. 6093 a). M. Gaster a fost colaborator al „*Convorbirilor literare*". Își trece doctoratul la Leipzig, în 1877, cu o teză de fonetică istorică românească și, din anul următor, devine colaborator al revistei lui G. Grober „*Zeitsehrift fur romanische Philologie*", unde-şi publică teza de doctorat. Revenit în țară, participă la ședințele *Junimii*, fiind prietenul lui Eminescu, de la care a împrumutat sau cumpărat vechi manuscrise, pe care apoi le-a vândut *Bibliotecii Academiei Române*. (cf. Mazilu, Dan Horia, ”*Fondul Moses Gaster de la Biblioteca Academiei Române*”, Valori bibliofile, 2006, p. 151-153),

33. Cea mai cunoscută arteră de comerț bucureșteană se numește Lipscani, după numele negustorilor și mărfurilor venite din Leipzig. Denumirea a ajuns în limba română prin filieră slavonă, Lipsca însemnând „*locul cu tei”*.

34. Doc 603 – *„Documente”,* sfârșitul sec. XVIII, relative la patru negustori revoluționari greci care aveau legături cu Ţara Românească (Tit. L. 13).

35. Ms 615 – „*Aethicus Histricus, Cosmographia”, sec. IV,* cuprinzând informaţii despre aşezările din *Scythia Minor,* vechi toponime dobrogene, date despre farmacopeea locală etc. Copie prescurtată a versiunii latine, executată în scriptoriul catedralei din Freising, 764-784; Doc *616 – ”Sbornic muzical, scris la mănăstirea Putna ante 1579”.* Notaţie psaltică, text în limba slavonă (ms. sl. 12). Cuprinde şi trei cântări deTheodosie [Zotica], compozitor român (f. 7v , 25, 93v); Doc 614 – „*Matricole ale studenţilor din Ţările Române care au învăţat la Universitatea din Leipzig în sec. XV-XIX”,* între care I. Popescu (1860), Z. Boiu (1860-1861), N. Cristea (1861-1862), G. Petreanu (1863), I. Popea (1863-1864) ș.a. ;

36. Bilanțul tragic a înregistrat 1.067 clădiri comerciale, 472 clădiri de fabrică, 56 școli, 9 biserici, inclusiv 58 din cele 92 departamente ale *Universității din Leipzig* au fost lovite și parțial distruse, printre ele și primul laborator de psihologie, fondat de Wilhelm Wundt.

37. *Luceafărul*”, traducere Hermann Gmelin, *Arhivele de Stat* din Leipzig (*Arhivele de Stat Saxone*), *mss. 90* (21076), fond Editura *Quelle & Meyer, Verlagbuchhandlung.*

38. I. Negruzzi amintește într-o scrisoare din 1/13 martie 1875 despre colaborarea tânărului bibliotecar Eminescu la *Enciclopedia Brockhaus*: "*Eminescu lucrează mereu la Brockhaus*." Alte detalii le înfățișează însuși Eminescu în declarațiile date în fața judecătorului de instrucție P. Stoica în infamul proces intentat de adversarii politici ai lui T. Maiorescu privind așa zisa dispariție a unor cărți din inventarul *Bibliotecii din Iași* (9 nov. 1876): "*Am avut trebuinţă zilnică de două feluri de cărţi 1. biografii ale bărbaţilor din România, pentru colaborarea la Dicţionarul enciclopedic Brockhaus 2. cărţi de proză şi poezie română pentru culegerea bucăţilor necesare pentru o carte de lectură ... Drept probe păstrez corespondenta cu librarul Brockhaus şi manuscriptul proiectatei cărţi de lectură."* (*Eminescu în documente de familie*, ed. Gh. Ungureanu, Bucureşti, 1977, p. 405).

39. Fassel, Horst „ *Eminescu și colaborarea la Brockhaus*”, România Literară, 33, nr.31, 2000, p. 23,78.

40. *B.A.R. Mss. rom. 4850, f. 8-10.*

41. Tânărul Eminescu suplinește pe A.D. Xenopol, predând un curs de logică la *Institutul Academic* de la Iași (1875), fiind astfel coleg cu Nicolae Culianu, Petre Poni, Gheorghe Cobâlcescu, A.D. Xenopol, Ioan Melic şi alţi membri ai *Societăţii Junimea*.

42. Cf. „*Școala Română*”, nr. 2, an I, Sibiu, 9 ian.1876, p.16.

43. La *Biblioteca Academiei Române* (Manuscrisul 2.255) s-a descoperit o scrisoare, expediată din Leipzig, la 12 iulie 1875, adresată „*Domnului bibliotecar M. Eminescu la Iași*”, semnată „*F. A. Brockhaus*”.Documentul fost prezentat de Mariana Petrescu-Popa în revista „*Manuscriptum*”, nr. 1, 1983.

44. *Brockhaus' Konversationslexikon, F. A. Brockhaus în Leipzig, Berlin und Wien,14 Auflage, 1894-1896.*

45. Sursa: http://www.retrobibliothek.de/retrobib/seite.html?id=113909.

46. Ioan Maiorescu, tatăl criticului T. Maiorescu, doctor în teologie al *Universității Viena*, a fost și el contributor, scriind articolul *„Moldau und Wallachei”,* în Karl von Rotteck und Karl Welcker, *„Staats-Lexikon. Encyclopädie der sämmtlichen Staatswissenschaften für alle Stande, dritte Auflage, Bd. I ”, Leipzig, Brockhaus, 1864.*

47. Mai târziu, *Meyers Neues Lexikon. Vol. I–VIII. Leipzig, VEB, 1959 (Bibliographisches Institut),* prezintă numele a 40 de scriitori din literatura română, printre ei figurând, la loc de cinste, şi Mihai Eminescu. Apărut sub egida Institutului Bibliografic din Leipzig, *”Lexikon der Weltliteratur. Fremdsprachige Schriftssteller und anonyme Werke von den Anfängen bis zum Gegenwart”,* editor *Gerhard Steiner, Leipzig, 1965,* cuprinde numele a 20 de scriitori români, printre care și Mihai Eminescu. În 1972, sub egida Bibliographisches Institut, este tipărit la Leipzig un nou dicționar, sub titlul *Lexikon Fremdsprachige Schriftsteller* [Editat de Gerhard Steiner, sub redacţia ştiinţifică a lui Herbert Greiner-Mai]: *„Dicționarul scriitorilor de limbă străină*” conține un articol despre viaţa şi opera lui Mihai Eminescu.

48. G. Weigand, „ *Ion Creangă 's Harap Alb*”, Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 1910; text în românește și traducere în limba germană.

1. Carmen Sylva. „*Rumänische Dichtungen* (*Poeme românești*), *deutsch von Carmen Sylva, hrsg. und mit weiteren Beiträgen versehen von Mite Kremnitz”*, 1. Auflage, Kröner, Leipzig, 1881.

2. În 1889, creația lui Eminescu, tradusă de Mitte Kremnitz, este inclusă în culegerea „*Das buch der Liebe”*, editată de Heinrich și Julius Hart, Leipzig, Verlag Otto Wigand, 1889, p. 447- 448 p.

3. *Dito und Idem, „Aus der rumänischen Gesellschaft”, (Din societatea românească), 2 vol., Kröner, Leipzig și Bonn, 1882; „Ausgewanderte” (Emigranta), Kröner, Leipzig; 1890; Strauss, Bonn, 1890; „Ana zwei Welten”, von Dito und Idem (Carmen Sylva și Mite Kremnitz), Leipzig, Wilhelm Friedrich, 1884. Id. ed. Bonn, Emil Strauss, 1886, 1888, 1898, 1899, 1901; „Astra”, Roman von Dito und Idem (Carmen Sylva și Mite Kremnitz), Bonn, Emil Strauss, impr. Leipzig, 1886.*

4. Irineu Mihălcescu, viitor ierarh al Bisericii Ortodoxe Române: „ *Thisavros tis Orthodoxias. Die Bekenntnisse und Wichtigsten Glaubenszeugnisse der griechisch orientalischen Kirche, im Originaltext, nebst einleitenden Bemerkungen”,* Leipzig, 1904. [1]

5. „*Chrestomatie romaine. Textes imprimés et manuscrits du XVI-me au XIX-me siècle. Spécimens dialectales et de littérature populaire accompagnés d'une introduction, d'une grammaire et d'un glossaire roumain-français* de M. Gaster. Tome I. *Introduction, grammaire, textes (1550-1710)”,* Leipzig, (F. A. Brockhaus; Bucuresci: Socecu & Co. (Impr. de F. A. Brockhaus), 1891; Tome II, „*Textes (1710-1830), dialectologie, littérature populaire glossaire”,*Leipzig, F. A. Brockhaus; Bucuresci, Socecu & Co. (Leipzig, Impr. de F. A. Brockhaus), 1891.

6. *„Enciclopedia română”.*

7. Artur Gorovei, „ *Credinți și superstiții ale poporului român*”, Socec & Pavel Suru, Otto Harrassowitz, Gerald & Co., București, Leipzig, Viena, 1915.

8. Traian Bratu, „*Cărțile populare germane la români”*, Leipzig, 1936.

9. Gheron Netta, înscris la *Universitatea Comercială din Leipzig*, absolvită în 1914, cu o lucrare de diplomă cu titlul „*Handelsbeziehungen zwischen Leipzig und Ost- und Südosteuropa bis zum Verfall der Warenmesse“* (*Relațiile comerciale între Leipzig și Europa de sud-est până la decăderea târgului de mărfuri*).

10. *Schalk Bibliothek,* Heft 5, Leipzig, 1881.

11. Acest pseudonim amintește de numele reginei: Elisabeth de Wied.

12. *„Die Gegenwart”* , nr. 29, din 20 iulie 1878.

13. „*Magasin für die Literatur des Auslands”,* t. 97, p. 289.

14. O nouă ediție a cărții *„Das buch der Liebe” este pregătită de Heinrich și Julius Hart, Leipzig, Verlag Otto Wigand, 1889, M.Eminescu, p.447- 448.*

15. p. 566, 567-568.

16. „*Familia*” an XXVI, nr. 1/1890, din 7/19 ianuarie, p.10

17. Articolul dedicat lui Mihai Eminescu apare la data de 26 februarie 1879.

18. „*Vârful cu dor*”, baladă trad. de M. Eminescu în 1878, păstrată în B.A.R. mss.2.254, f. 125 a, publicată de Il. Chendi, în M. Eminescu, „*Poezii postume*”, Ed. II, București, Minerva, 1905, p. 238 și de A. C. Cuza, în *„M. Eminescu, Opera complete*”, Iași, Libr. I. V. Ionescu N. Georgescu, 1914.

19. Revista ”*Convorbiri Literare*”, ale cărei format, obiective, tiraj au fost stabilite de Maiorescu și Negruzzi, avea un conținut divers: subiecte de literatură, critică literară dar și teme științifice. Formal, *”Convorbiri Literare*” se voia o replică autohtonă a celebrelor publicații “*Revue des deux mondes*” şi “*Deutsche Revue*”.

20. Tirajul inițial al revistei era de 300 de exemplare, dintre care o parte erau trimise gratuit la biblioteci și școli din *Imperiul Austro-Ungar.* Prețul era descurajant: 1 galben în România, în schimb studenții români din Austria beneficiau de o reducere substanțială: 4 florini.

21. G. Călinescu, „*Das Leben Mihai Eminescus Mit einem Bildanhang*”, Verlag Bukarest Jugendverlag, 1967.

22. *„Nicht reut es nicht… Nachdichtungen aus der rumänischen und Weltliteratur [Nu regret nimic… Prelucrări din literatura română şi universală], Bukarest, Kriterion Verlag, 1987. Cuprinde: Wunsch [Dorinţa]; Mortua est!; Meinen Kritikern [Criticilor mei]; Einsamkeit [Singurătate]; O, Mutter… [O, mamă]; Von den vielen… [Dintre sute de catarge]; Schlummermatte Vögel [Somnoroase păsărele]; Leb' wohl [Adio]; Ich schwieg… [Iubind în taină…];Wäldchen… [Ce te legeni…]; Sterne besprühn… [Stelele-n cer…].*

23. *„Geschichte der neuren rumänischen Literatur. Mit 20 Abbildungen. Aus dem Französischen übersetzt und durchgesehen von Wolf Freiherr von Aichelburg”, Wien, Wiener Verlag, 1943, XI, 10 f. ilustr. (Beiträge zur Kultur und Geistesgeschichte Södosteuropas I).* Capitol consistent despre Mihai Eminescu.

24. *„Die Ausdruckswerte der rumänischen Sprache”, Jena und Leipzig, Verlag von Wilhelm Gronau, 1939. (Vom Leben und Wirken der Romanen. II. Rumänische Reihe, Heft 15).* Vorbind despre estetica limbii autorul foloseşte *numeroase texte din opera lui Mihai Eminescu.*

25. *„Lirica de idei” - Disertație în vederea dobândirii titlului de doctor la Facultatea de Filozofie din Leipzig.* Tipărită în românește la București, Edit. Univers, 1974, 165 p. *(Eseuri*). Pornind de la poezia lui Mihai Eminescu, *Ce e amorul*?, a cărei primă strofă definește iubirea, autorul extinde discuția, făcând comparaţii cu creațiile poetice ale lui Lamartine şi Shelley, p. 54–55. Din păcate, Panait Cerna s-a stins din viață la Leipzig, în anul 1913.

26. *”Mihai Eminescu's Leben und Prosaschriften”,* teză de doctorat, sub îndrumarea lui Gustav Weigand, tipărită *la Leipzig în 1903*. Definit de Perpessicius ca fiind *"Adevărat și conștiincios editor științific*", I. Scurtu oferă cititorilor de limbă germană *„cea dintâi bună biografie a unui scriitor român” (N. Iorga).*

27. *Neue deutsche Quellen bei Mihail Eminescu. [Noi izvoare germane în opera lui M. Eminescu], Jena und Leipzig, Verlag von Wilhelm Gronau, 1941. (Veröffentlichungen des Deutschen Wissenschalftlichen Instituts in Bukarest. Vorträge, 2).*

28. Alexander Bogdan, „*Die Metrik Eminescus”, Diss.,* Leipzig, 1904, în *Anuarul institutului de limba română din Lipsca,* 1904. Autorul analizează rolul metricii gramaticale și al metricii poetice, care contribuie la expresivitatea liricii eminesciene, prin întrebuințarea măsurilor și dispunerea accentelor.

29. Eminescu, *Gedichte,* Verlag des „*Rumänischen Loyd*”.

30. *„Die Weintraube. Rumänische Erzählungen. Herausgegeben von Sextil Puşcariu [Übersetzung aus dem Rumänischen]”,* Berlin, Wien: Karl M. Bischoff, *1943. Cuprinde: Am Namenstag [La aniversară], p. 117–127 ;*

86. *Jaspert, Reinhard: Lyrik der Welt. [Din lirica universală]. Vol. II. Berlin, Safari-Verlag, 1948, 783 p. Cuprinde: Klage des Hochwaldes [Ce te legeni], trad. Konrad Reichter, p. 704; Draussen ist's Herbst [Afară-i toamnă], trad.Otto Hausser, p. 706;*
87. *Maurer, Georg: „Rumänien erzählt. Einblick in die rumänische Literatur",* (*România povestește. Privire asupra literaturii române) [Ausgewählt und zusammengestellt von…]. Berlin,*
88. *Volk und Wiessen Volkseigener Verlag, 1955. (Literatur der Volksdemokratien Band 5). Cuprinde: Kaiser und Proletarien (fragment), 92;Wiedersehen [Revedere], 96; Über Wipfel… [Peste vârfuri], 97; Was zauderst du? [De ce nu-mi vii], 98; Der Weiher [Lacul], 99; Schlafverlorene Vogelein [Somnoroase păsărele], 100.*
89. *Ediția a II-a, 1967, Frankfurt am Main – Hamburg, Fischer-Bücherei;*
90. *Die Glücksmühle. Klassische rumänische Erzählungen. [Moara cu noroc. Povestiri clasice românești]. Ausgewählt und übersetzt von Dr. Jakob Paul Molin. Vorwort und Biographien von Romul Munteanu. Berlin,*
91. *Buchverlag „Der Morgen", 1959, 424 p. Cuprinde: Ein Mädchen wirbt um Liebe [Cezara], p. 194–227;*
92. *Tränen und Rosen. [Lacrimi şi trandafiri]. Krieg und Frieden im Gedichten aus fünf Jahrtausenden* (*Lacrimi şi trandafiri. Războiş şi pace oglindite în poeziile din cinci secole). Ausgewählt und herausgegeben von Achim Roscher. Berlin, Verlag der Nation, 1965. Cuprinde: Engel und Dämon [Înger şi demon], trad. Konrad Richter, p. 149.*
93. *Ediția a II-a, 1967;*
94. *Der Prinz aus der Träne. Rumänische Kunstmärchen* (*Ausgewählt und kommentiert von Klaus Hammer, Mit 34 Illustrationen von Peter Nagengast). [Făt-Frumos din lacrimă. Basme românești Culegere şi comentarii de Klaus Hammer. Cu 34 de ilustraţii de Peter Nagengost]. Berlin, Rütten Loening, 1976, 34 f. pl. Cuprinde: Der Prinz aus der Träne [Făt-Frumos din lacrimă]. Trad. Alfred Klug; Călin der Tölpel [Călin Nebunul]. Trad. Wolf Aichelburg, p. 228–268. Ed. a 2-a: 1981, cuprins identic;*
95. *Die Feenkönigin. Märchen rumänischer Dichter [Zâna Zânelor. Povestiri ale poeţilor români], Berlin, Der Kinderbuchverlag [1976]. Cuprinde: Kalin der Tölpel [Călin Nebunul], trad. Ingeborg Seidel, p.168–185.*
96. *Ernst - Jürgen Dreyer,* „*Der Abendstern: Gedichte*" ; *Rumänisch-Deutsch, mit einem Nachwort von Geraldine Gabor und Ernst-Jürgen Dreyer. - Rumänisch-Deutsch* [auflage], Mainz: Dieterichsche Verlagsbuchhandlung, 1999.
97. *Kindlers Literatur Lexikon. Vol. VII. Zürich, München, Kindler Verlag, 1965–1972*. Date despre Mihai Eminescu, precum și comentarii sumare referitoare la nuvelele *Cezara şi Geniu pustiu*, în cadrul capitolului *Rumänische Literatur, redactat de prof. Block, p. 216– 221;*
98. *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*. Editat de Mathias Bernath şi Felix V. Schroeder. *Vol. I. München, Oldenburg, 1974, p. 458–459. Articolul despre Mihai Eminescu este scris de Aneli Ute Gabanyi; Aneli Ute Gabanyi; Radler. Band 5. Herausgegeben von Walter ns. München, Kinder Verlag, 1989,* Paginile consacrate lui Mihai Eminescu conţin o bibliografie critică şi articole despre*: Călin (file din poveste), Cezara, Făt-Frumos din lacrimă, Geniu pustiu, Luceafărul, Panorama deşertăciunilor, Sărmanul Dionis, Scrisorile, p. 181–186.*
99. *Felden, Erich: „Doch immer behalten die Quellen das Wort. Lirik-Brevier der Weltliteratur"[Dar totdeauna izvoarele au cuvântul. Breviar liric din literatura universală], Stuttgart, Rottacker, [1947].Cuprinde: Abendsmüde Vögel [Somnoroase păsărele], p. 97;*
100. *Lexikon der Weltliteratur. Band I. Dritte neuarbeitete Auflage, Stuttgart, Alfred Kröner Verlag, 1988,* Mihai Eminescu prezenta succint cu o fișă biobibliografică, p. 424–425.
101. *„Die Weltliteratur. Biographisches, literarhistorisches und biographisches Lexikon in Übersichten und Stichwörtern. Herausgegeben von E. Frauwallner, H. Giebisch und E. Heinzel,,, Band I. Wien, Verlag Brüder Hollinek, 1951.* Eminescu are aici o notă biobibliografică*, p. 434–435; Braun, Felix: Die Lyra des Orpheus. Lyrik der Völker in deutscher Nachdichtung. [Lira lui Orfeu. Din lirica popoarelor în reversificare germană de Felix Braun]. Wien, Zsolnaj Verlag, 1952, 985 p.* Cuprinde: *Warum wiegst du dich, o Wald? [Ce te legeni…], trad. Georg Drozdowski; Mortua est!, trad. Franz Jost, 901–903. Ediția a II-a, Wien-Hamburg, 1963; Franyo Zoltan, Rumänische Lyrik. Eine Auswahl, übersetzt und herausgegeben von Franyó Zoltàn. [Prefaţă de Perpessicius]. Wien, Bergland Verlag, 1969.*
102. *Lexikon der Weltliteratur. Weimar, Weimar Volksverlag, 1963. Literatura română este reprezentată de 14 scriitori, printre care şi Mihai Eminescu. La* Freiburg, în cadrul *Rumanisches Institut* se găsește manuscrisul - MS 359 - conținând poezia *Criticilor mei*, [circa 1876-1877], text autograf eminescian, dedicat reginei Carmen Sylva.
103. *„Orient und Occident", Wieden, s.a.*
104. *Brockhaus Enzyklopädie in zwanzig Bänden*, Wiesbaden*, 1968*. În articolul dedicat lui Mihai Eminescu, se consemnează că trăsătura de bază a liricii eminesciene este resemnarea pesimistă, ca urmare a unei răzvrătiri eşuate, apogeul artistic fiind poemul *Luceafărul (Der Abendstern); Pongs, Hermann: Lexikon der Weltliteratur Handwörterbuch der Literatur von A–Z, Wiesbaden, F. Englisch Verlag, 1984,* Mihai Eminescu figurează cu o scurtă notă biografică şi cu poezia *Dintre sute de catarge,* în versiunea germană a lui Hermann Roth.
105. *„Schweizer Lexicon in sieben Bänden", Zürich, 1945–1948.* Vol. II cuprinde un articol despre Mihai Eminescu cu caracter biografic, însoţit de Foto *1, p. 1 522.*
106. Gustav Weigand a înființat la Leipzig, în 1893, *Institutul pentru Studiul Limbii Române,* fiind ales, cu un an înainte membru de onoare al *Academiei Române*.
107. Prof. Klaus Bochmann a primit funcția de șef al catedrei de limba română de la *Universitatea Leipzig*, în 1978. În anul 2005 a înființat *Institutul Moldova* în cadrul *Universității din Leipzig,* alături de dr. Vasile Dumbravă.
108. „*Eminescu in a European context"* / Univ. Augsburg, 1988; Southeast Europe Ges. I. Constantinescu (ed.) With contribution from Rupprecht Rohr. (în limba germană).

49. Hans Damma*, „Aspecte din activitatea studentului Eminescu la Viena (1869-1972)",*Unirea, Wien, 2/1989, p. 10–11.
50. Carmen Sylva, „*Sappho"*, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1880; idem, „*Hammerstein*", Leipzig, F. A. Brockhaus, 1880; idem, „*Sturme*", Bonn 1881, Emil Strauss, Impr. Breitkopf und Hartel, Leipzig; idem, „*Jehovah*", Leipzig, Wilhelm Friedrich 1882; idem, „*Meine Ruh*" [377 poezii]. Mit einem Titelbild, Imprim. W. Drugulin, Leipzig 1883.
51. Cancelarul german, Angela Merkel este absolventă a *Universității din Leipzig.*
52. D.C. Amzăr, „*Studenți români la Universitatea din Leipzig*", Cercetări literare, publicate de N. Cartojan. Vol. V., București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, 1943.
53. Obține doctoratul în istorie la *Universitatea din Leipzig* (1893).
54. Studii la *Univ. din Leipzig* (1920).
55. I. E. Torouțiu, „*Deutsch-Rumänisches Taschenwörterbuch*", Lepzig, 1912; „*Rumänisch-Deutsches Taschenwörterbuch*", Leipzig, 1912.
56. Studii la Leipzig (1895-1899), unde își dă doctoratul cu Gustav Weigand.
57. D. Gusti, întemeietorul sociologiei românești. Din 1900, studiază la Leipzig, unde obține titlul de Doctor în filosofie cu disertația „*Egoismus und Altruismus. Zur soziologischen Motivation des praktischen Wollen".*
58. Studii la *Univ. Leipzig*, unde își ia doctoratul în filosofie. Colaborează la „*Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig".*
59. Doctorat la Leipzig cu teza „*Über die kartographische Induktion* (1899)".
60. A studiat la *Conservatorul din Leipzig* cu maestrul Robert Teichmüller, aici fiind celebra școală de pian germană de la Leipzig.
61. Doctorat la *Universitatea din Leipzig*, cu o teză despre Spinoza: „*Die Affektenlehre Spinoza's*", (1887).
62. Doctorat la Leipzig, sub îndrumarea lui Gustav Weigand, cu o teză espre viaţa şi opera lui I. L. Caragiale (1910).
63. Două semestre de studii filosofice la Leipzig şi Berlin, avându-i ca prof. deW. Wundt, Volkelt, Fr. Paulsen, W. Dilthey.
64. Dr. în filosofie al *Univ. din Leipzig* (1901), cu o teză despre V. Conta. Tipărită sub titlul „*Über das Leben und die Philosophie Contas"* (Leipzig, 1902).
65. Studii la *Univ. din Leipzig*, unde își și dă și doctoratul în litere cu o teză despre „*filosofia şcolii din Ghaza*" (1893).
66. Studiază filologia și filosofia la *Univ. Leipzig*. Germanist, studii despre M. Eminescu și cultura germană.
67. Doctorat în filologie la *Univ. Leipzig* (1889), cu o teză având titlul *„Les Jours d'emprunt ou les Jours de la vieille"*, apărută în revista „*Romania*", în 1889. Lazăr Șăineanu, absolvent al Universității din Leipzig, dă la iveală, în 1911, un *Dicţionar Universal al Limbii Române,* aidoma modelului cunoscut al *Lexiconului* ieșit de sub teascurile celebrei edituri din Lipsca.
68. Rector al *Univ. Bucureşti,* profesor de filosofie, autorul primei teze de doctorat în estetică de la noi (*Conceptul de frumos* - Leipzig 1877).
69. În anul 1893 își ia doctoratul în psihologie la Leipzig.
70. Anton Golopenția este unul dintre fondatorii școlii române de geopolitică, cu studii la Leipzig, în perioada interbelică. A studiat cu profesorii Frezer, Gehlen, Vossler, finalizând o teză de doctorat despre ontologia lui Comte privind ființa spirituală. El va primi titlul de doctor în timpul semestrului de iarnă 1936/37.
71. H. Tiktin a dat un doctorat la *Univ. Leipzig* în anul 1884.
72. Roman Ciorogariu, viitor episcop în Transilvania, se afla la studii la Leipzig în 1877.
73. Doctor al *Universității din Leipzig* cu teza „*Aspectele şi dimensiunile luminismului românesc* (1960)".
74. Studiază la Leipzig (1890-1893), obținând un doctorat cu teza: „*Zur Entwickelung von Kant's Theorie der Naturkausalität".*
75. Gustav Weigand este autorul primului atlas lingvistic al limbii române (1897), însă tipărit abia în anul 1909.Este considerat unul dintre primele atlase lingvistice pe plan mondial.
76. G. Alexici (1864-1936), cadru didactic la *Şcoala de Limbi Orientale* din Budapesta (1891-1897), apoi „*privat docent"* (1897-1909), transferându-se la catedra românească a *Universităţii* din Budapesta, din anul 1909.
77. *„Geschichte de rumänischen Litteratur von Dr. G. Alexici In deutscher Umarbeitung von Dr. K. Dietrich", Leipzig, C. F. Amelangs Verlag, 1906.*
78. Lucrarea cuprinde*: Kaiser und Proletarier (Auszug) [Împărat şi proletar, fragment], trad. Günther Deicke; Der See [Lacul], trad. Christine Wolter, 68–69; Der Abendstern [Luceafărul], trad. Günther Deicke, p. 69– 81; Den Pappeln nach [Pe lângă plopii fără soţ], trad. Christine Wolter, p. 65–82.*
79. *Eichelberger, Ursula: „Zitaten Lexikon", Leipzig, VEB Bibliographisches Institut, 1981, (M. Eminescu este menționat cu un citat din Engel und Dämon).* La rândul său*, "Zitaten Lexicon", Leipzig, Bibliographisches Institut, 1984,* prezintă cititorilor aforisme, cugetări aparținând lui Mihai Eminescu. *În "Lexikon von A bis Z in einem Band. Leipzig, VEB Bibliographisches Institut, 1982*, poetul nostru național este prezent cu o scurtă prezentare biobibliografică. În final, mai evocăm încă două *lucrări care se referă la Mihai Eminescu: „Taschenlexikon Rumäniens", Leipzig, 1985, (Bibliographisches Institut),* respectiv *„Schriftstellerlexikon", Leipzig, 1988.*
80. *Wedi* este de fapt o anagramă a patronimicului *Wied*, iar E. este prescurtarea prenumelui Elisabeta.
81. Silvia Irina Zimmermann, "*Carmen Sylva, Regina Poetă Literatura în serviciul coroanei"*, Editura All, București, 2013, p. 20.
82. Rezumatul Tezei de Doctorat, p. 8.
83. Dan Toma Dulciu, „*1877 - William Beatty-Kingston, ziarist britanic, traduce din Eminescu"*, *Lumină lină*, New - York, 2017, an XXII, nr. 1, p. 35 - 48.
84. *„Rumänische Dichtungen, Deutsch von Carmen Sylva. Hrsg. und mit weiteren Beiträge versehen von Mite Kremnitz",* Leipzig, W. Friedrich, *Verlag des "Magazin für die Literatur des In- und Auslandes"*; Kröner, 1881.
85. „*Gegenwart", nr. XV, nr. 17, p. 363;* N. Iorga, "*Eminescu luptător politic*", în "*Istoria literaturii românești contemporane. Partea întâia*, *Crearea Formei* (1867-1890)", București, Editura *"Adevărul*", 1934, p. 295

126. În "*Magazin für die Literatur des Auslandes",* 1880, 50, vol.99, p.130.
127. t. 97, p. 289
128. Idem, 1881, 50, vol.99, p. 391.
129. "*Bukarester Salon",* I (1883), nr. 4, august, p.171-172.
130. în "*Der Bukarester Salon*", Bucureşti, 1884-1885, p.5.
131. idem, Bucureşti, 1884 -1885, p.149.
132. idem, 1884 - 1885, p.245.
133. idem, București, 1884 - 1885, p. 457.
134. „*Das Literarische Rumänien*", 1889, nr.7-8 (iulie-august, p. 251-252).
135. „*Rumänische Dichtungen. Deutsch von Carmen Sylva. Hrsg. und mit weiteren Beitrağen versehen von Mite Kremnitz, Leipzig, 1883.*
136. „*Mite Kremnitz*" în "*România Liberă*", anul IX, nr. 2287, p.3.
137. „*Berliner Börsen-Zeitung",* nr. 61 din 06.02.1879.
138. „*Neue Freie Presse",* din 7 feb. 1879.
139. Până la proclamarea Regatului, soția lui Carol I, precum și Domnitorul nu puteau folosi denumirea de Rege/Regină.
140. *„Teplitz-Schőnauer Anzeiger", Samstag, den 15 Februar 1879, p.7*
141. *„Berliner Börsen-Zeitung"* din 06.10.1883, p. 7
142. „*Prager Tagblatt",* 5 oct.1883, p.7
143. „*Neue Freie Presse",* 6 iulie 1889, pagina 5.
144. Dumitru Caracostea, „*Expresivitatea limbii române*", Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1942, p.152
145. În timpul Primului Război Mondial este mobilizat ca ofițer, luptă pe Frontul din Galiția, este rănit, ajunge la un spital din capitala Austiei, apoi lucrează la *Arhivele Militare din Viena*, ocazie cu care se împrietenește cu marii scriitori Rainer Maria Rilke și Stefan Zweig. În anul 1921 a fost ales membru de onoare al *Societății „România Junǎ"* din Viena.
146. Pentru evoluţia traducerilor în limba germană, vezi *Hans Diplich* şi *Dieter Roth: „Eminescu in deuschen Übersetzungen şi Gedanken zu einen deutschen Eminescu",* Stuttgart, 1977. De asemenea, Iv. Martinovici, „*Cele dintâi traduceri în limba germană din poezia lui Eminescu", în „Poesis", Satu Mare, 2000, nr. 10-11-12, oct.- nov.-dec., p. 65 (Moment de istorie literară); Luminița Fassel, „Eminescu în limba germană (între realitate şi speculaţie)", în „Vatra", Târgu Mureş, 2001, nr. 1, ian., p. 29-34 (Eminescologia anului 2000); Horst Schimmel Treu, „Eminescu în Germania", „Cetatea culturală", Cluj, 2000, nr. 3, mart., p. [1]-2.*
147. Wolf von Aichelburg, „*Eminescu auf deutsch. Ubertragungsprobleme*" (*Eminescu în germană. Probleme ale traduceri)*, Univ. Augsburg, 1989.
148. Fritz Behr, *„Poezii românești în traducere germană*"„*O Mutter...",* Preocupări literare, Revista Societăţii „*Prietenii Istoriei Literare*", 3, nr. 08, octombrie 1938, p. 367
149. „*Poesii patriotice de Autori Români versificate în limba germană de Fr. Bergamenter Vaterländische Gedichte Rumänischer Autoren in Deutscher Sprache mit beigefűgtem Originaltexte. In Versen übersetzt von Fr. Bergamenter"*, Bucuresci, Tipografia Curţii Regale F. Göbl Fii, 1900.
150. Bianca Bican, „*Eine deutsche Quelle des Eminescu Gedichtes Egipetul"*, în Germanistische Beiträge, Universität Hermannstadt, Lehrstuhl für Germanistik, 1993.
151. N. N. Botez, Mihail Eminescu, „*Gedichte" Übersetzung von N.N. Botez,* Socec, București, 1931.
152. Georg Cojerean, „*Versuch einer Darstellung der Eminescu - Rezeption im deutschen Sprachraum*" (Eseu asupra receptării eminesciene în limba germană), Augsburg,1989.
153. Ernst-Jürgen Dreyer **„***Was heißt "Der Stern"? Gottfried Keller und Mihai Eminescu*. S*onderdruck aus "Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen*", Band 238, Erich Schmidt Verlag, 2001.
154. Roland Erb, „*Hunderte von Masten, Gedichte / Mihai Eminescu ; Aus dem Rumänischen Herausgegeben von Roland Erb ; Mit einem Essay von Tudor Arghezi in der Űbersetzung von Roland Erb,* [Ed. 1-a], Leipzig, Insel-Verlag, 1982; Erb Roland und Lewinger Ernst, M. Eminescu, „*Angel und Demon*" *Dichtungen*, Reclam, Leipzig, 1972.
155. Horst Fassel, „*Lenau und Eminescu, Die Leistungsfähigkeit eines Vergleichs*", (*Lenau şi Eminescu Valenţele unei comparaţii*), Univ. Augsburg, 1989.
156. *„Der Abendstern"* [*Luceafărul* Fragmente], Trad. de L.V. Fischer. *Buletinul Mihai Eminescu,* 1939, nr. 17, p. 3–8. După „*Romanische Revue*", 1889, nr. 8–9.
157. *Albert Flachs, „Anthologie Romänischer Lyrik 1740 – 1900 ; Ausgewählte Romänische Gedichte im Versmasse des Originals in's Deutsche übertragen von Dr. Albert Flachs,* Bucureşti, Verlag der Graphischen Kunstanstalt Cartea Românească, s.a. (Timişoara, Druck der Graphischen Kunstanstalt Cartea Românească).
158. *Der Abendstern / Luceafărul. Rumänisch und deutsch. Metrisch übertragen von Zoltán Franyó,* [Ed. a II-a]. Timişoara, Verlag „*Literatura*", [1943].
159. Albanez de origine, Lazar Gusho face studii la Berlin (Studiu: *Neînțelesul Eminescu; La Steaua*).
160. Peter Neuhofer, „*Zur dichterische Entwicklung Eminescus" (Despre evoluția poetică a lui Eminescu*).
161. Mihai Eminescu, „*Gedichte" [Poezii],* Bukarest, Staatsverlag, 1950; „*Der Abendstern*", trad. Alfred Margul – Sperber.
162. *Der Abendstern* [*Luceafărul*], în „*Ausgewählte Gedichte Deutsche Übersetzung von Viktor Orendi-Hommenau"*, Timișoara, 1932; Mihai Eminescu, *Revista limbii şi culturii germane*, Bucureşti, 1942, nr. 2, iul.– sept., p. 121–130. Reprodus fragmentar şi în: „*Prietenie şi luptă*, *Buletinul Asociaţiei Româno-Germane"*, Bucureşti, 1943, nr. 6–7, sept.–oct., p. 58–59 (*Unsere Anthologie*).
163. I. Pătrăscoiu, „*M. Eminescus pessimistische Weltanschauung mit besonderer Beziehung auf den Pessimismus Schopenhauers", Târgu-Jiu, Verlag Milosescu, 1905.*
164. Konrad Richter, „*Gedichte / Mihail Eminescu, übersetzt von Konrad Richter*", Jena und Leipzig, Verlag von Wilhelm Gronau W. Agricola, 1937. (Weimar : Druck von G. Uschmann); ed. a doua: 1943.
165. Schroff, Maximilian W, „*Gedichte Novellen"*, Samitca, Craiova, 1913.
166. Joachim-Peter Storfa, „*Die politischen Schriften des Mihai Eminescu", Universität Wien, Dissertationen der Universität Wien; Bd. 21, WUV-Univ. Verl., 1995.*
109. *Gedichte M. Eminescu, Deutsch von V. Teconția; [Vorwort von Dr. Ion Scurtu]",* Bukarest, Verlag des „Rumänischen Lloyd", 1903.
110. *„Gedichte [Poezii]. Erster Band, übersetzt von Laurent Tomaiagă",* Cernăuți, Edit. Mitropolitul Silvestru, 1943, cu portr. Conține și *Der Abendstern* [*Luceafărul*].
111. *Hyperion / Luceafărul,* [Traducere de] Imm. Weissglas. Bucureşti, Edit. Cartea Românească, 1940, 30 p. Cuprinde: [*Cuvântul traducătorului*], 7; *Hyperion [Luceafărul]*, p. 11.
112. Friedrich Lang, „*M. Eminescu als Dichter und Denker",* (*Eminescu – poet și gânditor*), „*Minerva"* Literarische und Graphische Kunstanstalt A.G., Cluj-Klausenburg, 1928.
113. În revista „*Klingsor*" (nr. 1, ianuarie 1938).
114. Thomas Frühm, „*Schopenhauers Einfluss auf Mihai Eminescu",* „*Influența lui Schopenhauer asupra lui Eminescu"*, în „*Jahrbuch der Schopenhauer Gesellschaft"*, Heidelberg, Band 23, 1936, p. 269 – 280.
115. nr. 475, din 4 dec.,1942, p. 2
116. *„Aus Grünen Wäldern Weht der Wind : Rumänische Gedichte / Herausgegeben von Herman Roth ; [übersetzt von Arnold Roth]*". - Wien ; Leipzig : Wiener Verlagsgesellschaft, 1941.
117. *„România" - București, 1939, nr. 441, 21 aug., p. 7.*
118. *„Scrisori către G. Ibrăileanu",* Vol. I–II. Ediție îngrijită de M. Bordeianu, Prefaţă de N. I. Popa. Bucureşti, *Edit. pentru Literatură, 1966–1971, (Studii şi documente).*
119. A intrat în „*Cartea Recordurilor"* drept cel mai lung poem de dragoste (ianuarie 2009).
120. „*Der Abendstern"* (Luceaferul). Deutsch von Edgar von Herz, Graeve & Co, II–III/1893, S. 176.
121. *M. Schroff, „Gedichte, Novelen", Ed. I-a, Craiova, Ed. Samitca, 1913, Ed. a II-a, Socec, 1923;* acesta era prof. la Lic. Carol I, Craiova.
122. Laurentie Tomoiagă, „*Eminescu în versiune germană*", Revista Fundațiilor Regale, An V, 3/1938, 1 martie, p.541-548.
123. Mihai Eminescu, „*Der Abendstern: gedichte*", Berlin, Aufbau Verlag, 1964.
124. „*Der Abendstern", Michael Eminescu; metrisch übertragen von Zoltan Franyo,* Timişoara ; Verlag „Literatura", 1943, 38 p.
125. *Ernst - Jürgen Dreyer,* „*Der Abendstern: Gedichte*" ; *Rumänisch-Deutsch, mit einem Nachwort von Geraldine Gabor und Ernst-Jürgen Dreyer. - Rumänisch-Deutsch* [auflage], Mainz, Dieterichsche Verlagsbuchhandlung, 1999.

J. Jeorgescu
1924
L. Bartlett
Fondeur
Paris

O IUBIRE FĂRĂ SFÂRȘIT

31 decembrie 1879

Dragă și dulce Veronică

Mulțumindu-ți pentru toată fericirea – pot zice singura pe care am avut-o de când sunt – pe care ai răspândit-o asupra vieții mele, te întreb, de-mi mai dai voie, și te rog să mă ierți pentru lipsa mea de delicateță. Nu ți-am scris – o repet că e vina mea - pentru că boala m-a oprit de-a ieși din casă și pentru că în genere în zilele acelea n-am ieșit de acasă și nu m-am dus nicăieri. Tu – ca să faci să simt toată amărăciunea acestei neglijențe în parte involuntare, și – de-ai fi dreaptă - poate cu totul involuntare comandezi prin el Paris-Murcie deși exemplarul tău stă de zile întregi la mine în birou, deși nu ți l-am trimis.

Du reste c'est une bêtise ! Încă o dată te rog cu umilință iartă-mă, serbează anul nou cu speranțe bune pentru viitor și când vei adormi după reveillon, gândește la mine un moment măcar.

Dă-mi voie dar să te sărut de mii de mii de ori de la picioare pân-în creștet și nu mă mai nebuni cu trimiteri de mărcuțe pentru Paris-Murcie, mărcuțe care pot avea o destinație mult mai bună.

Al tău pentru totdeauna
Emin

Foto: Tanța Tănăsescu

PRIMIM DIN DIASPORA

Cea de a XXVII-a ediție a Simpozionului „Mihai Eminescu”: 11-12 ianuarie 2020, New York

Pr. Prof. Dr. THEODOR DAMIAN

Eveniment cultural în diaspora româno-americană

Cu prilejul tradiționalei manifestări de înalt nivel științific, de elevată și aleasă distincție intelectuală și culturală, dedicată „*Luceafărului*”, Pr. Prof. Dr. Theodor Damian a prezentat recenta lucrare a colegului nostru, Dan Toma Dulciu, motiv pentru care îi mulțumim călduros. Cu permisiunea Părintelui Profesor, reproducem aici prezentarea rostită cu această ocazie (Redacția):

Cercetătorul român Dan Toma Dulciu din Viena, specialist în orientalistică, în istoria culturii române şi în eminescologie, vice-președinte al *Asociației Scriitorilor Români din Austria* dar şi a altor importante organizații culturale din țară şi din străinătate, membru al *Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România*, autor a numeroase volume în domeniile amintite, face cadou culturii române un alt volum, rod al recentelor sale cercetări, *Eminescu – fascinația prezentului* (tipărit în regie proprie, Viena, 2020, 244 pp).

Volumul se deschide cu o analiză a unui tablou de C. Jiquidi, intitulat „*O sută de tipuri de România”*!, în care îl identifică, între numeroși politicieni şi oameni de cultură români, pe Grigore Ventura, cel ce trimitea rapoarte şi note informative despre Eminescu serviciilor secrete austro-ungare.

Aflăm din volum că, în cadrul unei consfătuiri secrete a societății „*Carpații*”, unde Eminescu era membru, el a propus ca studenții transilvani de naționalitate română care frecventau instituții de învățământ din România, la întoarcerea în vacanțe în Transilvania să pregătească formarea opiniei publice în favoarea Daciei Mari şi că Austro-Ungaria era neliniștită de posibilitatea unui Imperiu Daco-Român, fapt ce justifica activitatea de spionaj a Vienei în Transilvania şi în România asupra celor care promovau această idee, Eminescu fiind în acest sens o voce însemnată, fără însă ca el să fi fost ținta principală (p. 29).

Detalii interesante sunt oferite despre contextul politic al epocii cu o bogăție de nume şi date pe care Dan Toma Dulciu le interpretează şi explică atât logic cât şi istoric.

În capitolul următor autorul vine în actualitate şi, pornind de la mișcările care urmăresc demolarea şi profanarea statuilor istorice şi a simbolurilor reper în Statele Unite, în Anglia şi în alte țări, ajunge la situația din România, unde deja de mai mulți ani profanarea simbolurilor naționale, incluzând aici pe Eminescu, a devenit o plagă pe care nimeni, mai ales guvernele de după 1989, se pare, nu poate să o oprească.

Lista acestor simboluri naționale vandalizate, incluzând statui de scriitori, artişti, domnitori, eroi de război, cimitire şi altele, este pe cât de impresionantă pe atât de tragică.

Autorul este precis informat despre acest fenomen diabolic, venind cu date exacte despre ce statuie, când şi în ce loc a fost profanată, şi indignarea sa şi a cititorului creşte pe măsură ce realizează că acest lucru s-a întâmplat şi se întâmplă, nu izolat, nu ocazional, ci pe tot teritoriul României şi Basarabiei ca într-un plan bine organizat şi executat.

Într-o documentată secțiune a cărții autorul demonstrează apoi faptul că în presa, cataloagele şi dicționarele literare ale vremii – chiar din tinerețea lui Eminescu –acesta era extrem de apreciat de critici şi considerat *„un clasic în viață”*, adevăr despre care s-a scris foarte puțin sau deloc în unele aspecte ale acestor considerații, şi care, iată, acum sunt redate publicului şi puse în largă circulație.

Într-o altă secțiune a volumului, studiind în detaliu Codul Ocupațiilor din România cu cele aproape 4000 de înregistrări conținute, Dan Toma Dulciu ajunge la concluzia că polivalența şi expertiza lui Eminescu în mai multe domenii de activitate a fost subestimată până în prezent.

Autorul identifică nici mai mult, nici mai puțin de 39 de domenii în care Eminescu s-a implicat în mod activ, de la actor şi analist politic, la bibliotecar, jurnalist, traducător, şi multe altele... până la 39, de unde reiese admirabila şi incredibila implicare a lui Eminescu în viața timpului său pe multiple paliere de activitate.

De aici Dan Toma Dulciu revine în actualitate analizând pandemia ce bântuie lumea în care trăim pentru a demonstra cum Eminescu a studiat istoria epidemiilor lumii şi a scris în detaliu despre acestea, dovedind solide cunoștințe despre acestea şi devenind astfel un veritabil precursor al cunoștințelor epidemiologice din țara noastră (p. 140).

O altă descoperire pe care autorul a făcut-o, în colaborare cu eminentul jurnalist Miron Manega, este legată, şi explicată pe larg în volum, de un titlu suveran bancar pe numele lui Eminescu, necunoscut până în prezent eminescologilor noştri, titlu care implica o dobândă perpetuă de 5% pe an dintr-o sumă de 5000 lei – mare la vremea aceea – şi despre care încă se mai fac cercetări pentru a se afla numele celui care a beneficiat de această importantă sumă de bani.

În ultima parte a volumului, pornind tot de la criza legată de pandemia prin care trece lumea curentă, Dan Toma Dulciu purcede la examinarea atentă a *„Dosarului medical al lui Mihai Eminescu”* şi la interpretarea lui într-o nouă perspectivă.

Autorul discută cauzele bolii lui Eminescu, etiologia, patogenia, simptomatologia, evoluția şi tratamentul specific ce leagă acestea de ceea ce s-a numit mai târziu *Encefalită letargică*, boală cunoscută şi sub denumirea *„Sindromul dr. von Economu”.*

Această boală, necunoscută de specialişti în vremea lui Eminescu, nu a putut fi detectată, deşi despre aceasta s-au pronunțat în total nu mai puțin de 64 de medici (p.184), fapt pentru care a existat atâta confuzie în diagnosticarea şi tratarea sa de către specialişti.

Totuşi Dan Toma Dulciu, în baza documentelor cercetate (scrisori ale lui Eminescu, mărturii ale altor persoane şi atestate medicale) stabileşte o legătură vizibilă între simptomele, manifestările şi efectele sau consecințele acestei boli şi cazul lui Eminescu.

Şi pentru că suntem în epoca măştilor, autorul îşi încheie volumul cu un interesant excurs în istoria măştii la nivel cultural, sociologic şi filosofic, începând cu etimologia cuvântului, oferind considerații istorice de ordin general dar şi legate de folclorul românesc şi ajungând la literatura universală şi, desigur, română, pentru ca, în final, să discute sensul măştii în opera lui Eminescu.

Concluzii

Dan Toma Dulciu este un cercetător de vocație. Cu pasiune pentru detaliu, cu un har special pentru observație, analiză şi interpretare, dar şi de a vedea legăturile – uneori ascunse – dintre lucruri şi apoi de a le explica, el răscolește bibliotecile Europei pentru a merge pe urmele lui Eminescu, găsind documente pe lângă care alții au trecut fără să le vadă, dar şi lucruri cu totul noi, devenind o voce care vorbeşte cu autoritate şi de care cultura română, mai ales în contextul actual în care simbolurile semnificative ale noastre sunt atacate cu totală impunitate, are în mod imperativ nevoie.

P O E M E

THEODOR RĂPAN

DE ÎNCEPUT

Sosit-a vremea! Anul, cum, trecut-a?
Cu mine duc povara-ndurerării
Şi frică mi-i că singura, Tăcuta,
Dezleagă-n vis priponul depărtării!

Vrăjmaşă cale mi se-arată-n faţă,
Trufaş, Irod îmi râde, nici nu-i pasă,
Privirea lui de jude mă îngheaţă,
Sărutul vieţii, moarte, mie-mi lasă!

Aş vrea să strig, dar nimeni nu m-aude,
La cap de pod se-arată vinovatul,
Cuvintele-s de piatră şi zălude,
Afla-voi, oare, Tată, neaflatul?

Tu, umbra mea, m-ai lepăda pe dată,
Iar gândului ascuns i-ai face parte…
Ce cruce grea... Lumina, sfârtecată,
De chipul tău tăcerea mea desparte!

DE SINGURĂTATE

Mai singur decât mine cine este?
Privirea-i mută, barba colilie,
Povestea mea de azi nu-i o poveste,
Golgota urc, mă rog la Sânt Ilie

Să dea jăratic roibilor visării,
A gurii vorbă, vorba să amâne,
Setos adun pustiul disperării
Şi rog lumina, tainic, să mă-ngâne!

Departe văd hotare-n pustiire,
Vechil ajuns-am – temnicer al sorţii,
Pendula-şi face rondul cu sfiire,
Să pot aş vrea să-ngrop inelul morţii...

E rima prorocirii infidelă?
Stiharul tace, faţa şi-o ascunde,
Oriunde caut, pururi, santinelă,
De tine dau ascunsă undă-n unde!

DE IERTARE

Îmi spun în gând, ei nici nu ştiu ce fac!
Şi-ntreb norocul: rătăcit-am drumul?
Vântoase crude iţele-mi desfac,
Smintit aed, dau înmiit uiumul!

E-o linişte ciudată-n mine ziua,
Adânc închis sub lespedea peceţii,
La moară-n vad mă macin, cântă piua,
Din balamuc fugit-au toţi poeţii!

Să-l ştiu aş vrea pe-acel ce nu se-arată,
Pe cel ce minte, fură şi înşală,
A vieţii boală-i fără de erată,
În faţa soartei da-vom socoteală!

Iertare, deci, Părinte – bucurie!
Iisus Hristosul plânge sus pe cruce,
De unul singur – lacrimă pustie,
Mă aflu eu, asemeni, la răscruce!

DE ÎNSOŢIRE

Tu, umbra mea însoţitoare-n viaţă,
Nălucă surdă, pururea codaşă,
Pariu voi pune – până dimineaţă
Îmi vei fura şi ultima cămaşă...

Himerelor mă vei zvârli pe dată,
Al meu inel îl vei ascunde-n stele,
Pustie, surdă, pururi neaflată,
Vei fi poteca şerpuind spre ele...

Vom merge-n moarte braţ la braţ, se ştie,
În faţă eu, în spate veşnicia,
Sub Pomul Yggdrasil, tu, din pruncie,
Rodiri mi-ai dat şi-n lacrimi – Poesia!

Bătrân de toate, fug de mine, umbră,
În care loc găsi-vom ascunzişul?
Iscoada mea, sosit-a Clipa sumbră,
Degeaba-mi scoţi în cale luminişul!

DE ŞTIRE

Sunt cel ce sunt, rosteşte-ntr-una cerul
Şi numai Cronos murmură în şoaptă,
Furat de val, dezbrac pe-ascuns misterul,
Kairos tace, lumea nu e dreaptă!

Înfige hâda colţii-n carnea vieţii,
De strajă timpul negru e tăciune,
Pe ţolul disperării, dimineţii
Înalţ însemnul crucii – rugăciune!

Aproape-i Caron! Larii sunt departe,
Cuprinsu-m-a deodată înserarea,
Se-ncuibă-n mine moartea! Altă carte
Să scriu nu pot, căci sora – disperarea,

Pe stele ostenite-mi dă de veste
Că-n urmă zidul nopţii se dărâmă,
Departe-i ţărmul, pân’ la mal mai este,
Din cel ce-am fost rămas-a o fărâmă!

DE DOR

De dorul-dor se-nturnurează dorul,
Cocoşii cântă, nu e dimineaţă,
Ursit să scriu, pe mine Ziditorul
Mă dă pierzării şi m-afund în ceaţă...

La zaruri joc odihna pietrei mute
Şi-n ritmul ploii cântă filomela,
Mă mir de toate, coasa dinţi ascute,
Cu tine-n gând ridic degrabă vela!

Am iarnă-n suflet, Doamne, cât mai ninge?
Câmpia mea suspină şi se tace,
Scânceşte bobul – azima nu-l plânge,
Sub ţestul vrerii se-mplinesc soroace...

Şi iarăşi Timpul, singura povară
A tot ce-am fost în viaţa de din urmă,
Ia plugul minţii pe ascuns şi-mi ară
Acest ogor în care moartea scurmă!

DE TRECERE

Să trecem, Doamne, Styxul împreună
E-o treabă grea şi, zău, nu se cuvine...
Luntraşul tace. Oare, ce-o să spună,
Că timp de toate încă-i pentru mine?

Foşniri şi ape, lotca e-n derivă,
Tăcerea-n maluri surpă Carul Mare,
Se sparge-n valuri gândul... Dimpotrivă,
Să cert lumina nu pot, că o doare...

Mă-nham la jug şi fug spre căi lactee,
Arată-mi-te, buno, eşti pe-aproape?
Te chem în vers, o lungă epopee
Voi scrie-n vis, iubirea să ne-ngroape...

Zăvoru-i tras! Veni-vei mâine iară?
În cer o uşă veşnic e deschisă,
Tiptil, aşa, frumoasă şi hoinară,
Te-aştept pe fluturi – hronică nescrisă!

DE UITARE

Să uit aş vrea, dar sluta-n pândă şade,
Cu ochi viclean şi mână-nhăţătoare,
Mortal rănit, fugi-voi în Cyclade,
Salvat, cumva, de gheara trădătoare!

Încerc s-adorm, dar gândul zări străbate,
Aproapele mereu se-ndepărtează,
Salcâm bătrân, minciunii nu-i sunt frate,
Eternul Tată cerul meu veghează!

Din ce potir să beau licoarea mută?
Zălog lăsa-mă-voi pe mine, vântul
Doar el vui-va pacea neştiută
Şi-n locul ei tăcea-mă-va Cuvântul!

Cerneala uită c-am iubit odată –
Nespusă şi durută întâmplare,
Mai naşte-mă, o, mumă, înc-o dată
Să pot să ar cu foc marea cea mare!

DE ISPĂŞIRE

Fiind, desigur, unul, vinovatul,
Pedeapsa-ndur s-o ispăşesc degrabă,
O ştiu doar eu, dar şi împieliţatul
Stârnit-a-n joc, vai, mintea mea neghioabă...

Sentinţa-i gata! Făr' de apărare
Mă simt acolo-n ştreang bătut de vină,
Nimic nu cer, nici milă, nici cruţare,
În ochii tăi străvăd o ghilotină...

Scăpa-voi, oare? O minune, poate
Va face Tatăl unui hoţ ca mine?
Răscumpăr totul, inimă, socoate,
Iubit-am slova slovelor creştine!

Ce vis nebun... Ce crudă întâmplare...
Hidalgo mut cu dragostea-n pustie,
Să mor nu vreau şi lupt care pe care,
Cu mine însumi – flacără târzie!

DE ÎNTREGIRE

Întreg la minte n-am fost niciodată
Şi nici n-am rupt cu lira gura lumii,
Mereu am vrut să cânt, iar tu, mirată,
Să crezi c-aş fi un fel de zeu al humii!

M-adun din cioburi, oale şi ulcele
Zac toate vraişte, mâna-i vlăguită,
Cu mirul frunţii spăl în gând podele,
De dragul tău, iubita mea iubită!

Silabă-n goană fost-am, rău nu-mi pare,
Al meu ceasornic bate-n odihnire,
A uşii cheie verturi nu mai are,
Ce-ar mai urma, să fug din a mea fire!

Un pas alături! Golul plin se face,
Căznitul suflet numele mi-l ştie,
Un vers în plus? Lumină! Ea mă tace!
Sunt viu ori mort? Ce mai călătorie...

DE CREZĂMÂNT

Crezut-am, jur, în tine, Fericire,
Şi-n sora-lună, candidă mireasă,
În Tine, Tată, jertfă şi mărire,
Istovul de-a fi om pe om apăsă!

În zborul pietrei cred, cum cred în Cruce,
Atoateţiitorul Unul este,
Păzită-i Calea, zarva unde duce?
Cu lacrimi scriu a mea şi-a Ta poveste!

Mă mântuie, Stăpâne! Datul lumii
Se tubură de sine – rău îmi pare,
Tăcute vorbe trec prin gândul humii,
De n-ai fi tu, zeiţa-ndurătoare!

Din patul deznădejdii strigă-mi: scoală!
De voia Ta mă umplu şi mi-e bine,
E Raiul gol? Scăpat de-acum de boală,
Mă-nsingur în iubirea doar de Tine!

DE ÎMPRESURARE

Mă-mpresură în taină, ia-mă-n braţe
Şi zarea făr' de margini dă-mi-o mie,
A voii vrere noaptea să mă-nhaţe,
Sortit aed, mă mor în Poesie!

Ce boală dulce visul meu visează?
Plăti-voi birul negreşit, prea bine,
Dormind pe spini, nici moartea nu cutează
Să-mpartă-n doi himere şi destine!

Purtat mă las de tine-n legănare,
Bacantelor un semn le fac din goană,
Nepotcovit mi-e calul – îndurare!
Nu-i timp acum să te-nzidesc, o, Ană!

Galop de foc... Biciuşca-n mână arde!
Zăbala vieţii doare şi mai tare,
Lăuta cântă, cântă fără coarde,
Sărman poet lipsit de apărare!

DE PROFUNDIS

Final de drum! O, *Via Dolorosa* –
Pierdută urmă-n colbul mântuirii,
În timp ce tu, mereu, *vittoriosa,*
Mi-ai dat să-ndur pedeapsa răstignirii...

Mă-ndeamnă Sfinxul, umbra e şireată,
Şerpească vorba poartă măşti o sută,
Priveşte-n mine, nu-i timp de răsplată,
Decât să mint, mai bine beau cucută!

Mi-e drag s-ajung cu gândul unde gândul
Se leapădă de sine fără voie,
Cerneala plânge, iară eu, plăpândul,
Zidesc, zidesc, cu chin şi anevoie

Dau drumul Clipei să pândească cerul
Şi sap fântâni, chiar dacă dorul doare,
Îţi scriu s-o ştii, ascuns de noi misterul
Nu-l vom afla nici dincolo de zare!

DE ÎMPĂCARE

Certat cu lumea, lumii nici nu-i pasă
C-aş fi sau nu eu iarba care creşte,
Un lotru sunt şi timpul greu apasă,
Ştiind că vremea vreme vremuieşte...

Cântaru-i strâmb, ocaua mult prea mică,
Să fur aş vrea ce este sub lăcată,
Mă-mpac cu umbra, zică ce-o să zică,
Învins mă las şi bun de tras pe roată...

Şi văd, şi-aud cum iadul plânge-n mine,
Pe câmpul bucuriei – ce mai luptă,
Sub candela sublimelor terţine,
Mă mor şi-nviu cât inima se-nfruptă

Din hoitul poftei – luntrea e-n derivă,
Fac pace azi cu cel de ieri – trădare!
Securea-ngrop, doar umbra-i împotrivă,
Smerit mă plec şi, Tată, cer iertare!

DE LUMINARE

Lumină-mă-n lumina pururi vie,
Al căii drum să-l pot găsi-n uimire,
Mă-ndrept ţintit, o ştii, melanholie,
Să mint nu pot, mi-e dincolo de fire...

Din beznă vin, în beznă mă voi duce,
Al meu Graal departele pătrunde,
Ca Moise fug, mereu pe căi năuce,
De tine, noapte, voi a mă ascunde...

Pe chip adoarmă roua dimineaţii
Şi linul bucuriei dă-mi-l iară,
E-aproape Iadul? Raiul bătrâneţii
Mă-mpinge-ades la vorbe de ocară...

Lumina mea, lumină-ntre lumine,
Sfârşitu-s-a şi ceara-ndurerării,
Acesta-i omul care fără tine
Cerşeşte morţii ceasul amânării!

PE MASA DE LUCRU

CORINA VLAD DIACONESCU

TATĂL MEU

Când am venit pe lume, în 9 aprilie 1948. tatăl meu, era primarul oraşului Brad. Fusese numit în această funcţie, căci aşa se petreceau lucrurile atunci (pe timpul acela nu se făceau alegeri pentru funcţia de primar). Abia îşi începuse cariera de avocat stagiar dar n-a avut încotro şi a trebuit să renunţe la meseria pentru care studiase.

De-a lungul anilor am auzit multe amănunte despre acea perioadă, însă, ca orice copil, nu le-am dat importanţă şi nici nu le-am reţinut pe toate. Ce noroc că am găsit printre dosare şi hârtii, două autobiografii din diferite perioade, scrise de tatăl meu. Aşa se cerea pe vremuri. Acum se numesc CV-uri. Aceste autobiografii conţin multe evenimente pe care eu le-am uitat. Sunt mulţumită că pot să le consemnez în această carte.

Copiii noştri au fost foarte ataşaţi depărinţii mei, mama Neli şi de *papa*, (după cum îi numeau ei), aşa încât cred că o să fie interesaţi de fiecare amănunt despre cele întâmplate înainte de a se fi născut ei.

Dintre cele notate de tatăl meu în autobiografie aflăm că părinţii săi, moşul Vasile Vlad şi buna Ana (pe care nu am cunoscut-o), fuseseră ţărani săraci de la Ribiţa. Dar în pozele păstrate, ei apar foarte demni, îmbrăcaţi frumos şi cu o atitudine distinsă.

În 1907 moşul a plecat în America, împreună cu alţi români, pentru a munci şi a strânge bani. Acolo a devenit secretarul Societăţii *Negru Vodă*. Nu a reuşit să strângă prea mulți bani.

Revenit în țară, ei au plecat din Ribiţa după 1912 şi s-au angajat ca servitori la *bogătaşul* Bogdan Ion, fost primar al Bradului. Așa notează tatăl meu în autobiografie.

Moşul a luat parte şi la Primul Război Mondial şi a participat la lupte grele, după cum a lăsat scris. Ne putem mândri cu el. A făcut parte din Garda Naţională şi în 1918 el a fost cel care a depus primul drapel tricolor la Primăria oraşului Brad.

Prin 1924, Vasile Vlad, autodidact, obţine un post de funcţionar la *Percepţie,* apoi ajunge funcţionar inferior la Primărie.

În 1924 s-au împlinit 100 de ani de la naşterea eroului moţilor, Avram Iancu. Cu această ocazie au avut loc serbări grandioase. Au venit la Ţebea regele Ferdinand şi regina Maria, însoţiţi de importanţi oameni politici.

Membrii familiei regale au plantat doi goruni, care există şi acum.

Tatăl meu povestea cu multă emoţie dar şi mândrie în acelaşi timp, că a participat la serbarea de la Ţebea. La umbra gorunului, copil de 7-8 ani, îmbrăcat în costum moţesc, el a recitat cu mult patos poezia *Pui de lei* scrisă de Ioan Neniţescu.

Atât de frumos au răsunat aceste versuri în atmosfera de înaltă simţire patriotică, acolo, la Ţebea, încât regina Maria l-a mângâiat pe obraz şi l-a îmbrăţişat pe tatăl meu. Acest moment emoţionant a rămas în sufletul său pentru totdeauna. Îl povestea cu mare bucurie. [...]

Tatăl meu, deşi părea un tânăr timid şi fragil, după cum îl arată fotografiile, căci a fost înalt şi slab întotdeauna, era de fapt un om ferm, voluntar şi îndrăzneţ.

Un exemplu ar fi decizia importantă pe care a luat-o singur, pe la vârsta de 14-15 ani. După primele patru clase ca elev la Liceul *Avram Iancu* din Brad, simţindu-se nedreptăţit de unii profesori, desconsiderat pentru că provenea dintr-o familie de categorie socială inferioară, deşi era cel mai bun elev din şcoală şi nesuportând să fie trecut pe al doilea plan, în 1930 a fugit la Orăştie şi s-a înscris la renumitul Liceu *Aurel Vlaicu*.

Familia tatălui meu era săracă, dar nu uit discuţiile din casa moşului (bunicului) meu Vasile, primul născut între cei 11 copii, despre starea lor de „ *neamuri înalte*” dar lipsite de avere.

Rudele venite prin alianţă în familia Vlad făceau haz uneori de „*boieria*” noastră, nesusţinută de proprietăţi şi averi, iar o mătuşă de la Arad, propunea glumind, să fie refăcută stema familiei, şi anume ”*broasca-n papă*” ...

De fapt, în copilărie, auzeam vorbindu-se despre originea voevodală a familiei Vlădeștilor din Ribița.

Printre strămoşii celor din neamul Vlad sunt cneazul Vladislav şi cneazul Miclăuş, care au ridicat în 1417 la Ribiţa, biserica *Sfântul Nicolae,* important monument de artă veche românească din Transilvania.

Tabloul votiv îi înfăţişează pe cneazul Vladislav şi pe fratele său Miclăuş oferind chivotul bisericii Sfântului Ierarh Nicolae.

Pentru mine biserica aceasta este unul dintre cele mai sfinte locuri din lume. Este biserica moşilor şi strămoşilor mei.

Când eram copilă ştiam doar că străbunicii mei Dumitru şi Sofia Vlad au donat un prapor brodat cu numele lor.

Abia mai târziu am început să înţeleg ce înseamnă această biserică pentru neamul Vlad şi pentru tot neamul românesc.

La Orăştie tata a fost bursier şi premiantul şcolii. La examenul de bacalaureat, în iunie 1933, a fost primul pe ţară.

Păstrez şi acum diploma impresionantă pe care a primit-o la acest examen. Sub portretul regelui Carol al II-lea se află următorul text:

Noi, Ministerul Instrucţiunii, văzând încheierea comisiunii a examenului de Bacalaureat ţinut în sesiunea Iunie 1933 în oraşul Orăştie, dăm elevului Vlad V. Ioan absolvent al liceului:„Aurel Vlaicu” din Orăştie, prezenta Diplomă de Bacalaureat obţinută cu nota EXCEPŢIONAL, spre a se bucura de toate drepturile acordate de legile în vigoare...

În acelaşi an s-a înscris la Facultatea de Medicină de la Cluj. În ciuda faptului că fusese primul pe ţară la examenul de bacalaureat, nu a obţinut nici o scutire de taxe şi nici bursă. De acestea beneficiau pe vremea aceea, doar copiii politicienilor. După trei luni a fost nevoit să se retragă de la cursuri pentru că nu a mai avut cu ce să se întreţină.

În anul următor, s-a înscris la Facultatea de Filosofie şi la Facultatea de Drept din Bucureşti. Nu i-a fost uşor. Ştiu că a locuit în gazdă pe strada Toamnei, la madam Caragea.

Din anii aceia de lipsuri, când, pe stomacul gol, madam Caragea îl servea cu dulceaţă sau peltea, tatăl meu nu mai suporta nici să le vadă.

Povestea că, uneori, câţiva studenţi se adunau la grădina de vară unde cânta Maria Tănase. Artista, cu un suflet mare, ştiindu-le situaţia grea de studenţi săraci veniţi în capitală, le comanda câte o porţie de mâncare, de obicei cartofi prăjiţi, dacă ţin eu bine minte...

Tatăl meu a reuşit să termine cu bine doar Facultatea de Drept, la care a putut obţine câteva scutiri de taxe.

Imediat a fost încorporat în armată, a urmat Şcoala de ofiţeri de rezervă, iar în 1944 a fost trimis pe front.

Revenit acasă, cu diploma de avocat în buzunar, abia îşi începuse cariera în baroul de pe lângă tribunalul din oraş că a fost numit primarul oraşului Brad. Iar din 1949 a devenit secretar al Comitetului Provizoriu al Plăşii Brad.

După ce i s-au impus diferite funcţii, şi toate cu un salariu foarte mic, abia în 1956 şi-a reluat activitatea de avocat pledant la Colegiul Regional de avocaţi, fiind numit şi directorul baroului din Brad.

A fost şi profesor, a predat economie politică şi bazele cunoştinţelor politice în diferite forme de învăţământ din Brad.

Pentru activitatea sa bogată tatăl meu a fost distins cu medaliile : *Eliberarea de sub jugul fascist, În cinstea încheierii colectivizării agriculturii, Medalia jubiliară a xx-a aniversare a zilei armatei RPR şi* Insigna *de veteran de război*.

Din perioada când a fost primar al Bradului, el a lăsat ceva bun în urmă. S-a ocupat de construirea unei clădiri, *Baia comunală*, ce adăpostea un bazin de înot, o saună, duşuri şi vestiare.

A fost o realizare importantă pentru brădeni, fiindcă mergeam des să înotăm, copii şi adulţi. Ne mândream cu acest bazin şi ştiu că a rezistat mulţi ani în peisajul oraşului.

Aducându-le aminte brădenilor despre contribuţia tatălui meu la dezvoltarea oraşului, în 2006, cu ocazia Zilelor Municipiului Brad, avocatul Ioan V. Vlad, fost primar, a primit diploma de *Cetăţean de onoare*, post mortem.

În calitate de avocat, tatăl meu era recunoscut ca un om drept. După ce asculta pricina spusă de client, tata îi spunea dacă are dreptate sau nu iar pe unii îi sfătuia să nu înceapă procesul pentru că nu are sorţi de izbândă. Atunci aceştia angajau un alt avocat.

Tata era pasionat de meserie şi nu o practica doar de dragul de a câştiga bani. Ca dovadă este faptul că nu a avut economii, atunci când ne-am mutat la Bucureşti în 1966.

Avea multe de povestit din experienţele trăite ca avocat. Nu-mi amintesc decât foarte puțin. Dar ţin minte una dintre ele, spuse şi de mama şi de tata.

În primii anii de avocatură, avea biroul de consultaţii acasă, în sufragerie.

O dată, făcând curat, mama a găsit câteva perle pe jos, pe covor. Nu erau ale ei. Ale cui să fie? Cum au ajuns pe covorul din sufragerie? Întrebări, mici bănuieli... Când a venit acasă de la barou, mama i-a povestit despre perlele găsite pe jos. S-a gândit tata şi apoi a găsit explicaţia.

Într-o zi stătea de vorbă cu o doamnă care venise pentru divorţ. La un moment dat, a intrat val vârtej soţul, furios şi violent, a vrut să o lovească, i-a rupt colierul, iar perlele s-au împrăştiat pe jos. Le-au adunat ei dar câteva tot au mai rămas.

Aceasta e povestea perlelor din biroul avocatului...

Dar tatăl meu nu era cunoscut doar pentru că fusese primar şi avocat, ci şi pentru numeroasele conferinţe despre Avram Iancu, despre Horia, Cloşca şi Crişan, precum şi despre alte evenimente importante din istoria zbuciumată şi tragică a românilor din Ardeal.

Mergând pentru aceste conferinţe prin şcoli, prin cămine culturale din localităţile raionului Brad, el îşi asuma un mare risc, pentru că vremurile erau destul de tulburi, şi nu erau mulţi cei care aveau curajul să vorbească despre asemenea evenimente istorice.

Tatăl meu vorbea cu pasiune despre eroii neamului, ştiind în acelaşi timp, că era atent urmărit pentru că la conferinţe spunea şi anumite adevăruri istorice despre care nu se prea vorbea, dar şi pentru calitatea sa de intelectual şi de patriot...

Citez un fragment din revista *Pentru apărarea patriei* nr. 10, oct. 1959, pag.7, sub titlul *Sărbătoare la Curechi*: ”*Munții Apuseni păstrează mărturii ale luptei moților împotriva asupririi și exploatării. Una din aceste mărturii există și în satul Curechi, raionul Brad, acolo unde, în toamna anului 1874, răsculații de sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan s-au ciocnit cu căpeteniile administrative ale stăpânirii...În jurul acestui monument de la Curechi s-au adunat, într-una din duminicile lunii septembrie locuitorii comunelor din jur. Adunarea a fost inițiată de comitetul organizatoric raional A.V.S.A.P. Brad. Despre evenimentele petrecute cu 175 de ani în urmă pe acele locuri a vorbit profesorul Ioan VladCuvintele vorbitorului au fost ascultate cu interes de cei prezenți – urmași demni ai răsculaților din 1874, oameni ce astăzi și-au dobândit libertatea visată de Horia, Cloșca și Crișan*.”

Îmi amintesc cum, odată, la întoarcerea de la Târgul de Fete de pe muntele Găina, unde iarăşi ţinuse *o vorbire* despre Avram Iancu, eroul său preferat, (am şi o fotografie cam ștearsă de atunci) l-am auzit pe tata spunându-i mamei, mai în glumă mai în serios:

- Să ştii că mi-o fost frică să nu mă-mpuşte careva...!

CORINA VLAD DIACONESCU

(Fragment din *Comoara amintirilor*, volum în pregătire)

Corina Vlad Diaconescu

Corespondenţă din ITALIA de la

IULIA-SANDRA VIRSTA

„DIVINUL COSMOS”

700 de ani ai lui DANTE ALIGHIERI - POET AL CERULUI

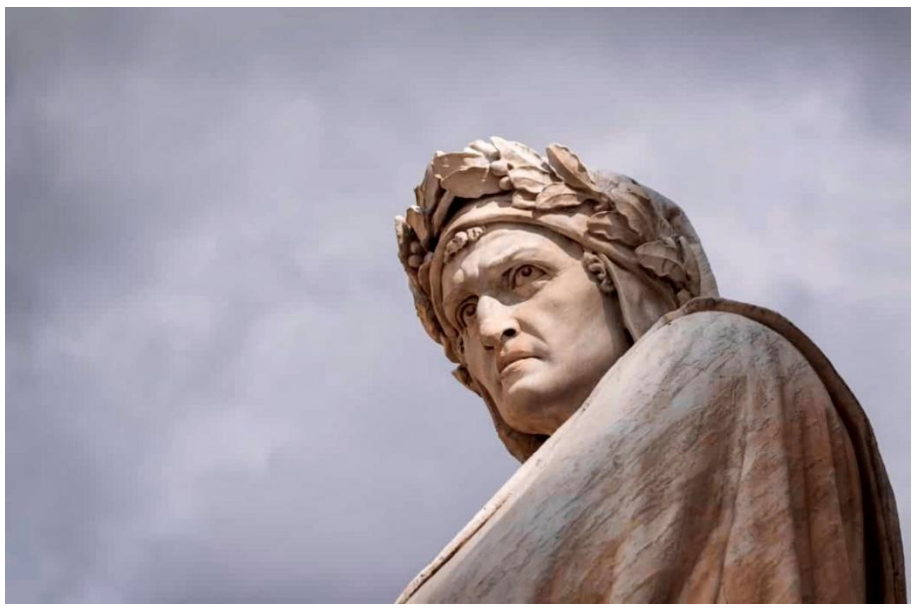

2021: Italia celebrează 700 de ani de la moartea lui „*Sommo Poeta Dante Alighieri*”, autorul *Divinei Commedia* şi Părintele limbii italiene, simbolul unităţii naţionale şi creatorul unei limbi ale cărei cuvinte răsună cu tărie şi după 700 de ani de la moarte.

Dante Alighieri s-a născut la Florenţa între mai şi iunie 1265, într-o familie de mici nobili legaţi de curentul *guelfilor* şi a murit în exil la Ravenna la 14 septembrie 1321. Evenimentul cel mai important din viaţa sa a fost întâlnirea cu Beatrice, femeia pe care a iubit-o şi exaltat-o ca simbol al graţiei divine.

A întâlnit-o pentru prima oară pe cînd avea nouă ani iar când a revăzut-o a doua oară, a rămas atât de fascinat încât Beatrice a devenit personajul principal ale rimelor.

Dar cea mai importantă operă este *Divina Commedia*, o capodoperă a poetului florentin, considerată a fi cea mai importantă mărturie literară a civilizaţiei medievale şi una dintre cele mai mai opere ale literaturii universale. Titlul întreg este „*Commedia di un fiorentino di nascita e non di costumi*” iar apelativul de Divina i-a fost dat de către Boccaccio, apărând pentru prima oară ca parte integrantă din titlu, în 1555 într-o ediţie veneţiană a lui Ludovico il Dolce.

Titlul *Divina Commedia* a rămas aşa de-a lungul secolelor, indicând grandoarea poetică a conţinutului, a stilului poemului Dantesc. A fost scrisă în perioada exilului, între 1308 şi 1320.

Opera este împărţită în trei cânturi: *Infernul, Purgatoriul* şi *Paradisul*, cu 33 de cânturi fiecare (*Infernul* are unul în plus, ca Introducere). *Divina Commedia* poate fi considerată o călătorie către salvare prin intermediul analizei tuturor pasiunilor umane care ne îndepărtează de aceasta. Este un portret al umanităţii, cu viciile şi perversiunile sale dar şi cu aspectele sale pozitive de generozitate.

S-a ales ziua de 25 martie ca şi **DANTEDI** (*Ziua Naţională* dedicată marelui poet, scriitor, om politic, studios de filosofie şi teologie), simbolul începutului călătoriei subpământene a lui Dante Alighieri în *Divina Commedia* şi de ce nu, simbolul unui nou început?

Există deja peste 200 de evenimente, desfăşurate în mediul online, dedicate lui DANDEDI - *Ziua lui Dante,* instituită în 2020 de către Consiliul de Miniştri la propunerea Ministrului Culturii, Dario Franceschini- şi într-un moment atât de dificil ca acesta, în jurul lui Dante se simte o mare vitalitate şi o coeziune a comunităţii naţionale.

„În fond-adaugă ministrul Franceschini- *Dante ne-a indicat calea, când, la sfârşitul călătoriei lungi în INFERN, a pronunţat: „**am ieşit să revedem stelele”.** Deci, va sosi foarte curând momentul în care vom putea ieşi să revedem stelele: se va întoarce muzica pe străzi, se vor întoarce spectacolele teatrale, vor reveni sărbătoririle*”.

Începând din 25 martie, se vor desfăşura, şi vor continua pe parcursul întregului an, până pe 14 septembrie 2021, expoziţii digitale, webinar, direct streaming, live, pe YouTube, cu lecturi, seminarii, spectacole, expoziţii de documente de arhivă, manuscrise dantești, tour virtual, marcând împlinirea a exact 700 de ani de la moartea marelui poet.

Roma, 25 martie 2021

FOTOGRAFIA - ARTĂ A INEFABILULUI

În acest număr sunt prezente câteva din creațiile semnate de

DUMITRU-TUDOR TĂNĂSESCU

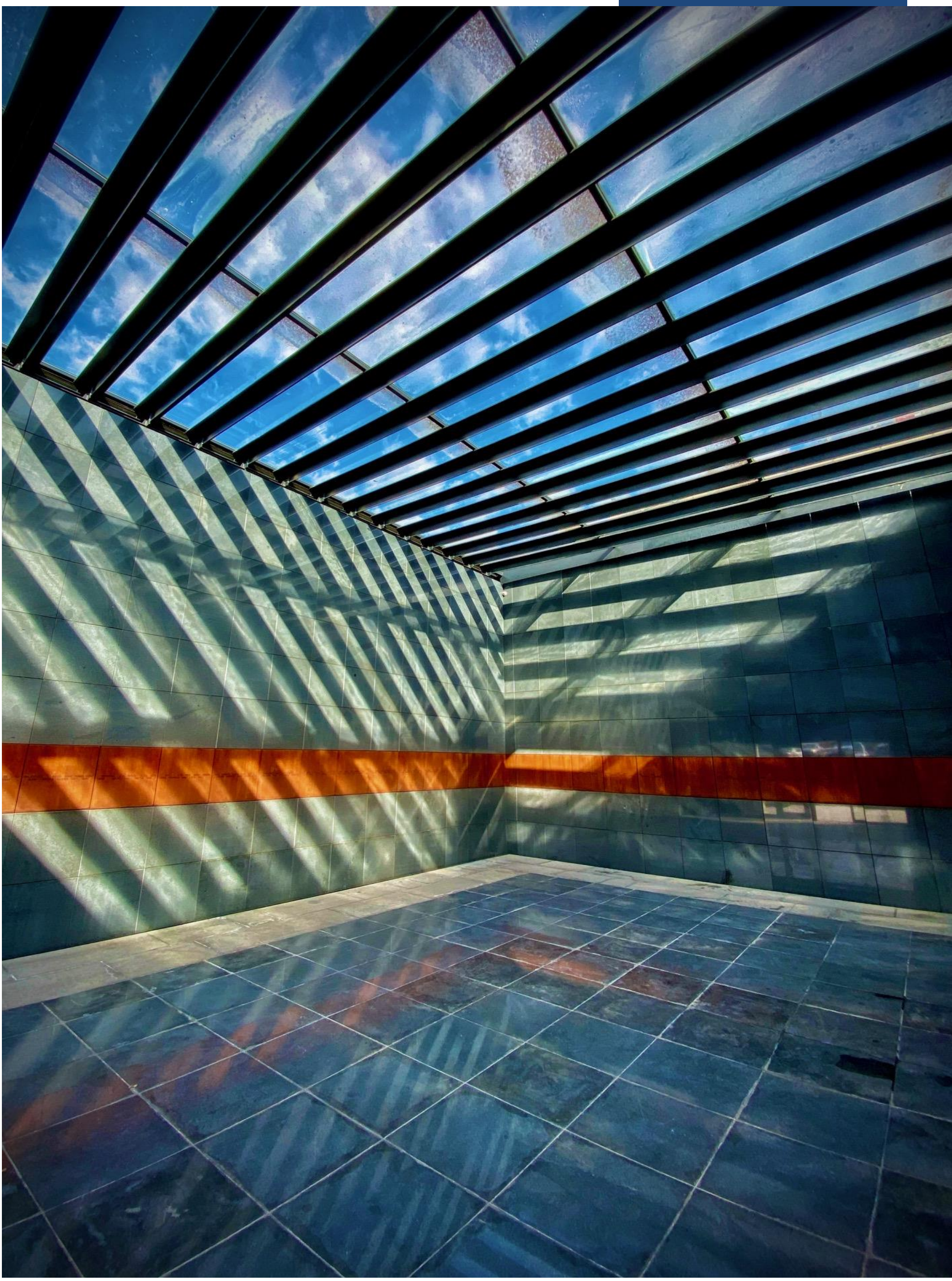

REVISTA
An I Nr. 1 Martie 2021
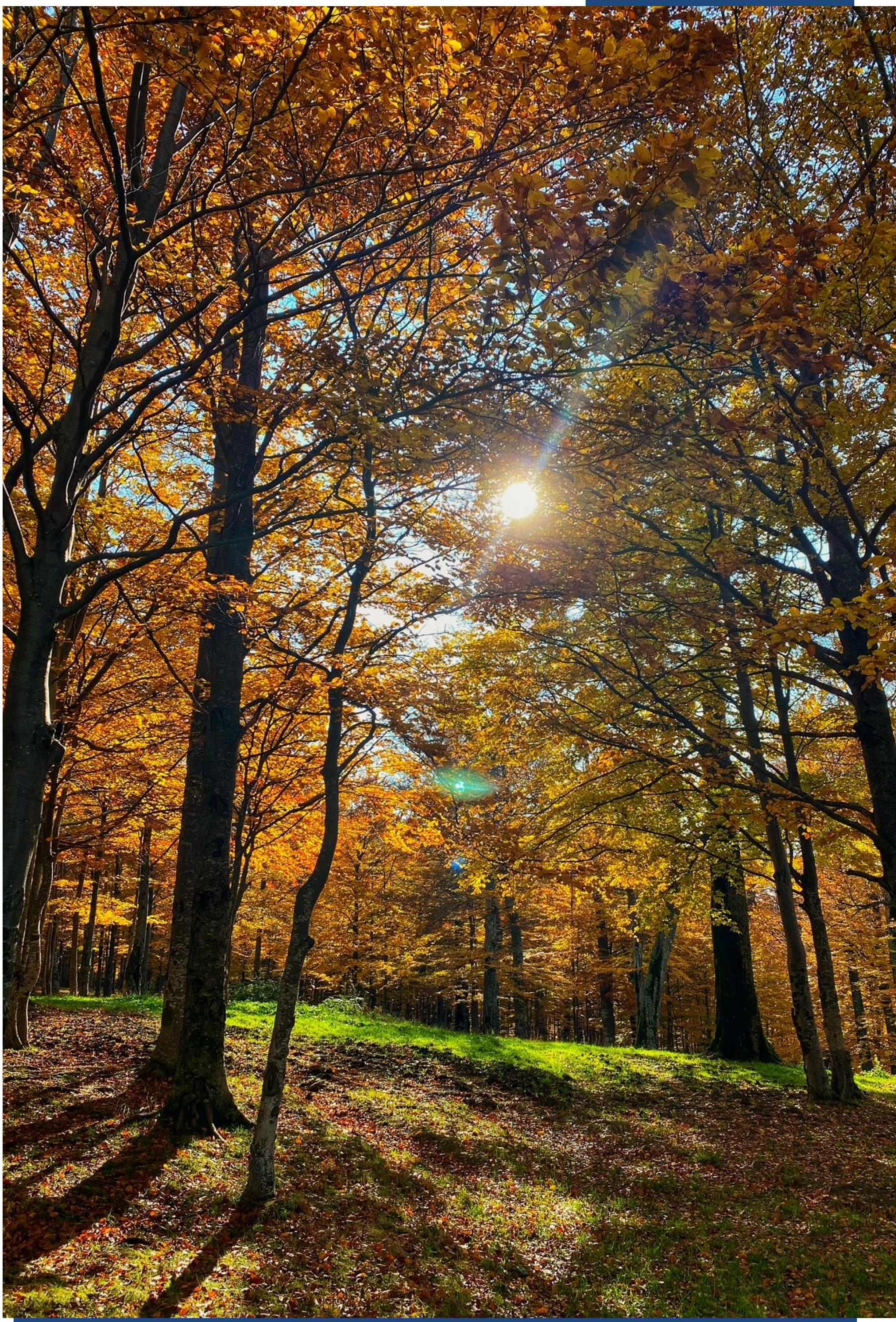
MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI